

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1921.

Andra kammaren.

Nr 21.

Lördagen den 12 mars, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Härmed intygas på begäran att herr riksdagsman *Hugo Karlström*, Lummelunda, som lider av akut febersjukdom, för närvarande under en vecka är till riksdagsarbete oförmögen.

Stockholm den 11 mars 1921.

Djurberg,
leg. läk.

§ 2.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 135, angående indragning av vissa professorsprebenden m. m.;

nr 136, angående tillfällig avlöningsförbättring för tre preparatorer vid naturhistoriska riksmuseet;

nr 137, angående ökade medel till stipendier åt dövstumläroverkselever;

nr 138, angående täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Borås för år 1920;

nr 139, angående biträdande skolföreståndarinnan *Anna Kruses* löne- och pensionsförmåner;

nr 142, angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten;

nr 144, med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.; och

nr 145, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 1 i ansvarighetslagen den 10 februari 1810 för statsrådets ledamöter, föredragande och Konungens rådgivare i kommandomål.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 3.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 21.

till statsutskottet propositionerna:

nr 114, angående upprättande av ett rasbiologiskt institut; och

nr 115, angående anslag till vissa utgifter för karolinska mediko-kirurgiska institutets bibliotek;

till bankoutskottet propositionen, nr 116, angående viss tjänst-årsberäkning för biträdande lärarinnan vid folkskola Sofia Regina Eklund och småskolläraryninnan Selma Nygren;

till statsutskottet propositionen, nr 128, angående täckande av brist i ett för karolinska mediko-kirurgiska institutet uppfört materiellanslag;

till bankoutskottet propositionen, nr 129, angående understöd åt filosofie doktorn Per Karl Hjalmar Dusén;

till statsutskottet propositionerna:

nr 130, angående statsbidrag till täckande av driftkostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund; och

nr 111, angående vissa anslag till sjökarteverket;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 117, angående försäljning till staden Marstrand av ett kronan tillhörigt område å Marstrandsön;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 118, angående pension till förre båtsmännen J. H. G. Rundqvist och C. G. M. Pihlkvist; och

nr 126, angående pensionsförbättring åt löjtnanten H. B. C. Keiding;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 113, angående disponerande av 1920 års avkastning av statens hästavelssfond;

till bankoutskottet propositionen, nr 121, angående pension åt jordbruksarbetaren vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet J. A. Olssons änka; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 140, angående lån ur statens domäners fond till Torne och Muonio gränsälvars strömrrensningssaktiebolag; och

nr 141, angående lån ur undsättningsfonden för beredande av möjlighet att medgiva anstånd med amortering under år 1921 av lån från fiskerilånefonden.

§ 4.

Herr *Karlssons* i Vadstena på kammarens bord liggande motion, nr 276, som nu föredrogs, remitterades till bankoutskottet.

§ 5.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 21 och 22.

§ 6.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial, nr 13, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om utsträckt skyldighet för landsting att lämna fattigvårdssamhälle gottgörelse för vård av sinnessjuk eller sinnesslö, som är i behov av fattigvård.

§ 7.

Föredrogs, men blevo ånyo bordlagda andra lagutskottets utlåtanden nr 14 och 15 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4 och 5.

§ 8.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen jämte en i ämnet väckt motion.

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

I en till riksdagen den 25 februari 1921 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 101, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1921 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder — staten finge gent emot bemälda bolag iklåda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1921 års betskörd och dennas förädling, som icke täcktes av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel och som icke heller kunde uttagas vid det framställda sockrets försäljning.

Enligt de i ovanberörda statsrådsprotokoll förordade grunderna för den ifrågasatta utfästelsen skulle betpriset utgöra 7 kronor 25 öre per deciton vid höstleverans och 7 kronor 75 öre per deciton vid vinterleverans.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 272, av herr *Eriksson* i Grängesberg, vari hemställts,

1:o att riksdagen ville bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition med den ändringen, att betpriset vid höstleverans av betor fastställdes till 5 kronor 80 öre per deciton och vid vinterleverans till 6 kronor 30 öre per deciton, allt vid en sockerhalt av 16 procent; samt

2:o att riksdagen måtte uttala, att sådan garanti, som avsåges i ovannämnda proposition, icke borde ifrågakomma för sockerbetor skördade efter år 1921.

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

Utskottet, som beträffande betpriset ansett, att detsamma borde sättas till 6 kronor 50 öre per deciton vid höstleverans och 7 kronor per deciton vid vinterleverans, allt vid en sockerhalt av 16 procent, hemställde,

a) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte medgiva, att — under förutsättning att — — — lika med Kungl. Maj:t — — — förordade grunder med däri av utskottet angivna förändringar i avseende å betpriset — staten måtte gent emot — — — sockrets försäljning; samt

b) att den av herr Eriksson i Grängesberg i ämnet väckta motionen måtte anses besvarad genom vad utskottet anfört och hemställt.

Vid utlåandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Elisson, Barthelson, Sederholm* och *Broander*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag;

av herr förste vice talmannen *Hamilton*, som ansett, att utskottet bort föreslå sockerbetspriset till 6 kronor 75 öre per deciton vid höstleverans och 7 kronor 25 öre vid vinterleverans; samt

av herr *Edberg*.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet *N i l s H a n s o n*: Herr talman, mina herrar! Innan kammaren upptar de genom utskottet gjorda yrkandena i sockerfrågan till behandling, ber jag att få framlägga några synpunkter, som varit bestämmande vid den föreliggande propositionens utarbetande. Jag skall i detta sammanhang jämväl redogöra för frågans förberedande behandling samt för resultatet av några undersökningar, som vila på de bokslut, som uppgöras av det större sockerbolaget.

Under de tre år jag tillhörde sockersakkunniga — och det var de tre år som ligga närmast före innevarande år — var det de sakkunnigas strävan att åstadkomma en inhemsk betodling, som kunde täcka det inhemska sockerbehovet. I denna strävan lyckades sockersakkunniga emellertid icke helt. 1919 års skörd räckte ej längre än att, som det framgår av statsverkspropositionen, 60,000 ton socker måste importeras till ett pris som, om frakter och andra omkostnader icke medräknas, går upp till 80 miljoner kronor. 1920 gjordes därför ansträngningar att ytterligare öka landets sockerbetodling. Det lyckades oss att få arealen vidgad så betydligt, att den uppgick till omkring 41,000 har för det större sydsvenska bolaget och omkring 4,400 har för det mellansvenska bolaget. Vi hade räknat med en areal för sockerbetodling på 42,000 har för det sydsvenska bolaget. Vi lyckades således icke helt och hållet nå denna areal. 1920 års betskörd blev på grund av missgynnande väderlek mindre god, och därför blev sockerskörden endast 164,000 ton, räknat i råsoc-

ker. — När jag i det följande icke uttryckligen anger annat, avser jag råsocker, därför att så är den svenska statistiken lagd. —

Man kan då fråga: huru ricker den sockerproduktion, som vi lyckades åstadkomma 1920, till den inhemska förbrukningen? Denna senare har, sådana förhållandena tett sig, sedan sockret blev friviget, ökat till 180,000 ton råsocker per år. Vi skulle alltså innevarande år hava ett importbehov av ytterligare 15.000 à 16.000 ton socker, om icke förhållanden komma, som göra att konsumtionen minskas. Det finns emellertid åtskilliga tecken, som tyda på, att vi stå inför en sådan minskning. Sockerkonsumtionen har de senaste månaderna varit betydligt lägre än månaderna före jul. I denna stund är det dock icke avgjort, huruvida detta beror på konsumtionsminskning eller huruvida det beror på att man håller på att äta upp de lager, som tillkommo litet varstans, då sockerransoneringen upphörde och sockret alltså blev fritt och litet var ville trygga sig för kommande svåra tider. Det finns åtskilligt, som tyder på att den senaste tolkningen är den riktigaste. Och då kan alltså någon sockerimport bliva behöfvlig även för innevarande år. Frågan härom kan emellertid först besvaras ett par tre månader längre fram, då man har statistiken för konsumtionen under de närmast följande månaderna färdig.

När vi nu vilja ordna sockerfrågan för 1921, blir givetvis en av de synpunkter, som här få den största betydelsen, den: skola vi sträva efter att fylla sockerbehovet genom produktion inom Sverige, eller skola vi söka finna oss i en betydligt mindre odling inom Sverige och tänka på import? Givetvis måste vi lägga sockerfrågan så, att vi äro trygga för sockerkonsumtionen under det närmast följande året.

För att nu reda ut dessa spörsmål kommer man i första hand till en undersökning angående förhållandet emellan det inhemska produktionspriset å socker eller, om vi för ögonblicket vilja säga det så, det sockerpris, som vi dag för dag betala för svenskt socker, och det pris vi få betala för importerat socker. Det kan visserligen sägas, att när vi nu lägga denna synpunkt på frågan, borde det svenska produktionspriset jämföras med importpriset under den tid, när det svenska socker, som är odlat 1921, skall förbrukas. Men en sådan kalkyl kan för ögonblicket icke göras, och därför måste jag inskränka mig till att taga upp en jämförelse mellan vårt svenska sockerpris och de nuvarande prisen på världsmarknaden.

Jag vill då strax säga, att det är för närvarande icke möjligt att alldeles definitivt framlägga en beräkning på, huru högt det svenska produktionspriset på socker kan ställa sig för 1921 års skörd. Även om vi utgå från det pris på sockerbetor, som är föreslaget i Kungl. Maj:ts proposition, så finns det andra faktorer, som vi denna dag icke kunna med full säkerhet beräkna. Jag hänvisar t. ex. dels på det prisfall, som vi hava att räkna med på stenkol, varav det åtgår betydande mängder för sockrets förädling, dels på det fall som vi hava att räkna med rörande priset på mänskligt arbete.

Om vi nu emellertid vilja följa det svenska sockerpriset, sådant det har gestaltat sig det senaste året, så skall jag utgå från priset i partihandeln. Priset i minuthandeln ligger ju i regel 12 öre högre.

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabrika-
aktiebolagen.
(Forts.)

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

De pris, som jag nu kommer till, äro alltså priserna på sockret, när det säljes från sockerbolagen ut i partihandeln. I en tabell har jag med röd linje angivit priset på det svenska sockret. I början av 1920 hade vi alltså ett pris på den svenska sockersort, som vid prisbestämningarna är den normerande och som vi fabricera i den största mängden och har den största förbrukningen av, 1 kr. pr kg. Samtidigt fick minuthandlarna 10 öre, och alltså var minuthandelspriset 1 kr. 10 öre pr kg.

Den 1 februari 1920 höjdes detta pris med 25 öre, beroende på att produktionskostnaderna här hemma hade stigit och att priset på importerat socker också steg. Detta pris stod fast till den 10 augusti 1920, då det ytterligare höjdes med 10 öre. Detta skedde för att täcka priset på det socker, som vi måst importera i betydande mängd och till avsevärt högre pris än det svenska produktionspriset. Detta försäljningspris, 1 kr. 35 öre pr kg., står fortfarande fast. Det är alltså det pris, som vi för ögonblicket ha att räkna med.

Det blir då närmast frågan: är detta pris, 1 kr. 35 öre per kg. krossad melis, alltså å normalsocker, ett pris som vi behöva räkna med i partihandeln fortfarande? Härpå kan jag i dag — något som jag icke kunnat vid framläggandet av statsverkspropositionen — svara, att det ser ut, som om detta pris ganska snart kan sänkas. När i föregående års statsverkspropositioner lagts fram de kalkyler, vilka sockersakkunniga lagt till grund för den uppgörelse, som träffats med sockerfabrikerna, så ha kalkylerna varit approximativt uppgjorda pr den 1 november och därför icke kunnat göras upp så pass hårt, att man kan säga, att de pris man kom till äro fullt utslagsgivande. När jag tillträdde posten som jordbruksminister, begärde jag därför hos sockerbolagen, att vi skulle få göra upp staten mellan de stora bolagen och svenska staten mera fullständigt och få fram ett definitivt bokslut så snart som möjligt. Jag hade hoppats, att detta bokslut skulle kunnat göras upp per den 31 december 1920, men bolagen förklarade sig förhindrade att göra det färdigt till denna tidpunkt, därför att då voro icke alla de betor, som skördades 1920, omvandlade i socker. Bokslutet blev därför uppgjort per 31 januari 1921. Man har arbetat för högtryck för att få detta bokslut färdigt. Det föreligger emellertid ännu icke fullt avslutat, men det visar följande resultat. Om det inbetalade priset på svenskt socker, som inkommit till bolagen, lägges på hela sockerproduktionen av 1920 års betor, så uppstår det så pass stort överskott, att man redan nu ser, att man kan göra en märkbar reduktion av sockerpriset. Innan dessa räkenskaper granskats av sockersakkunniga, som i år icke blott ha den vanliga uppgiften att verkställa erforderliga beräkningar angående betpris och sockerpris, utan även skola revidera sockerbolagens räkenskaper, kan emellertid den definitiva siffran icke framläggas. Men för dagen ligger det så, att det synes möjligt att sänka priset på krossad melis med 15 å 20 öre per kg. Vi komma då ned till ett pris för den kommande delen av konsumtionsåret på 1,20 eller möjligen 1,15 kr. per kg.

Om vi nu med ledning av denna beräkning gå fram och se hän

mot det produktionspris på svenskt socker, som skulle uppstå, om bestämmelserna i den kungl. propositionen följdes, så tyder allting på, att också detta produktionspris skall komma att ligga 15 å 20 öre per kg. under det nuvarande sockerpriset. Definitivt kan jag som sagt icke nu fastslå detta pris, bl. a. därför att en del produktionsfaktorer, som icke sammanhånga med betpriset, icke ännu äro kända. Arbetspris för kommande kampanj t. ex. känna vi icke och icke heller kolpriset. Jag erinrar om vad kolpriset på denna punkt betyder. Alla de herrar riksdagsmän, som sitta i ntskott, veta huru vi kunnat reducera en del anslagsposter tack vare fallande kolpriser. Och vi, som utarbetat statsverkspropositionen i november månad, då kolpriset var ett par hundra kronor per ton, kunde, innan vi avlämnade propositionen, sänka priset till 120 kr. per ton. Och det har sedan dess sjunkit ytterligare. Givetvis ha vi där en post, som gör produktionspriset på svenskt socker kommande kampanj betydligt lägre än den föregående. Då rörde sig produktionspriset om 1 kr. 30 öre per kg., och jag tror vi skola för kommande konsumtionsår kunna komma ganska många ören under det priset.

Om vi gå ut från detta läge för det svenska sockret, så kommer importpriset som den andra faktor, som vi ha att räkna med såsom starkt påverkande det resultat vi i dag kunna komma till. Till Sverige importeras vanligen ett par tre sorter socker. De två typer, vi närmast ha att välja på, äro vitt javasocker, som, då det kommer in till landet, befinner sig i det skick, att det direkt kan föras ut till konsumtion, och gult kubasocker, som befinner sig i det skick, att det måste raffineras här, innan det skickas ut i handeln. I regel är kubasocket något dyrare än javasocket, och när jag därför velat jämföra priset på importsocker med produktionspriset å svensk vara, har jag valt javasocket. I den kurva med svart linje, som å tabellen markerar priset under det sista året på javasocker, är inräknat alla de faktorer, som bestämma förbrukningspriset på detta socker i den svenska partihandeln. Vi måste å världsmarknaden alltså först räkna med noteringen på javasocker. Vi måste räkna om myntslaget floriner i kronor, vi måste räkna med frakt från produktionsorten och hit, vi måste räkna med den svenska tullen och accisen och de övriga kostnader som komma till. Beräkningarna äro utförda av det svenska sockerbolaget under kontroll av direktör Karl Eriksson, som var ledamot av sockersakkunniga.

Om vi se på denna kurva, så finna vi att i november 1919 var priset på javasocker kr. 1,75, då det fördes ut i den svenska handeln. Kurvan var sedan i raskt stigande, så att vi passerade 2 kronor vid årsskiftet och i februari voro uppe i 2,30 och litet däröver. Under mars och april förra året föll sockerpriset tillbaka till ungefär 2 kr. för att i maj springa upp till 2,60 per kilogram. Så kom ett nytt prisfall, men detta hejdade sig vid 2 kr., och där stod priset ända till september. På kubasocker stod det vid denna höjd ända till oktober, så att när jag tillträdde posten som jordbruksminister, var denna sak ett av mina största bekymmer de första dagarna. Vi hade detta höga pris på utländskt socker. Det såg

*Ang.
vissa garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

synnerligen hotande ut i avseende på den svenska sockerskörden, och vi hade anledning befara ännu större missväxt, än vad det sedan blev, så att jag reflekterade allvarligt på att föreslå ny sockerransonering. Just då kom emellertid ett nytt prisfall. I slutet av oktober passerade vi den svenska sockerprisgränsen, och sedan föll sockerpriset vidare ända till i slutet av december, då vi under en eller annan vecka hade ett så lågt sockerpris, att javasocker, importerat och fört ut i svenska handeln, endast betingade 95 öre per kg. Sedan följde redan under julen en prisstegring, så att sockerpriset under den gångna delen av detta år legat ungefär vid 1,20. Det märkliga med denna kurva är det mycket hastiga prisfallet, sedan en stegring och så ett ganska horisontalt läge vid ungefär 1,20. På denna punkt befinna vi oss alltjämt. Om vi beräkna produktionspriset å svenskt socker av 1920 års skörd på grundval av den kungl. propositionen med den prisreduktion, som kan ställas i utsikt, eller om vi beräkna det på grundval av vad det importerade sockret betingar i pris, så befinna vi oss på precis samma linje, nämligen 1,15 å 1,20 per kg. Det är detta läge, som uppkommit genom de senaste veckornas utveckling och som vi här icke kunna låta bli att beakta.

Jag har redan framhållit, att dessa saker, särskilt det svenska produktionspriset, varit föremål för ingående behandling hos de sakkunniga och detta ända till de sista dagarna. Resultatet av dessa undersökningar hava delgivits jordbruksutskottets ordförande, men jag har, då denna utredning icke kunnat slutföras så snabbt, att meddelande därom kunnat lämnats i propositionen, ansett mig skyldig att redogöra för det läge, till vilket man för ögonblicket har kommit. Det beslut, som i dag skall fattas, är givetvis i rätt stor grad beroende på de fakta som här framläggas, men det är också beroende på en annan sak, om vilken man endast kan göra antaganden, och det är framtidsutsikterna för världsproduktionen av socker. Det sades häromdagen i kammaren, att tidigare, under de sista åren före kriget, var betsockret bestämmande i avseende å världsmarknadspriset på sockret. Det var nog alldeles riktigt. Men man förmenade samtidigt, att efter kriget skulle det bli rörsockret, alltså sockret från tropikerna, som blev bestämmande för världsmarknadspriset. Detta skulle då innebära, att under det att betsockerproduktionen gått avsevärt tillbaka, har en frammarsch ägt rum på rörsockerproduktionens område, och det är nog alldeles riktigt. Hur stor denna frammarsch är, är det svårt att skaffa sig ett fullt klart besked om. Men vad som är lättare att skaffa sig en klar föreställning om, det är, att betsockerproduktionen i Europa icke så snabbt kan komma upp till den höjd den hade före kriget. Jag erinrar om att en stor del av Frankrikes betsockerodlande distrikt efter kriget befinna sig i ett sådant läge, att betorna icke kunna odlas där, och att i södra Ryssland är det ännu svårare ställt. Sydryssland var dock en viktig producent av betsocker. Även i Tyskland och de mellaneuropeiska länderna torde sockerproduktionen av kristidsförhållandena vara så tryckt, att det dröjer länge, innan man

kan komma upp till fullt normal höjd. Det synes mig, att man allt fortfarande bör hålla fast såsom ett önskemål, att vi skola vidtaga sådana åtgärder för den svenska sockerproduktionen, att vi i möjligaste grad genom den säkerställa vårt minimibehov av socker.

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

Jag skall så gå över till frågans behandling inom jordbruksutskottet. Jag finner då, att jordbruksutskottet har godkänt den uppörelselinje, som är framlagd i den kungl. propositionen. Jag skall därför åtminstone icke nu tala om denna sak. Men vid behandlingen har man gjort ett par uttalanden, som jag däremot måste taga upp. Det ena gäller då uttalandet, att man hoppas, att det skall vara sista året, som staten ställer sig såsom garant för den svenska sockerproduktionen. Mot detta uttalande har jag i princip ingenting att invända. Det är säkerligen riktigt, att denna form av statsgaranti icke bör utsträckas längre, än vad oundgängligen är behöfligt. Jag har själv såsom ledamot av sockersakkunniga under föregående år allvarligt ifrågasatt, att man borde söka finna andra former för statens medverkan till den inhemska sockerproduktionens säkerställande. Så länge världsproduktionen är så rubbad, som den hittills varit, och priserna å världsmarknaden så växlande, som priscurvan angiver, finner jag det icke möjligt att för innevarande år gå ifrån den garantiform, som vi följt förut. Kunnna vi däremot hoppas på ändrade förhållanden i detta avseende under kommande år, ställer sig saken helt annorlunda.

Den andra punkten, där utskottets förslag skiljer sig från Kungl. Maj:ts, är angående betpriset. Utskottsmajoriteten föreslår ett betpris vid höstleverans av 6:50 och vid vinterleverans av 7:— kr. pr 100 kg., under det att i propositionen räknats med 7:25 respektive 7:75 pr 100 kg. De skäl som utskottet anfört för denna sänkning äro för mig icke tillräckliga. Utskottet hänvisar företrädesvis till de tendenser till allmän prissänkning, som redan äro för handen och som sannolikt torde komma att ytterligare framträda. Med hänsyn till dessa förhållanden hava de sockersakkunniga redan reducerat den ursprungliga produktionskostnaden. De hava vid sin kritiska granskning av agronom Nannessons kalkyler minskat produktionspriset per hektar med 130 kr., men det produktionspris, till vilket sockersakkunniga kommit, ligger ändå omkring 70 kr. högre än produktionspriset för föregående års betskörd, allt per hektar räknat.

För att icke bli missförstådd, när jag anför dessa siffror, vill jag erinra om, att herr Nannessons kalkyler gjordes i slutet av november och början av december förlidet år. När sockersakkunniga funno anledning att vidtaga sänkningar, så berodde detta väsentligen på att det under den mellanliggande tiden ägt rum nedgång i priserna på gödselmedel och åtskilligt annat, vartill man tagit hänsyn. Resultatet har i alla fall blivit, att de sakkunnigas beräkningar lett till ett högre produktionspris per hektar, än som ingick i föregående års kalkyler. Under sådana förhållanden finner jag det förenat med risk att pressa ner betpriset inom riket, såsom utskottet gjort, med en hel krona under föregående års pris för betor.

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

Det kan omöjligen leda till det uppehållande av den inhemska produktionen, som vi här böra sträva efter. Det blir en nedsättning av produktionskostnaderna med 260 kr. per hektar, en nedsättning som svårligen kan genomföras, utan att man i första hand börjar reducera de priser som gälla för det mänskliga arbetet.

Denna strid mellan betodlare och arbetare hava de sockersakkunniga velat förekomma. Beträffande de fast anställda arbetarna äro deras löner uppgjorda genom kontrakt, beträffande ackordsarbetarna är så icke fallet. Dock har vid de underhandlingar, som jag fört med betodlarnas ledande män, flera anfört den synpunkten, att de anse sig bundna av kontrakt, uppgjorda under föregående år. Jag fäster emellertid uppmärksamheten på, att om hela denna reduktion med 260 kr. skulle tagas på denna post, så bleve resultatet mycket hårt, och det kan för övrigt icke tagas på denna post, därför att ackordsarbetet i kalkylerna endast uppskattats till mellan 4- å 500 kronor.

Det synes mig också riktigast, att då vi ännu icke hunnit längre, än att världsmarknadspriset på socker står i jämnhöjd med det svenska produktionspriset, vi företaga nedsättning av betpriset med stor varsamhet. Klokheten synes bjuda, att vi fortfarande söka fylla vårt huvudsakliga behov med inhemska odling, och detta mål ha vi kommit ganska nära under kristiden. Det är icke önskligt, att steget nu tages för långt tillbaka. Jag kan icke underlåta att påpeka det förhållandet, att om sockerbetsodlingen inom riket vid enskilda fabriker begränsas alltför mycket, kan det icke undgå att verka höjande på produktionspriset på det socker som vi då producera. Givetvis är det så, att en fabrik, som arbetar med en större omsättning, arbetar billigare än den som arbetar med en mindre omsättning.

Jag vill icke heller gå förbi ett förhållande, som man, när man avgör denna fråga, icke kan helt låta bli att taga hänsyn till, och det är, att betodlarna haft två svaga skördar efter varandra och att speciellt den sista skörden varit synnerligen svag. Det förtjänar observeras, att medelskörden vid det sydsvenska bolagets många fabriker uppgick till 23,000 kg. per hektar, under det att vi i kalkylen för det kommande året räkna med 26,000 kg. per hektar. Värdet av de 3,000 kg. per hektar, varmed betskörden föregående år understeg den nu beräknade, uppgår till 225 kronor, och det är då icke så konstigt, om vi här ha att räkna med icke så liten olust, som måste övertvinnas.

Nu tänker jag mig, att en och annan säger, att om betodlingen går tillbaka, betyder det icke så mycket från den synpunkten, att då odla lantmännen något annat i stället. Detta andra, som man vid denna årstid skulle kunna tänka på att odla i stället för sockerbetor, torde i regel vara korn. Kornet giver per arealenhet icke halva näringsvärdet mot sockerbetorna, och kornet kräver icke mer än en bråkdel — jag höll på att säga en tredjedel, men jag skall icke precisera det närmare — av det arbete, som sockerbetorna kräva. Därför följer med minskad betodling en minskad näringsproduktion i riket, under en tid, då näringsproduktionen är som mest

behöfelig, och därmed följer också en minskad arbetstillgång, något som jag menar, att man i dessa tider icke bör förbise.

Det torde här i kammaren vara en offentlig hemlighet, att inom sockersakkunniga meningarna varit delade mellan att ställa betpriset för innevarande år lika med priset under föregående år och att sänka det till 7 kronor. Det sistnämnda priset var det lägsta, till vilket de personer vågade gå — och däribland även konsumenternas representanter — som mest ingående studerat denna fråga. När meningarna där fått bryta sig mot varandra och man stannat vid ett medelpris, 7 kronor 25 öre, finner jag, att däri också ligger ett skäl för att följa det förslag, som byggts på de sakkunnigas framställning. I alla fall vill jag för egen del säga, att jag från den synpunkt jag här utvecklat icke vågar följa utskottets förslag, utan jag får i det läge, vari frågan befinner sig, hemställa till kammaren om att bifalla vad Kungl. Maj:t föreslagit angående priset på sockerbetor.

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Då jag haft uppdraget att inom den s. k. sockerkommittén deltaga i den förberedande handläggningen av det ärende, som nu föreligger till kammarens avgörande, skall jag be att med några ord få redogöra för de skäl, som varit avgörande för mig, då jag skulle intaga ställning till denna fråga.

Under krigsåren eller närmare angivet från och med 1917 ha ju av kända anledningar exceptionella åtgärder från statsmakternas sida för tryggheten av den inhemska sockerproduktionen ansetts påkallade. Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk med någon detaljerad redogörelse för vari dessa olika åtgärder bestått: en sådan redogörelse återfinnes för övrigt i Kungl. Maj:ts proposition. Dessa åtgärder hava haft till syfte att skydda konsumenterna för otillbörlig uppskörtning genom för höga sockerpriser, för vilket ändamål maximipris och, då tillgången på socker blev alltför knapp för fri försäljning, ävenledes ransonering tillämpats. För industriens vidkommande hava dessa åtgärder bestått i att i den mån industriens kostnader för inköp av betskörden och dess förädling icke täckts av minimiprisen, industrien genom skattelindring erhållit täckning för dessa kostnader. Under det senaste året har bolaget fått täcka sina kostnader uteslutande genom höjda sockerpriser och i övrigt med underlag av statlig garanti. Betodlarna hava kontraktenslignit varit garanterade ett visst pris på sockerbetorna.

Då sockerkommittén i år skulle i enlighet med Kungl. Maj:ts direktiv taga under övervägande, vilka åtgärder som kunde finnas av nöden för tryggheten av den inhemska sockerbetsodlingen under innevarande år, förelågo, såvitt man kunde se, inga hinder för att genom import fylla en större eller mindre del av konsumtionsbehovet inom landet. Några sådana svårigheter förelågo icke heller under fjolåret, men förhållandena ha ju undergått en förändring därutinnan, att världsmarknadspriset på socker sjunkit ansenligt. Frågan tedde sig därför icke nu fullt så enkel som vid tidigare behandling

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

av densamma. Emellertid låg för mig åtminstone ett avgörande skäl för att ännu ett år fortsätta med den hittills tillämpade statsgarantien däri, att förhållandena på den utländska sockermarknaden ännu voro osäkra med fluktuerande priser. Jag vill erinra därom, att, såsom också framgår av den här uppsatta grafiska framställningen, exempelvis javasocker den 21 december noterades till 41 öre per kg. och den 10 januari till 63 öre, och att det i dag noteras till cirka 72 öre. Försiktigheten bjöd därför att icke nu neka industrien den statsgaranti, utan vilken den icke ansåg sig kunna garantera betodlarna ett pris, som erbjöd trygghet för betodlingens bibehållande i ungefär samma utsträckning som under fjolåret och tryggade oss för ett alltför starkt beroende av den utländska sockermarknaden. Jag för min del ansåg, att risken av sloandet av statsgarantien i nuvarande läge var så pass stor, att jag icke ville taga på mitt ansvar att föreslå en sådan åtgärd, vilken ju för övrigt skulle hava synnerligen dåligt harmonierat med de direktiv, som sockerkommittén fått. Kommittén har visst icke varit blind för de olägenheter, som äro förbundna med en sådan garanti. Vid fjolårets behandling av denna fråga yttrade kommittén, att denna anordning icke kunde anses tillfredsställande. Bland annat säger kommittén, att det synes oviss, i vad mån den bereder trygghet för utvecklingen av produktionens högsta ekonomiska effektivitet. Jag kan utan alla reservationer instämma i vad utskottet säger i sin motivering, då det framhåller, att därest av någon anledning statens medverkan till den inhemska sockerproduktionens stödjande framdeles skulle anses bära ifrågakomma, denna bör beredas i annan form än genom statsgaranti.

Då emellertid tiden var för begränsad för en undersökning av andra eventuellt framkomliga vägar, återstod att undersöka, vilket pris å sockerbetorna som borde bilda underlag för statsgarantien. Det förelåg i detta avseende, liksom tidigare varit fallet, kostnadskalkyler rörande denna odling, kalkyler som efter justering av olika poster ansågos bära kunna godkännas. Jag skall icke nu trötta kammaren med att gå igenom dessa kalkyler, så mycket mindre som de finnas intagna i propositioner. En detalj anser jag mig emellertid i detta sammanhang böra beröra. Det förekommer i herr Bernhard Erikssons motion en passus, där det sägs, att priset 7 kronor 25 öre motiveras med att på viss *sämre jord* produktionskostnaden ställer sig högre. Detta hava de sakkunniga ingalunda sagt. De sakkunniga säga, att *vissa skånska fabriksdistrikt arbeta under mindre gynnsamma förhållanden*, och det är icke precis detsamma, som att jorden är av sämre beskaffenhet och bör uteslutas från betodling. De distrikt, som åsyftas, äro Örtofta, Karpalunds och Engelholms distrikt, där det är styv lerjord, för vilken de senaste årens väderleksförhållanden varit i hög grad ogynnsamma.

Den punkt, omkring vilken striden står, är ju priset på sockerbetor. Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att säga, att lika viktigt, som det kan vara, att priset på råvaran blir så lågt, som billighet och rättvisa kräva, minst lika viktigt är det att tillse, att också kostnaderna för förädling av varan, distribuering o. s. v.

hållas inom gränserna för vad som kan anses rättvist och billigt. Kostnaden för inköp av fjolårets betskörd motsvarar omkring 55—56 öre per kg. raffinad. det vill med andra ord säga, att även om betodlarna odlade betorna gratis, skulle med nuvarande pris på exempelvis bitsocker detta ändå få betalas med ungefär en krona per kg.

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

Nu vill jag därmed ingalunda hava sagt, att det är ligkiltigt, hur högt man sätter priset på betorna. Kan det visas, att sockerkommittén har kalkylerat med för höga siffror vid beräkandet av priset, ja, då måste det sänkas. Men hittills har icke något sådant bevis presterats. Man nöjer sig med att giva uttryck för någon slags instinktiv känsla av att det är för högt, en känsla, som synes hava sin rot i misstron mot allt vad produktionskostnads-kalkyler heter. För min del har jag visst icke någon så kallad kolartro på kostnads-kalkyler beträffande jordbruksproduktionen. Det finnes näppeligen något område, där det är så svårt att exakt eller med någon större grad av säkerhet kunna beräkna kostnaderna för produktionen. I lantbruksproduktionen spela in många faktorer, som icke kunna siffermässigt angivas. Hur mycket av ett visst kvantum växt-näringsämne, som tillföres en växt, konsumeras av denna, och hur mycket stannar kvar och kommer efterföljande skördar till del? Dyliga frågor kunna ställas utan att för närvarande åtminstone kunna fullt nöjaktigt besvaras. För mig har produktionskostnads-kalkylen värde såsom approximativa siffror för bedömande av de ungefärliga kostnaderna för en odling. Men då det icke finnes någon annan bättre metod för frågans bedömande, får man nöja sig, ty någon principiell invändning mot, att lantbruket lika väl som andra näringsföretag bör vinna klarhet över kostnaderna för sin produktion, kan icke rimligen förebringas, även om svårigheterna här äro större än på andra områden. Hittills har det emellertid, som sagt, icke förebringats bevis för att de kalkyler, som av sockersakkunniga godkänts, äro på avgörande punkter felaktiga, och jag kan därför icke förstå den opposition, som bygger yrkandet om prissänkning på oriktiga kostnads-kalkyler. Däremot kan jag mycket väl förstå och delar i många avseenden de synpunkter, som herr Bernhard Eriksson i sin motion framhållit: prisnivån är utgångspunkten, prisnivån är för hög, den måste ned, och sockret skall följa med nedåt. Ja, detta är en ren och klar linje, om man anser sig kunna taga konsekvenserna av vad som därmed kan följa. Jag tror emellertid, att herr Eriksson i Grängesberg vid närmare övervägande skall finna det klokt att icke gå allt för bryskt till väga.

Huru ligger saken? Vi vilja ha ned priset till världsmarknadens prisnivå, om det priset kan anses rimligt. För närvarande är ju priset — det har för övrigt redan av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet närmare utvecklats — på utländskt socker sådant, att sådant socker jämte skatt, tull och andra omkostnader kunde i allmänna handeln säljas till cirka 1 kr. 15 öre per kilogram. Det höga sockerpris, som nu gäller, är emellertid till stor del icke byggt uteslutande på inhemska produktion utan är i väsentlig utsträckning en följd av en enorm import av utländskt socker till

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

osedvanligt höga priser. Om man nu vill ha ned detta pris i nivå med det pris, som importerad vara för närvarande betingar, föreligger en möjlighet därför, ehuru det torde vara klokt att iakttaga en viss försiktighet, tills man kan överblicka konsumtionsbehovet och för övrigt marknaden stabiliserat sig. Men vad kan inträffa, om sockerbetspriset i ett slag sänkes såsom i herr Erikssons motion föreslagits till 5 kr. 80 öre per deciton? Jo, med det missmod, som redan nu är tillfinnandes bland betodlarna, beroende på de senare årens och framför allt det sista årets dåliga skörderesultat och de fortfarande synnerligen höga kostnaderna för odling, skulle ett sådant pris enligt min mening leda dithän, att odling komme att bedrivas endast vid mindre egendomar, där lejd arbetskraft icke användes i någon större utsträckning. En starkt minskad odling innebär emellertid stegrade produktionskostnader för industrien. Att sätta i gång en råsockerfabrik för en månads eller tre till sex veckors tillverkning är en synnerligen dålig affär. Man kan visserligen låta en och annan fabrik stå stilla och köra vid de övriga. En minskad betodling innebär emellertid icke en koncentrerung av odlingen till något eller några fabriksdistrikt, utan den innebär, att betorna få fraktas på järnväg långa sträckor, och detta är såsom bekant för närvarande ingen billig historia. Skulle så härtill priset på den utländska sockermarknaden stabiliseras uppåt, blir den verkliga effekten: icke billigt socker utan dyrt socker.

Nu föreligger emellertid här jordbruksutskottets utlåtande, i vilket det föreslås, att statsgarantien skall bygga på ett pris av 6 kr. 50 öre respektive 7 kr. per deciton. Utskottets motivering för detta pris är synnerligen knapphändig, utskottet har rent av slagit ett rekord i koncentreringskonst. Utskottet säger endast, att »utskottet i likhet med motionären funnit, att de produktionskostnader, vilka enligt propositionen lagts till grund för det av Kungl. Maj:ts föreslagna betpriset, beräknats till väl höga belopp». En sådan motivering utesluter uppenbarligen all möjlighet till kritik. Av vad jag anfört torde framgå, att jag för min del icke vill taga på mitt ansvar de eventuella följder, som ett biträdande av motionen kan innebära, och jag känner mig åtminstone icke i detta ögonblick övertygad om att utskottets förslag är sakligt motiverat. Utskottet torde väl icke heller ha andra anspråk än att ha presterat för kammaren en måhända acceptabel samlingslinje. Det virrvarr av bud och anbud, som ntskottsutlåtandet bjuder på, ger vid handen, att det slutliga resultatet även vid denna frågas behandling måhända blir den i politiken vanligaste, att ingen blir belåten.

Såsom frågan nu ligger, skall jag, herr talman, icke för närvarande göra något yrkande.

Herr B r o a n d e r: Herr talman, mina herrar! Då jag i utskottet hör till dem, som yrkat på bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad, anser jag mig skyldig att i kammaren framställa samma yrkande och att något motivera detsamma.

Jämför man nu utskottets förslag med Kungl. Maj:ts propo-

sition, skall man finna, att utskottet utgår från samma förutsättning som den kungl. propositionen. Utskottet tar först upp resonemanget i den socialdemokratiska motionen, men kommer till det resultatet, att det icke håller, och säger, att utskottet anser »fortfarande skäl föreligga att i möjligaste mån söka säkerställa den inhemska sockerproduktionen». Då emellertid utskottet vill vinna detta för sig uppställda mål, avviker det i en mycket viktig punkt, en mycket viktig detalj, från Kungl. Maj:ts proposition, en avvikelse, varigenom man enligt min mening helt kan riskera att nu icke nå det mål, som man vill vinna. Kungl. Maj:ts förslag i denna del — det är frågan om betpriset — grundar sig på att betodlarna icke skola göra någon vinst på betodlingen, men icke heller någon förlust, och på grund av ett enigt uttalande av sockersakkunniga — sammansatta av personer från olika partier, som under en lång tid skärskådat detta spörsmål — har Kungl. Maj:t kommit till ett utgångspris på betorna av 7 kr. 25 öre per deciton. Utskottet säger däremot, att priset bör sättas till 6 kr. 50 öre per deciton. Man kan tycka, att, då utskottet i denna vitala punkt avviker från Kungl. Maj:ts proposition, det skall ha förebragt tungt vägande skäl för sin åtgärd. I utskottets betänkande spanar man emellertid förgäves efter dylika skäl. Utskottet säger visserligen att det »funnit att de produktionskostnader, vilka enligt propositionen lagts till grund för det av Kungl. Maj:t föreslagna betpriset, beräknats till väl höga belopp». Utskottet har däremot aldrig med ett ord nämnt, varpå det grundar denna sin åsikt, och med precis samma pondus kan vem som helst säga, att de sakkunniga räknat för lågt. Vidare säger utskottet, att det tagit i betraktande »de tendenser till en allmän prissänkning, som för närvarande äro för handen». Ja, det ha naturligtvis också de sakkunniga gjort, och det har också herr statsrådet förut framhållit. Vad åter beträffar utskottets åsikt, att det är sannolikt, att de nedåtgående tendenserna ytterligare skola komma att fortgå, är det en sak, som icke kommer årets betodlare till del. Dessa skola nämligen redan nu köpa sin konstgödsel och göra upp kontrakt om arbetspris o. s. v. Om dessa i en framtid komma att falla, kommer icke det årets betskörd vid.

Vid behandlingen i utskottet har emellertid framhållits ett annat skäl, som åtminstone kan ha ett visst sken för sig, och som, om det befunnes hålla streck, åtminstone skulle ha den fördelen, att det skulle vara mycket populärt, och det skälet är, att sockret skulle göras billigare. Jag skall senare bemöta det skälet. I detta sammanhang vill jag endast framhålla, att vi skola väl icke stirra oss så blinda på problemet att få ned prisnivån, att vi samtidigt lamslå våra näringar och lägga våra fabriker och verkstäder stilla och likaså lamslå jordbruket och därigenom dag för dag öka arbetslösheten samt till sist göra de arbetslösa så många, att vi icke ha råd att underhålla dem och därmed göra det omöjligt för stora delar av folket att komma åt de billigare näringsmedlen. Vad gagnar det att hoppa stora mängder billiga näringsmedel i landet, till stor del kanske utländska, om vi icke samtidigt se till att vårt folk kommer i tillfälle att tillgodogöra sig dessa näringsmedel? Och vart

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabrika-
aktiebolagen. j

(Forts.)

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

skall det bära hän, om vi skola använda mycket stora belopp av våra betalningsmedel till utbetalningar till utlandet för näringsmedel och andra nödvändighetsvaror, som vi själva kunna producera, samtidigt som vi lägga våra egna ringar nere och ingenting eller kanske högst litet producera? Det bär med hastiga steg till landets ruin. Men, mina herrar, det är en väg, vi redan äro inne på, och vi ha tyvärr hunnit ett gott stycke på den vägen. Den första milstolpen passerades i år, då årets riksdag fattade sitt beslut i kaffefrågan. Riksdagens majoritet sade då ifrån, att omsorgen om att hålla folkets åtkomst till ett njutningsmedel så obesuren som möjligt var för majoriteten viktigare än omsorgen om statens finanser. Jag undrar sannerligen icke på att dåvarande chefen för finansdepartementet drog sina slutsatser och gick. Den andra milstolpen passerades vid behandlingen av motionen om industritul-larna. Huru sorglöst den milstolpen passerades, talade herr Eng-berg om för oss häromdagen i en replik till herr Norman, då han jämförde den motionen med motionen om hängmattorna. Den tredje milstolpen kommer riksdagen att passera i dag, om vi fatta beslut i enlighet med utskottets förslag. Innan vi taga det steget, vill jag för min del freda mitt samvete och så kraftigt som min svaga stämma förmår uttala ett »halt! Låt oss vända om på den vägen! Den bär till fördärvet för vårt land och vårt folk.»

Vad innebär nu utskottets betänkande? Jo, det innebär, att betodlarna skola odla sina sockerbeter med förlust — en förlust, som enligt sakkunnigas beräkningar uppgår till ungefär 200 kr. per har, sålunda ett belopp, som utgör en god del av värdet å den jord, varpå betorna skola odlas. Tror nu någon, att betodlarna eller jordbrukarna i de betodlande provinserna med denna utsikt för ögonen komma att odla sockerbeter i önskvärd utsträckning, företaga en odling, som är så riskabel och binder så stora kapital i dessa penningknapphetens tider? Jag tror det icke.

Frågar man sig åter, vad det är utskottet vill vinna genom sitt förslag av betpriset, ja, då står man undrande och spörjande inför utskottets betänkande. Det förekommer icke ett ord om den saken. Det är naturligtvis uteslutet, att utskottet tror sig kunna bättre vinna det mål, som det har satt sig före, genom att sätta ett lägre pris än Kungl. Maj:t föreslagit. Utskottet kan icke med någon som helst säkerhet påstå, att, för den händelse betodlingen inskränkes och vi i större eller mindre mån lita på importsockret, vi därigenom skola kunna få ett lägre sockerpris. Utskottet säger tvärtom, att det varit det mycket osäkra läget på världsmarknaden, som varit bestämmande, då det fattat position i frågan.

Enligt vad som upplysts i utskottet och även i dag av herr statsrådet, skulle vi genom att trygga en tillräcklig betodling kunna stabilisera ett sockerpris, som är billigare än det, vi nu ha, och som är jämförligt med det, som gäller på utländskt socker. Jag trotsar däremot dem, som vilja påstå, att vi genom att göra oss beroende av import kunna få billigare socker. Den möjligheten föreligger ju, att så kan ske, men man kan med lika stor sanno-

likhet påstå, att vi då få dyrare socker. I varje fall överge vi i så fall den fasta marken och ge oss ut på spekulations gungfly.

Såväl utskottets betänkande som behandlingen inom utskottet är karaktäristiskt för den lättvindighet, med vilken man anser sig kunna behandla viktiga ekonomiska spörsmål. Frågan upptogs till behandling inom utskottet första gången på måndag. Därvid framställdes vissa anmärkningar emot de sakkunniges beräkningar, men när vi reservanter fordrade bevis för dessa anmärkningars riktighet, blev man oss svaret skyldig. Det framkom förslag om kompromiss, och ärendet bordlades till tisdagen. På tisdagen trodde vi, att vi skulle få höra tungt vägande skäl för nedsättningen av betpriset, men vi möttes då av den nakna förklaringen, att »här har var och en sin ställning klar för sig, och här behövs ingen vidare sakk Diskussion». Så sattes auktionen i gång. Det bjöds 6,75, 6,25 och 6,50, och bakom de avgivna buden fanns huvudsakligen en strävan att söka få en så stor majoritet som möjligt till stånd. Någon vidare motivering förekom just icke, utom beträffande det bud, som till slut blev utskottets beslut, bakom vilket stod en sanning och ett misstag. Sanningen var, att anbudsgivaren aldrig hade sett en sockerbeta — det förklarade han själv — och misstaget var, att konsumenterna icke skulle ha varit tillräckligt representerade bland de sockersakkunniga.

Herr talman! Då jag icke kan få fram något annat resultat av ett bifall till utskottets hemställan än att de pengar, som, för den händelse Kungl. Maj:ts förslag bifölles, skulle gå till svenska arbetare och arbeterskor och svenska barn för framställning av svenskt socker, i stället komme att gå till utlandet för att betala utländskt socker till en kanske obotlig skada för vår handelsbalans, och allt detta utan att vi få någon som helst garanti för att vi därigenom skaffa oss billigare socker, skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka avslag på utskottets framställning och den i ämnet väckta motionen och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr J o h a n s s o n i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Då jag har tillhört utskottsmajoriteten, må det tillåtas mig att med några ord försöka klargöra utskottets syn på saken. Den fråga, som nu föreligger, ha vi ju behandlat åtskilliga år sedan år 1917. Då frågan år 1917 kom upp till riksdagens behandling, var ju läget så, att betodlarna hade kontrakt med sockerfabrikerna, men att dessa kontrakt voro ruinerande för dem. Fabrikerna gjorde ett visst tillmötesgående genom att ge dem, som odlade betor, odlingspremier på 40 kronor per hektar, och riksdagen gick dem också tillmötes genom att ge dem en ersättning av 60 öre per deciton betor. Sedan gick man in för en formell statsgaranti för betodlingen, varvid visserligen ett lägre betpris åsattes, och därmed fortsattes åren 1919 och 1920.

Förhållandena ute i världen voro ju då sådana, att det var klart, att riksdagen icke skulle hysa några betänkligheter gentemot att fortsätta på den väg, som den varit inne på sedan år 1917. Vid

Ang.
viss garanti af
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

den punkt däremot, där vi nu befinna oss, kan man dock hysa vissa betänkligheter, huruvida man skall fortsätta med statsgarantien. Inom det parti, som jag har äran tillhöra, har också den meningen gjorts gällande, att man borde återgå till den fria marknaden. Jag har för min del icke kunnat gå med härfpå, utan jag har velat vara med om att ge betodlarna ett efter min uppfattning skäligt pris för att göra övergången så mjuk som möjligt. Jag är dock alldeles ense med utskottsmajoriteten därom, att man icke skall fortsätta på denna väg, utan att det nuvarande systemet bör avvecklas. Utskottet har också i sitt utlåtande upptagit den andra punkten i det av herr Bernhard Eriksson framställda yrkandet.

En andra orsak till att man nu icke kan vara beredd att slopa all statsgaranti för betodlarna, är det osäkra läget på världsmarknaden. Importpriset på socker är för närvarande mycket lågt, och man har all anledning att tro, att det icke heller skall komma att stiga i framtiden utan snarare kommer att ytterligare falla, åtminstone framåt hösten, ty det har från vederhäftigt håll upplysts, att man i Tyskland förbereder en större sockerbetsodling. Man har på grund av kriget icke kunnat odla så mycket sockerbetor i Tyskland och Österrike, produktionen av betsocker har sjunkit, och användningen av rörsocker har stegrats. Helt säkert kommer det dock redan detta år att bli ett annat förhållande.

Vi ha emellertid inom utskottet varit eniga om, att man bör upprätthålla statsgarantien ytterligare ett år. Majoriteten har också varit enig om att göra det uttalandet, att detta icke längre skall fortsätta, utan att detta år endast skall vara ett övergångsår. Ifall man anser sig behöva stödja betodlingen, vilket ju kan vara tänkbart, får man slå in på en annan väg än med statsgaranti.

Man har sagt, att utskottet saknar fasta utgångspunkter för det pris, vid vilket det stannat. Det har setat särskilt tillsatta sakkunniga, som skolat uppgöra kalkyler för prisberäkningarna. Herr jordbruksministern upplyste om att den, som har verkställt dessa beräkningar, nämligen agronomen Nannesson, gjort detta under sistlidna november månad, om jag fattade honom rätt, och att hans kalkyler äro daterade den 6 december. Sedan dess ha åtskilliga prissänkningar på alla områden inträtt. Därför kan man säga, att han från första början räknat alldeles för högt. Utskottet har sagt, att utskottet i likhet med motionärerna har funnit, att de produktionskostnader, vilka enligt den kungl. propositionen ligga till grund för det av Kungl. Maj:t föreslagna betpriset, beräknats till väl höga belopp.

Då man ser, från vilka utgångspunkter man utgått vid dessa beräkningar, tror jag alldeles säkert, att man icke kan säga sig bliva förundrad över att man kommit till så höga belopp. På vems uppdrag har den, som verkställt dessa beräkningar, gjort detta? Jo, han har verkställt dem på uppdrag av de skånska betodlarnas centralförening. Enligt av de sakkunniga återropat protokollsutdrag har de skånska betodlarnas centralförening förklarat, att den godtagit dessa Nannessonska beräkningar, och den har enhälligt för-

klarat, att man icke kan vara med om ett lägre pris än under år 1920. En annan betodlarförening, nämligen Ölands och norra Kalmars läns betodlarförening, har också framhållit, att betpriset ej må sättas lägre än under fjolåret. Agronomen Nannesson fick sålunda i uppdrag att verkställa kostnadsberäkningar, och då uppdragsgivarna fastslagit, att dessa beräkningar icke skulle komma att gå så, att resultatet därav understeg 1920 års betpris, kan man ju få klart för sig, på vilka grunder denna uträkning skulle ske.

De sakkunniga ha sedan justerat beräkningarna en smula, men jag hyser den uppfattningen, att även de sakkunnigas beräkningar äro för höga. En av de sakkunniga, herr Nilsson i Tånga, har ju också här förklarat, att det är omöjligt att framställa några fullt hållbara beräkningar.

För att visa, att utskottet icke sagt för mycket, då det sagt, att det funnit dessa beräkningar alltför höga, skall jag be att få peka på endast några få poster i dessa beräkningar.

Den första posten som man möter är kreatursgödseln. Den har herr Nannesson upptagit till en summa av 244 kronor. 1920 års kalkyl upptog den till 147 kronor. De sakkunniga hava upptagit den till 147 kronor, men därtill hava de sakkunniga fört en ny post, 47 kronor, in under kontot allmänna omkostnader, nämligen arbete med gödselns utförande på fältet. Den finns inräknad i herr Nannessons beräkning. Sålunda är det samma värdesättning på den naturliga kreatursgödseln nu som i fjol, men varje lantman har väl klart för sig, att om man skall värdesätta kreatursgödseln, är priset beroende på det pris som kväve, kali och fosforsyra har, och det är märkvärdigt, att man icke sänkt detta, trots man sänkt priset på superfosfat och trots man sänkt priset på kväve och chilesalpeter med 7 kronor på varje 100 kg. Det synes mig således, att posten är för hög. Den måste naturligtvis avvägas efter priset på kväve, kali och fosforsyra. Det är ju en sak, som jag tror man kan vara överens om, alla som äro lantmän, att vi måste utgå från dessa beräkningsgrunder, och jag tycker, att de sakkunniga lantmän som varit med om detta och även herr Nannesson, vilken ju är agronom, bort hava kunnat fatta detta. När man ser på de sakkunnigas beräkningar, finner man en annan märkvärdighet. Det visar sig, att när de gjort sina beräkningar stanna de på kronan vid var som var 1920 års kalkyl, nämligen vid 2,024 kronor. Detta var 1920 års kalkyl. För att nå detta har man hittat på några poster, som man icke förut upptagit. Så har man upptagit en post till kalkning på 6 kronor. Den finns icke i 1920 års kalkyl. När man kommer till den mänskliga arbetskraften, säger man, att vad det gäller lantarbetare, som äro fast anställda, föreliggas avtal. Ja, det är sant, och den konstanta lönen står fast, men även för lantarbetarna sjunka lönerna. När naturprodukterna falla i pris är det samma förhållande som när dyrtidstillägget för statstjänarna faller, kan man säga, och jag vågar säga, att de ha sjunkit betydligt, både posten spannmål, som utgår i natura, och posten mjölk, som utgår i natura, och särskilt vad Skåne beträffar posten bränsle. Vidare, när man kommer till

Ang.
riss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(1 ort.)

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

ackordsprisen för rensning och upptagning, så finner man i kalkylen i fjol 450 kronor per hektar. Emellertid har man upplyst, att man i fjol fick betala 480 kronor, och så har man kommit till den summan. Jag frågar, finns det någon garanti för att de skånska betodlarna komma nu under alla förhållanden, sådant läget på arbetsmarknaden är, att betala 240 kronor per hektar för rensning och upptagning av betorna? Jag tror det icke, och jag vill säga jag tror icke heller, att det för övriga jordbrukare kan vara lyckligt, då en allmän tendens numera är, att få ned arbetskostnaden. Det är ju ett huvudvillkor, om vi skola kunna hålla oss uppe mot konkurrensen med utlandet. Det är också, om man går in för att man vill hava ned arbetskostnaden, ett livsvillkor att få ned levnadskostnaderna i motsvarande grad, och jag tror icke att arbetarna hava så mycket emot att taga mindre arbetslön, blott det kan skapas garanti för att levnadskostnaderna komma att sjunka i motsvarande grad. När man kommer till posten driftkostnader, måste man säga, att det är ett mycket egendomligt sätt att taga upp driftkostnaderna per tunnland på de olika skördarna. Den kostnaden har man bibehållit alldeles oförminskad, men även för driftsledarna hava levnadskostnaderna sjunkit, och jag tycker man åtminstone skulle kunna pruta åtskilligt. Dragarekostnaden, som nu ligger i beräkningen — havrepriset — har man satt ned, men samtidigt för att få siffran 255—256 att stämma har man ökat antalet timmar. På döda inventarier har man företagit en avskrivning, och det är klart, att lantmännen likasåväl som fabrikanter och handlare måste i dessa tider avskriva sina inventarier, men vad som förvånar mig är att posten andel i underhåll av byggnader ökats med något mer än jämnt det dubbla. Jag har funderat över hur man kunnat komma till en dylik siffra. Det är ju så, att underhåll av byggnader och det materiel som ingår i detta underhåll, har ju sjunkit kolossalt i pris. Trä, spik och till och med takhalmen för de skånska lantmännen hava sjunkit i pris, men det oaktat kommer man upp till det dubbla priset som gällde 1920. Grundförbättringar har man också ökat. Jag har endast pekat på några av dessa poster, vilka enligt min mening visar, att det finns fog för det uttalandet, som utskottet gjort i sin motivering, när det sagt, att det i likhet med motionären funnit att produktionskostnaderna, som lagts till grund för dessa beräkningar, äro väl höga.

Huru har man kommit till detta pris 6 kronor 50 öre? Ja, den föregående ärade talaren, som talade på reservanternas vägnar, framhöll ju, att det var frukten av en kompromiss. Ja, det är alldeles naturligt, och det är väl ingen hemlighet att så är. Han nämnde också, att det hade framställts ett förslag på 6:25 kronor, och det är också sant, det förslaget framställdes av undertecknad, vidare att det förelåg ett annat förslag på 6:75 kronor, och att man slutligen enade sig om det förslag på 6:50 kronor som här föreligger.

En anledning till, att man också ifrån lantmannahåll har varit tveksam och måste vara det från de delar av landet, där man icke har betodling, är att övriga lantmannaprodukter sjunka i pris, me-

dan betodlingen däremot skulle vara garanterad emot det prisfall, som råder på den allmänna marknaden. Jag tänker mig till exempel den del av mellersta Sverige, där vi huvudsakligen lägga an på produktion av mjölk, huru mjölkpriset sjunkit från motsvarande tid förra året och där vi nu stå, huru till exempel fläskpriset gått ned och huru till exempel den ena lantmannaprodukten efter den andra har gått ned i pris. Jag frågar mig då, är det rimligt att man skall genom statsgaranti säkerställa en enda odling så högt, att hela produktionskostnaden är täckt? Herr Broander sade: ja, annars få vi inga betor. Ja, vilja de skånska betodlarna slå sig på andra grenar av odlingen, där de kunna påvisa, att de få mera betalt för sin odling än för betorna, kunna de försöka det, men jag tror, att även med det pris, som utskottet kommit till, kommer betodlingen under alla förhållanden att vara mera bärande än spannmålsodlingen och mera bärande än någon annan gren inom jordbruket. Det är min uppfattning, och jag vågar säga, att det är min övertygelse att trots det, att vi satt ned priset till 6,50 kronor, stå dessa jordbrukare i ett betydligt gynnsammare läge än jordbrukare i allmänhet i Sverige, och betodlingen står i ett gynnsammare läge än annan odling.

Jag skall icke upptaga tiden alltför länge. Jag antar, att debatten kommer att bli lång, och kanske får jag anledning att fortsätta. Jag vill för min del förklara, att jag inom utskottet har gått med på detta utskottets pris, och jag har gjort det, ty jag tror mig kunna även inför konsumenterna försvara detsamma. Det finns ju olika meningar — det förstår man ju — bland andra som icke äro jordbrukare, att de anse att när nu den utländska marknaden ger möjlighet till import, varför skola vi då ytterligare vidmakthålla dyrtiden och icke försöka pressa ned densamma? Men som sagt jag tror, att jag skall kunna försvara inför mitt parti den ståndpunkt jag intagit. Jag vill tillägga, att utöver detta pris, 6:50 kronor, kan jag för min personliga del icke gå, och jag skall i detta sammanhang icke yttra mig över den reservation, som avgivits av kammarens ärade vice talman. Det kan ju hända, att jag under debattens gång nödgas framträda och klarlägga huru det förhåller sig med den saken, men jag skulle vara ytterst tacksam om jag kunde slippa ifrån. Emellertid tror jag, att kammaren gör klokt i om den följer utskottet nu. Jag är övertygad om, att om utskottets förslag blir riksdagens beslut, komma även de skånska betodlarna att bli i en sådan ställning, att man kan säga, att de stå i en bättre ställning än vad Sveriges jordbrukare i allmänhet göra.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr P o p p i u s: Herr talman! Jag har begärt ordet i denna debatt, dels därför, att jag såsom suppleant varit närvarande i utskottet vid denna frågas behandling, och dels därför, att jag hyser ett uppriktigt intresse för att man i de tider, vi nu genomleva, för-

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Ang.
riss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

söker så långt ske kan säkerställa produktionen inom landet av de näringsmedel, som vi behöva.

Herr Broander har nyligen ägnat en kritik åt den motivering, utskottet anför för sitt yrkande, och jag har samma uppfattning som han, att det är ganska märkligt, att fastän utskottet talar om, att det allmänna världsläget i viss mån är mycket besvärligt och att man har svårt att säga något med bestämdhet om framtiden, så kommer utskottet i alla fall med ett förslag, som, i händelse det skulle bliva bifallet, otvivelaktigt komme att i mycket hög grad minska sockerproduktionen inom landet. Utskottet har i sin motivering sagt, att det har vidtagit en undersökning om, huruvida sockerpriset kunde minskas. Jag undrar för min del, vad den undersökningen avser. Jag undrar, om den undersökning, som utskottet gjort, endast gällt att se, huruvida riksdagen skulle besluta nedsättning i det pris, som Kungl. Maj:t föreslagit, eller om utskottet verkligen har gjort en undersökning om det, som jag för min del anser vara det vitalaste, nämligen att vi med den av utskottet föreslagna nedsättningen av priset kunna få sockerbetsodling till stånd här i landet. Om man nu kommer att besluta i enlighet med utskottets förslag, så tror jag, att följderna därav bliva mycket svåra, då man icke vet, huru importen kommer att ställa sig nästa år. Vi erinra oss, huru stora olägenheterna voro de dagar under kriget, då vi hade sockerbrist och levde under sockerransonerung. Och skall man nu gå med på det förslag, utskottet här kommit med, så tror jag, att man kan riskera ungefär detsamma.

Jag vet icke, om denna omständighet ingått i den undersökning, utskottet gjort, men förutsättningen för att en betodling skall kunna komma till stånd med ett minskat pris, är väl att arbetslönerna pressas ned. Men jag ber att här få säga, att när arbetarorganisationerna redan nu hava begärt en ganska betydande ökning i arbetspriserna gentemot föregående års arbetspriser, så tror jag, att det kommer att vålla mycket stora svårigheter att så sent som nu, då det strax är tid att börja odlingen av betorna, sätta i gång en dylik arbetsstrid. Och säkert är, att om vi skulle pressa ned arbetslönerna så, att vi kunna få i gång en betodling i samma utsträckning som nu med det av utskottet föreslagna priset, så komma vi rätt snart att stå inför samma situation som 1917, då just i de dagar, betodlingen skulle begynna, man icke visste om man skulle få arbetare eller ej. Och det dröjde icke länge, förrän en stor del av dem, som sått sina betor, blevo nödsakade att plöja upp desamma igen, därför att arbetarorganisationerna icke gingo med på de priser, som voro föreslagna av arbetsgivareorganisationen. Jag menar sålunda, att man här kan komma att stå inför precis samma farliga situation som då, när man betänker, huru nära vi nu stå den tid, då betodlingen skall sättas i gång. Men vid denna odling gäller det framför allt, att man behöver planera i god tid för att man skall få det hela ordnat så, som det skall ordnas.

Nu skulle jag vilja fråga: är det verkligen någon obillig begäran, som framställts av sockerbetsodlarna och de sakkunniga, att soc-

kerbetsodlarna skulle få sina produktionskostnader täckta? De begära icke mera än att få betalt för odlingen, så att det kan gå ihop för dem. Nu säger man, att detta är icke rätta sättet att se saken. Man får taga risken, man får taga de dåliga åren med de goda. Men det är icke så med betodlingen. Man binder sig för det pris, som man enligt kontraktet skall få. Man kan icke spekulera på vare sig framtiden eller den förlutna tiden, på vad man förtjänat eller kommer att vinna, utan det gäller endast att kalkylera för detta år. Och det är sålunda en avsevärd skillnad i detta fall mellan sockerbetsodlingen och annan odling. Sockerbetsodlingen kan således icke jämföras med spannmålsodling och övriga grenar inom jordbruket, där man, om odlingen det ena året icke går bra, kan lägga ned den och spekulera på bättre tider.

Dessutom kan jag också något beröra — som väl redan är gjort — den stora nationalekonomiska vinst, som ligger i sockerbetsodlingen, och vilken förlust det otvivelaktigt skulle innebära för vår handelsbalans, därest man nu minskade på denna odling. När nu läget är sådant, att man icke har några garantier för att få till stånd import av socker nästa år, så måste man utgå ifrån, att denna odlingsgren är den enda inom näringslivets område, där man har verkliga garantier för, att man, om man vill, kan producera denna vara inom landet. Jag tycker, att detta är en synpunkt, som i detta ögonblick bör tala för, att man söker säkerställa sig, i fall tiderna skulle bli annorlunda.

Nu har herr Johansson i Uppmälby ägnat de sakkunnigas betänkande en kritik. Och i det uttalande, som gjorts av utskottet, då det nedprutat priset, ligger också en kritik av de sakkunnigas beräkningar. Men jag får säga det, att jag icke någonstädes sett något bevis för riktigheten i utskottets beräkningar eller något motbevis mot vad de sakkunniga beräknat. Man säger bara, att man *tror*, att priset är för högt beräknat. Och herr Johansson i Uppmälby kommer med ett ganska märkligt uttalande, då han framhåller, att herr Nannessons beräkningar gjorts på uppdrag av Skånes betodlares centralförening. Herr Johansson i Uppmälby utgår sålunda ifrån den uppfattningen, att dessa beräkningar icke skulle vara uppgjorda med den sakkunskap och noggrannhet, som man i detta fall hade rätt att fordra. Jag kan icke annat än inlägga en bestämd protest mot herr Johanssons sätt att behandla de beräkningar, herr Nannesson gjort och som äro byggda på den fullt noggranna bokföring, som skett i Allmänna lantbrukssällskapet. För övrigt hava ju redan de sakkunniga gjort en liten justering av dessa siffror vid den undersökning de gjort, då de ansett, att man gott kunde jämka på några av siffrorna i herr Nannessons beräkning. Och då den kungliga propositionen bygger på den justering, som gjorts av de sakkunniga, så tycker jag, att herr Johanssons kritik bort helt och hållet bortfalla.

Herr Johansson i Uppmälby säger, att de allmänna omkostnaderna ha blivit större än föregående år. Ja, det är nog kostnads-siffror, som äro ganska svåra att beräkna, dessa allmänna omkost-

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabrikernas aktiebolagen.
(Forts.)

nader för betodlingen. Gå vi tillbaka till föregående års, både 1919 och 1920 års, höstupptagning av betorna, d. v. s. arbetet vid den tid, som kanske för betodlingen är den ogynnsammaste mången gång, så har jag den erfarenheten, att såväl 1919 som 1920 var höstarbetet ganska lätt. Och skulle man uteslutande göra upp kalkylen efter huru man då hade det, så kan det hända, att man skall komma till en lägre siffra för dessa kostnader. Jag vet det icke, men det är möjligt. Men man måste här räkna med, vad kostnaderna kunna bliva i medeltal för flera år. Och går man tillbaka till 1917 och 1918, så bli de allmänna omkostnaderna betydligt större, än vad de här äro upptagna till. När svårt regnväder inträffar på hösten, är betodlingen det allra svåraste arbete, man har där nere i Skåne. Och att beräkna de allmänna omkostnaderna därefter är mycket, mycket svårt.

Nu säger herr Johansson i Uppmälby vidare, att ett av huvudvillkoren för att vi över huvud skola kunna hålla priserna nere här i landet är, att man får ned arbetskostnaden. Men man har ingen garanti för att man kan få ned arbetskostnaden för detta års betodling, och denna garanti kan man här i riksdagen icke heller giva. Det har redan pekats på den omständigheten, att om det uppstår svårigheter med arbetskonflikter nu, så nära den tid, då betodlingen skall begynna, kan man riskera, att betodlingen i stort sett går tillbaka.

Dessutom har herr Johansson i Uppmälby gjort den anmärkningen, att kostnaderna för dragkraften skulle vara för höga. Rörande dessa kostnader gäller liksom för kostnaderna över huvud, att man icke kan beräkna dem så noggrant, utan måste taga ett medeltal för flera år. Och då tror jag, att om vi skulle gå ett par år tillbaka i tiden, skulle vi finna, att dessa dragkostnader äro alldeles för lågt beräknade. De kostnader man har beräknat för betupptagningen på hösten bliva, om höstvädret blir svårt, betydligt större än vad som här är upptaget i dessa driftkostnadsberäkningar.

Och samma sak gäller beträffande underhåll av byggnader. Herr Johansson säger, att ett avsevärt prisfall ägt rum på byggnadsmaterial. Men jag får säga, att detta stora prisfall, som man talar om, hava vi icke märkt mycket av. Och dessutom vill jag göra den erivan, att man under krisåren icke kunde underhålla byggnaderna på grund av den våldsamma prisstegringen på både material och annat sådant. Det är därför alldeles säkert, att byggnads- och reparationskostnaderna under de närmaste åren komma att bliva betydligt större än de varit förut, därför att man, som sagt, förut icke kunnat vidtaga några större reparationer inom jordbruket.

Nu säger även herr Johansson, att det uppstått tvekan även från lantmannahåll att bifalla denna kungliga proposition, därför att detta skulle innebära ett orättmätigt skyddande av betodlingen i Skåne. Jag vill icke göra den stora skillnad mellan producenter och konsumenter, som herr Johansson här gjorde. Jag tror, att man kan se denna fråga ur betydligt större synvinkel och att det

är ett verkligt samhällsintresse att vi, om svåra tider skulle inträffa, hava socker till hands. Jag tror, att även vi, som producera socker, hava intresse av att få vårt sockerbehov täckt i händelse av svåra tider. Vi hava åtminstone den lika tråkiga erfarenheten som övriga sockerkonsumenter, att en sockerransonering är något för alla mycket vanskligt.

Jag skall icke uppehålla kammaren längre. Jag har med dessa ord, herr talman, velat yrka bifall till den av herr Broander m. fl. avgivna reservationen, vilken innebär bifall till den kungliga propositionen.

Herr E d b e r g: Herr talman, mina herrar! Jag skall villigt erkänna, att det kan vara ganska svårt att sitta i utskottet och behandla denna viktiga fråga, då man själv är norrlänning och icke alls har någon erfarenhet av betodling. Men jag tror mig också därför kunna säga, att jag icke står såsom part i eget mål, utan att jag sökt bilda mig en så opartisk uppfattning som möjligt om denna fråga.

Vi veta ju, att vi under krigsåren haft en uppgörelse mellan betodlarna och staten, och jag skall icke närmare ingå på denna uppgörelse, ty vi veta ju också litet var, huru densamma uppkommit och verkat. Nu hava vi i alla fall kommit därhän, att vi nått bakom de stora molnen, och då resonerar mången som så, att nu kunna vi importera socker, så att nu kunna vi slippa ifrån detta. Jag skall senare återkomma just till denna punkt. Men jag vill för min del säga, såsom ett ordspråk säger: »Den, som en gång haft näsan i klämman, sätter icke dit den mera». Vi minnas mycket väl, huru det var 1917, när herrarna här i riksdagen behandlade samma fråga. Då diskuterade herrarna om ett produktionspris på motsvarande myckenhet av 1 1/2 öre. Och huru blev det efter detta riksdagsbeslut? Ja, det finns till och med skånska jordbrukare, som rest omkring uppe i Norrland och talat om för oss, att de hjälpt oss så, att vi fingo sockerpriset något öre billigare. För min del vill jag säga, att just då gjorde herrarna oss norrlänningar en riktig björntjänst, och jag är fullkomligt säker på, att varken jordbrukare eller arbetare tacka eder för denna gärning. Om herrarna den gången hade gått med på den höjning av sockerpriset med 1 1/2 öre pr kg., som var föreslagen, så hade vi haft mera socker att få i Norrland än vi nu hade under kristiden.

Nu gäller det alldeles samma fråga, fastän det belopp, som vi här diskutera om, är 5 öre per kilogram. Om vi antaga, att varje person konsumerar 24 kilogram socker per år, så gör detta en årlig merkostnad av en krona och tjugu öre. Jag är fullkomligt säker på, att om vi skulle komma i det läget, att vi icke kunna importera något socker till vårt land, då först komma vi kanske att tänka litet närmare på, vad saken gäller. Jag förstår mycket väl, att det kanske är åtskilliga, icke minst bland norrlänningarna, som glömt den sorgliga tid, när vi icke fingo köpa socker i vårt land i den mängd vi önskade. Men jag har alltid — det kan nu icke

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

hjälpas — varit sådan, att jag sagt min åsikt, och då få andra också säga sin. Jag ser i alla fall saken från den synpunkten, att det här icke är ett enbart konsumentintresse, icke heller ett Norrlandsintresse utan ett riksintresse. Från denna synpunkt har jag gått ut. Det är alldeles givet, att det är ett riksintresse, om vi kunna ställa det så, att vi kunna producera socker i vårt land i den omfattning, att det kan täcka det behov, som förefinnes i landet. Om vi se på vår handelsbalans de två senare åren, så har den under denna tid försämrats med ett par miljarder. Jag vet mycket väl, att en sådan försämring kan fortgå under ett par eller flera år, men om vi fortsätta på den inslagna vägen, då kunna vi vara förvissade om, att den dagen kan komma, då det blir en katastrof.

Jag är fullständigt säker på, att det icke finnes någon i vårt land, som vill producera sina alster med förlust. Och jag tror, att var och en i denna kammare skall giva mig rätt däri, att var och en, som anlägger sin industri på sådant sätt, att den går med förlust, skall finna, att hans industri går tillbaka.

Beträffande de sakkunnigas förslag — och vi ha sannerligen icke saknat sakkunniga på det här området — skulle jag vilja säga, att det är förvånansvärt, att när t. ex. herr Nilsson i Tånga framlägger sina politiska åsikter, är det åtminstone i regel ingen på vänsterkanten, som misstror honom, men när han framlägger sina åsikter i en sådan fråga som produktionspriset å sockerbeter, då vill det synas, som skulle en del på vänsterkanten icke tro herr Nilsson. Detta förefaller mig märkvärdigt, det må jag säga, i synnerhet som han är en av de mest sakkunniga i denna fråga.

Herr Johansson i Uppmälby nämnde åtskilligt, med vilket han ville bevisa, att de sakkunnigas produktionsiffror icke voro riktiga. Jag tänker icke att närmar ingå på frågan i den delen, därför att en del talare allaredan ha bemött detta, och det kommer sannolikt att senare bemötas av andra, som äro mera sakkunniga på detta område, än vad jag är. Men jag skall i alla fall be att något få gå in på arbetspriserna.

Han nämnde, att jordbruksarbetarnas arbetslöner ha sjunkit, och han var säker på att dessa icke voro missbelättna med att lönerna sjunkit. Men om man går till jordbruksarbetarnas löner och studerar dem, så skall man finna, att *dessa arbetare ha icke meru betalt än de arbetare, som ha arbetslöshetsunderstöd*. Jag undrar i alla fall, vad jordbruksarbetarna i vårt land, icke minst i Skåne men även i andra trakter, komma att tänka, när de få höra, att herr Johansson säger, att det går för sig att sänka arbetslönerna ytterligare, kanske under de belopp, som utgöras av arbetslöshetsunderstöden. Vi veta också, att arbetet i jordbruksnäringen sannerligen icke är en dans på rosor. Så har det varit, och så är det ännu. Vi veta, att det svenska jordbruket är in-tecknat till nära 60 procent. Men herr Johansson säger, att betodlingen befinner sig i ett bättre läge än någon annan gren av jordbruksnäringen. Det är ungefär, som om man ville resonera på det här sättet: det gör intet, om dessa betodlare ha det dåligt ställt, bara det finnes andra.

som ha det sämre. Men jag anser det behöfligt, att man söker värna om betproduktionen, så att denna kan fylla sin uppgift. Och jag anser vidare, att när det skall finnas en statsgaranti, denna bör vara sådan, att den blir till ett verkligt stöd för näringen i fråga.

*Ang.
viss garanti å
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

Forts

Jag har inom utskottet sökt studera de skäl, som anförts för och mot, och så vitt jag kan förstå, ha icke några vägende bevis framställt, som kunde vara ägnade att kullkasta de sakkunnigas uppgifter om produktionskostnaderna. Kastar man en blick på den stora världsmarknaden, så mötes man icke av någon vacker tavla. Det kan hända, att inom någon tid svårigheter kunna uppstå beträffande importen till vårt land av socker, och då kommer måhända den svenska allmänheten att lättare förstå betydelsen av denna fråga.

Jag har inom utskottet avgivit en blank reservation, därför att jag tänkte, att möjligen någon inom kammaren kunde komma och bevisa, att de sakkunnigas produktionssiffror icke vore riktiga, och då hade jag tänkt att låta min ståndpunkt bestämmas av detta. Men jag har i utskottet yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition just därför, att, såvitt jag kan förstå, har ingen kunnat bevisa oriktigheten av de sakkunnigas produktionssiffror. Jag skall icke upptaga tiden längre, men jag vill säga, att jag, som suttit i utskottet, vill icke taga på mitt ansvar, att sockerproduktionen äventyras, om vår import kanhända skulle försvåras, och detta kanske till den grad, att vi icke få någon import alls.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag tills vidare. Men skulle någon komma att kullkasta de sakkunnigas produktionssiffror, då skall jag be att få göra en ändring i mitt yrkande.

Herr förste vice talmannen, som under herr Edbergs yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr I g e l, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då jag inom utskottet varit med om det beslut, som fattats att sänka sockerkerbetspriset till det belopp, som utskottet föreslagit, så har jag ansett mig vid detta tillfälle böra säga några ord.

Här har i dag talats åtskilliga hårda ord om utskottet. Man har påstått, att utskottet icke haft någon egentlig grund för sitt beslut, utan att detta beslut skulle ha fattats på sådant sätt, att man så att säga gissat sig till ett visst pris och stannat därvid. Så är nu ingalunda förhållandet. Var och en vet naturligtvis, att när utskottet gick till sitt arbete, så förelåg för utskottet först och främst Kungl. Maj:ts proposition. Denna kungl. proposition var grundad på de sakkunnigas utlåtande. Jämte detta hade vi herr Erikssons i Grängesberg motion, som förordade en avsevärd nedsättning i det pris, som Kungl. Maj:t föreslagit. Det gällde då för utskottet att se, huru saken egentligen låg, och när man då såg på saken, så fann man, att den kungl. propositionen, som grundade

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

sig på de sakkunnigas utlåtande, var sådan, att man vid produktionskostnadernas beräkning hade tagit topppriserna. Till och med de sakkunniga själva erkänna, att det pris, som de beräknade, ligger på överkanten. När man så såg på motionen och fann, att de priser, som föreslogos i densamma, voro för lågt tilltagna, ja, då kunde man icke gärna göra annat än försöka, om man icke kunde finna en medelväg. Och denna medelväg fanns, när man diskuterade de förhållanden, som förelågo. Vi kommo då till det pris, som här är föreslaget. Och jag undrar, vad annat man skall göra, när man ser på en affär som denna och finner, att den, som begär mest, har haft en väl hög beräkningsgrund, och den, som tagit till minst, haft för låg beräkningsgrund. Då är det ingen annan råd än att taga en medelproportion, som så långt möjligt är ger rättvisa åt alla parter, som äro intresserade av denna fråga. Och vi trodde, att utskottet kommit till den ståndpunkten, att det gjort den största möjliga rättvisa åt alla dem, som här äro intresserade.

Vi vilja icke, att betodlarna skola driva sin näring med förlust, utan att de skola ha skälig ersättning för det arbete, som de nedlägga, såsom förhållandet ju bör vara med vilken annan näringsidkare som helst. Men jordbruket befinner sig dock för närvarande i en sådan ställning, att det får finna sig i den prisnedsättning, som gör sig gällande på alla andra områden. Här är dock ett särskilt undantagsfall, i det att riksdagen garanterar ett visst pris. Även om det garanterade priset icke är så högt, som önskligt vore, så är det dock en garanti för dem, som syssla med denna odling, och vi ha den uppfattningen, att man för närvarande varken i Skåne eller annorstädes kan slå sig på en odling, som ger mera åt jordbrukaren än den odling, som det här är tal om. Och när vi en gång ha denna uppfattning, så förstår man, att vi ha kunnat komma till det beslut, som här fattats.

Det är ju ock så, att man på något sätt måste reagera mot dyrtiden och söka komma ned till normala förhållanden, och vi ha ansett, att man här har ett tillfälle att söka så långt som möjligt och utan att skada någon åstadkomma den prissänkning, som kan vara önskvärd.

Det är också möjligt, att betodlarna ett annat år komma att bliva lämnade alldeles åt sig själva. Vi ha tagit detta med i beräkningen, och jag tänker, att när den tiden kommer, kan det icke vara hälsosamt för dem att gå ned från mycket höga pris och till pris, som då kanske kunna bliva ofantligt mycket lägre. Det är då enligt vår uppfattning bättre att taga ett steg i år, som medför, att hoppet icke blir så stort ett annat år, då man möjligen kan finna andra vägar för att klara upp denna sak. Vi ha ingalunda velat komma betodlingen till livs. Vi äro medvetna om, att för vår handelsbalans är det till fördel, om vi inom vårt eget land kunna producera så mycket socker som möjligt. Men vi ha icke kunnat se denna sak annorlunda, än som vi gjort.

Då vi därför, herr talman, tro oss ha skäl för den ståndpunkt, som vi intagit, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrade:

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

Herr R ö i n g: Herr förste vice talman, mina herrar! Av jordbruksutskottets utlåtande framgår, att samtliga ledamöter i det samma delat den uppfattningen, att den nuvarande situationen kräver, att staten även i år i form av en garantiförbindelse ser till, att tillräckligt stor betodling kommer till stånd, så att Sveriges behov av socker blir säkerställt medelst inhemsk vara. Det är ju glädjande, att meningsskiljaktigheter inte finnas om denna sak. Det är endast, när man sedermera skall besvara frågan, vilket pris staten bör medverka till att betodlarna erhålla i ersättning för sin odling, för att man skall kunna uppnå nämnda resultat, det är först då, säger jag, som meningsskiljaktigheter uppstå.

Jag har i år liksom under en följd av år förut tillhört de sakkunniga, som Kungl. Maj:t tillsatt för att utreda, vilket betpris kan anses vara väl avvägt, på grund varav ett visst betpris därefter blir av riksdagen godkänt och sedermera ett sockerpris fastställles.

Jag behöver minsann icke misstänkas för att förbise den önskan, som här uttalats av olika talare, att man genom ett lågt betpris och ett lågt sockerpris bör se till, att prisnivån sänkes så mycket som möjligt är, utan att berättigade intressen därvid bli skadade, och jag behöver icke heller misstänkas för att ensidigt se denna fråga ur betodlarnas och producenternas synpunkt. När jag likväl trots detta kommit till det resultat, att riksdagen gör klokt i att godkänna ett så högt pris för sockerbeter av 16 % sockerhalt som kronor 7:50 för 100 kg. har jag gjort detta huvudsakligast av följande skäl.

Jag medger till fullo, att det är ytterst svårt att med någon säkerhet kalkylera de olika kostnader, som finnas vid odling av sockerbeter. När man skall försöka få fram en produktionskalkyl, få fram de siffror som angiva de kostnader lantmannen har för att odla sockerbeter, måste man tyvärr sätta många frågetecken och många »x» efter de olika belopp, som kunna komma ifråga för bestämmande av de skilda produktionskostnaderna. Det är därför de sakkunniga i sin utredning kommit till det resultat, att ett väl avvägt betpris ligger någonstades mellan kr. 7:32 och kr. 6:84 per 100 kg., det senare dock endast under förutsättning att man vågar antaga, att väderleken under sommaren och förhösten 1921 blir lika fördelaktig som den var i fjol, så att det alltså kan beräknas, att sockerhalten i betorna i år blir lika hög som den var då.

Det är alldeles riktigt, som den siste ärade talaren framhöll, att när de sockersakkunniga, som bekant med fullständig enhällighet, kommo med sitt förslag om att betpriset skulle fastställas till kr. 7:25 per 100 kg. de hållit sig i överkanten av produktionskalkylerna. Och varför ha de gjort detta? Jo, därför, att de på grund av det dåliga utbyte, som Sveriges och framför allt Skånes betodlare fingo av sin sockerodling senaste året, fruktade, att betodlarna icke skulle vilja vara med om att upprätthålla betodlingen i den önskade utsträckningen, om man nämligen icke erhöle ett betpris,

Ang.
vissa garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

som läge på överkanten av kalkylerna. På det sättet har man även räknat under föregående år, när situationen likväl varit sådan, att man närmast bakom sig haft ett produktionsår, som varit fördelaktigt för betodlarna. Mina herrar! Det schema vi här se visar ju, till vilken ofantlig välsignelse det varit icke allenast för de svenska betodlarna utan framför allt för Sverigse konsumenter, att vi haft de överenskommelser, som dem vi haft, t. ex. en sådan som den, som avslöts med hänsyn till 1919 års sockerbetsskörd, vilken överenskommelse då från många håll ansågs vara till alltför stor förmån ensidigt för producenterna. Detta schema visar, att vi haft ett så lågt sockerpris under det konsumtionsår, som började den första november 1919 och slutade den sista oktober 1920, som framgår av denna linje, och jag vill nämna, att denna kurva, som ligger över den röda linjen på schemat motsvarar i runt tal 80 miljoner kronor, som Sveriges konsumenter fått sockret billigare, tack vare ifrågavarande överenskommelse. Jag har här satt upp ett annat litet schema, varvav framgår, att det svenska sockerpriset under konsumtionsåret $\frac{1}{11}$ 1919— $\frac{31}{10}$ 1920 i genomsnitt utgjorde kr. 1,209:70 per ton, sålunda ungefär kr. 1:21 per kg. för krossad melis, under det däremot det utländska medelpriset för samma tid under hela konsumtionsåret var icke mindre än kr. 2,007:60 per ton eller något över 2 kr. per kg. Vi ha sålunda under hela detta år haft ett sockerpris, som föga överskred hälften av sockerpriset på världsmarknaden. Den överenskommelse, som funnits, har sålunda varit fördelaktig icke endast för de svenska betodlarna utan även i hög grad gynnat konsumenterna genom att åstadkomma ett socker, som varit billigare än det utländska. Om betskörden 1919 varit så stor, att vi icke behövt importera något utländskt socker, skulle det svenska priset blivit ännu fördelaktigare. De jämförelsevis små prishöjningar, som ägt rum på svenska marknaden under detta konsumtionsår, äro nämligen utslutande föranledda av importen av utländskt socker, vilken uppgick till 60,000 ton och för vilket socker Sverige måste betala ett avsevärt mycket högre pris, än det som behövde uttagas för det svenska sockret, för att dess produktionskostnader fullt och helt skulle bli täckta.

Det går väl an, mina herrar, att under vissa förhållanden finna sig i att importera utländskt socker, när sådant är behöfligt, men förhållandena nu äro så helt andra, än de voro under det förra konsumtionsår, som började den 1 november 1919. Då hade icke den ekonomiska kris utbrutit, vilken vi nu äro mitt uppe uti. Då fanns det ännu tillräcklig valuta för att göra de inköp, som voro behöfliga, men hurudana se förhållandena nu ut i det avseendet? Var och en känner väl till, att allt bör göras, som göras kan, för att hindra importen av produkter sådana som socker, vilken import endast skulle föranleda en försämrad handelsbalans och en försämrad valuta, varigenom svenska kronans köpkraft skulle minskas. Alla vilja vi väl vara med om att undvika detta, oav-

sett om vi i detta fall önska ett betpris av kr. 6:50, kr. 6:75 eller kr. 7:25 per 100 kg.

Jag hade väntat mig av den diskussion, som pågått, att verkligen få klarlagt, vad det var för fel, de sakkunniga gjort i sina kalkyler, vilka produktionskostnader de upptagit för högt, när de sakkunniga likväl gått ned till gränsen av kr. 6:84 per kg. Jag nödgas konstatera, att min spända förväntan upplöstes i ett fullständigt intet. Den förste ärade talaren, som försvarade jordbruksutskottets betänkande, och som något ingick på en kritik av de sakkunnigas produktionskalkyler, rörde sig med ett antagande, som jag livligt beklagar, att han tillät sig framföra här i kammaren, då det nämligen gällde en person, som icke här i dag kan försvara sig. Talaren, herr Johansson i Uppmälby, påstod, att anledningen till att de s. k. Nannesonska produktionskalkylerna sluta med de siffror, de göra, är den, att herr Nanneson fått i uppdrag, i direktiv av de skånska betodlarnas organisation att framkomma med produktionskalkyler, som skulle visa, att betodlarna även för 1921 års betskörd borde erhålla samma pris som de fingo för år 1920. Herr Johansson i Uppmälby borde veta, att herr Nanneson är en person, som fullt vetenskapligt söker bedöma dessa frågor och fullt objektivt söker besvara de olika spörsmål som uppkomma, då man gör dylika produktionskalkyler. Han kan som varje annan göra ett misstag, men man har icke rätt att förutsätta, att en person i hans ställning skall kunna ha åtagit sig att på förhand komma till ett visst resultat att gå en viss organisations ärenden. Man har icke rätt att mot en person som Nanneson utkasta en sådan beskyllning. När herr Johansson i Uppmälby sökte visa, att de sockersakkunniga hade upptagit alltför höga belopp för de olika kostnaderna i produktionskalkylerna, bad han, som han yttrade sig, att få peka på några av dessa kostnader. I sin kritik t. ex. rörande arbetslönerna sade han: vem garanterar, att Skånes betodlare komma att betala de arbetare, som skola sysselsätta sig med rensning o. dyl. de löner, vilka äro upptagna i de sakkunnigas produktionskalkyler? Nej, den garantien har väl ingen människa rättighet att fordra av de sakkunniga, att de skola kunna prestera, men illa skulle vi i sanning ha utfört vårt uppdrag, om vi upptagit i vår produktionskalkyl andra uppgifter, än vi kunde beräkna. Vi kunde icke, när vi handlade under ansvar, ge oss ut på ett gungfly och på grund av blotta antagandet, att det skulle bli lägre löner, sätta ner produktionskalkylen. När herr Johansson kom till driftkostnaderna, tyckte han, att nog kunde de sakkunniga ha prutat något litet på den siffran också. Är det på det sättet, herr Johansson, man skall gå till väga, att när man ser en verklig utgiftspost, som förefaller litet hög, så tar man utan vidare och prutar på den? Om vi gjort så, hade i sanning vår beräkning och vårt betänkande icke fått mycket värde. Vi måste naturligtvis försöka rent sakligt bedöma varje utgiftspost i produktionskalkylen.

När jag hörde, hur min ärade vän herr Igel sökte förklara, varför han kunnat biträda jordbruksutskottets hemställan, så blev

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

jag verkligen överraskad, att han kunde komma till det resultatet att tillstyrka ett betpris av 6:50 kr. Han sade alldeles riktigt, att de sakkunniga hållit sig i överkanten av kalkylen, nämligen vid 7:32 resp. 7:25 kr., men att jordbruksutskottet sökt gå en medelväg — den medelvägen hade bestått däri, att man föreslagit ett betpris av 6:50 kr. Han trodde emellertid och hoppades, att även detta betpris skulle förorsaka en tillräckligt stor odling. Vill man försöka komma till ett medelpris, baserat på en verklig kalkyl, som man icke kan rikta några sakliga anmärkningar emot, skall man naturligtvis finna detta medelpris mellan överkanten och underkanten eller 7:32 och 6:84, och då kommer man till 7 kr., 7:10 eller 6:90. Men hur man kan komma så långt under underkanten som till 6:50 och samtidigt säga, att man därmed går en medelväg, det har jag mycket svårt att förstå.

Min ärade vän på Gottlandsbänken, herr Broander, har ju emellertid här talat om för kammaren, hur det gick till i jordbruksutskottet. Frågan avgjordes rätt snabbt, och det var en auktion, varvid den ene underbjöd den andre, och till sist kom man att stanna vid en kompromiss, som går ut på ett betpris av 6:50 kr. pr 100 kilogram. Ja, jag hoppas livligt, att den person inom utskottet, som framställde yrkandet om ett betpris av 6:50, helt och fullt behärskar det ytterst svåra område, som innesluter frågan om priset på betor och socker, och att han har en ingående kännedom om svensk betodling. Har han icke det, så är det, man må förlåta det starka uttrycket, något lättsinnigt att föreslå ett så lågt betpris som det ifrågavarande. Med den kännedom jag har om svensk betodling — jag har som sagt under en lång följd av år först i 1911 års trustkommitté och sedermera bland sockersakkunniga det ena året efter det andra varit med och behandlat denna fråga — kan jag icke tillråda kammaren att medverka till ett beslut, varigenom ett så lågt betpris skulle fastställas, utan jag anser, att situationen är sådan för tillfället, att man bör vara med om att godkänna ett betpris, som ligger på överkanten av produktionskalkylen, men varigenom man säkerställer en tillräckligt stor betodling inom landet.

På grund härav, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Jönsson i Fridhill: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast begagna tillfället tillkännagiva, att jag kommer att ge min anslutning till Kungl. Maj:ts förslag. Då under debatten saken har utvecklats så, som om detta skulle vara nära nog utslutande en skånsk fråga, ber jag för att förekomma varje missförstånd att få meddela, att jag icke är eller har varit betodlare. Jag tycker verkligen, att redan den omständigheten, att en kommitté, sammansatt av representanter för såväl producenter som konsumenter, enhälligt kommit till det resultat, som blivit Kungl. Maj:ts

förslag, borde utgöra en borgen för, att detta av riksdagen skulle kunna godtagas utan alltför stora prutningar. Naturligtvis kan det diskuteras, om man icke skulle kunna tänka sig en sänkning till 7 kr. utan att det nämnvärt inverkade på odlingsresultatet, men det har ju av herr Nilsson i Tånga, som själv är betodlare och som fullständigt är inne i förhållandena, konstaterats, att en sänkning av priset under vad kommittén föreslagit ovedersägligen skulle medföra minskning av betodlingen och äventyra den inhemska produktionen av socker. Herr Nilsson i Tånga sade bland annat, att en sådan nedsättning av sockerbetpriset icke skulle så mycket inverka på dem, som med egen arbetskraft producera socker, men att man kunde befara, att de, som ha stora odlingar och anlita främmande arbetskraft i större utsträckning, skulle högst väsentligt minska på sin betodling. Är detta att befara, skall man icke stanna för att mera ingående diskutera, om 25 öres minskning är berättigad.

Vi se här en kurva, som visar det nuvarande prisläget för det utländska sockret, och herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet lämnade ju den upplysningen, att det kan väntas en sådan sänkning av priset på inhemskt socker, att dessa båda olika priser nära nog sammanfalla. Redan det är ganska värdefullt, för att kammarens ledamöter skola kunna bedöma, om det icke är värt att göra detta lilla offer, som kan röra sig om 3 eller 4 öre per kilogram socker för att så mycket som möjligt hålla uppe sockerproduktionen, vilken ger arbete, bröd och inkomster åt många tusende arbetare i detta land. Det är alldeles påtagligt, att en väsentlig minskning av odlingen skulle medföra en minskning av arbetsinkomsten för många av våra sydsvenska småbrukare, som ha haft att räkna med ett tillskott till sin vanliga inkomst genom att taga anställning ute på betfälten eller vid råsockerfabrikerna. Än vidare skulle en minskning av den inhemska sockerproduktionen för närvarande vara ganska betänkelig, därför att den komme att medföra en försämring av den allmänna handelsbalansen. Det bör därjämte ihågkommas, att sista årets odlingsresultat sannerligen icke varit lockande. Det har redan tidigare blivit erinrat och behöver kanske kraftigt understrykas, att fjolåret icke gav mer än cirka 23 ton per hektar, och arbetet med denna odling var då svårare än något föregående år, som jag kan minnas. Det hårda arbete, som de personer få lov att prestera, vilka befatta sig med sockerindustrien, bör ersättas så, att arbetare och övriga därmed sysselsatta kunna känna sig tillfreds. Vi skola icke hjälpa till att skapa missmod i dessa tider. De låga priser, som vi hade på sockerbetorna 1916 och 1917, ha icke uppmuntrat till utsträckt odling. Vi skola också komma ihåg, att jordbruksarbetarna fått ett tillskott i inkomst först vid en senare tidpunkt än andra inkomstagare. Vid det förhållande menar jag, att svenska riksdagen skall kunna taga med stort jämnmod vad som kräves av Kungl. Maj:t för att skydda vår inhemska sockerbetodling.

Man skulle kunna framdraga många olika skäl utöver vad som anförts i den kungl. propositionen och kommit fram i denna debatt,

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

men då många talare äro anmälda, skall jag icke vidare ingå på saken, utan med dessa korta ord ber jag få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Eriksson i Grängesberg: Enligt herr Röing bör det krävas en ingående sakkunskap hos den, som kritiserat Kungl. Maj:ts förslag och påyrkat ett betpris av 6:50 kr. Då jag föreslagit ett ännu lägre pris, bör jag sålunda ha ännu mera sakkunskap. Jag är icke betodlare och har icke varit med i de sakkunnigas arbete, men har gått ut från vissa synpunkter, som jag tycker, att man kan få framställa, även om man icke tillhör de sakkunnigas eller betodlarnas krets.

Nu har i den kungl propositionen och under debatten framförts egentligen endast två eller tre skäl för bifall till Kungl Maj:ts förslag, vilka jag skulle vilja taga upp till granskning. Det första är att det är nödvändigt, att man bifaller detta förslag för att säkerställa betodlingen i landet. Jag är naturligtvis av den mening, att vi skola söka värna om allt svenskt näringsliv så långt det är möjligt. Det är vårt arbete, som ger oss uppehälle och ger oss möjlighet att existera. Men inte kan man väl påstå, att förhållandena i världen äro sådana, att det är särskild anledning att precis nu befara, att vi icke skola kunna fylla vårt behov av socker. Jag vet icke vad framtiden kan bära i sitt sköte, och herr Edberg har ju målat en mycket dyster tavla i det avseendet, men om man tänker på de länder särskilt i östra Europa, som nu icke ha möjlighet att konsumera vad de konsumerat förut, tycker man, att världsproduktionen bör räcka till.

Herr Röing pekade på den tablå, som hänger på väggen, och jag medger, att den har egendomliga figurer. Han påvisade, hurusom genom den överenskommelse, som träffats mellan staten och sockerproducenterna, konsumenterna under krisen besparats 182 miljoner. Ja, det är ju mycket bra att de gjort det. Men om man skulle räkna ut, huru mycket de förtjänat på att det varit maximipris å spannmål, så är jag icke alls säker, att man skulle komma till en lägre siffra, och detsamma är förhållandet beträffande en del andra artiklar, som icke varit föremål för fri handel och fri import. Men jag tyckte, att bakom herr Röings argument var det en viss kärvänlig tacksamhet mot sockerbolaget, för att det icke utnyttjat situationen, och kanske sträckte sig denna tacksamhet även till betodlarna. Då vill jag fråga herr Röing och hans meningsfränder: Vad kostar det svenska folket att vi fått en sockerindustri av sådan omfattning i vårt land? Genom det tullskydd, som denna industri har åtnjutit allt ifrån sin uppkomst, har svenska folket fått betala säkert en halv miljard eller mer i extra utgift utöver världsmarknadspriset. Tullskyddet har inneburit en 15 å 20 miljoner kr. om året i merkostnad för sockret. Och om man omhuldar genom dessa konstlade medel en särskild näringsgren, så skall man väl i all rimlighet namn ha fördel av sina offer. Det är väl icke rimligt, att man under årtionden skall frammana en näringsgren på jordbrukets område, eller vilket

annat område som helst, vilken sedan, när det blir nöd i landet, skall ha precis samma anspråk som de fria näringarna att utnyttja situationen. Mig förefaller det att då konsumenterna nu gjort sådana offer under årtionden, så böra de vid något tillfälle ha fördel av dessa offer. Sålunda synes mig talet om uppoffringar från producenthåll gjorda under kristiden vara av den art, att det icke bör tagas allt för seriöst.

Det här talet om att vi försämra vår valuta genom import är jag icke lärd nog att närmare gå in på, det är ett nationalekonomiskt spörsmål, som jag ärligt vill bekänna att jag icke är beredd att diskutera. Men nog förefaller det mig lika beklagligt, om man importerar för ett hundra miljoner andra varor som om man importerar socker. Jag förstår icke, att import av den ena varan skall bidraga till att försämra vår valuta mer än import av den andra. Men nu är den stora fråga, som kommit fram i dag och som vi, vilka icke äro betodlare och icke sockersakkunniga, ju icke skulle få yttra oss om, det är den, som avser de reella invändningarna mot Kungl. Maj:ts proposition. Herr Röing frågade vid upprepade tillfällen, vad det funnes för verkliga invändningar mot produktionskalkylen, och herr Edberg har — jag antager å sin riksdagsgrupps vägnar, i varje fall å egna vägnar — givit till känna, att kan någon invändning göras mot produktionskalkylen, då är han beredd att frångå Kungl. Maj:ts proposition, men så länge ingen sakkunnig invändning här emot kan framställas, då måste han vidhålla Kungl. Maj:ts förslag.

Ja, ligger nu saken så enkelt? Jag kan icke göra någon invändning mot produktionskalkylen, det har icke alls legat för min röst, och jag har icke alls lagt min motion efter de linjerna. Jag tror alldeles säkert, att kalkylen är uppgjord efter bästa förstånd. Men då frågar jag herr Edberg och herr Röing: äro dessa herrar beredda att skydda alla andra näringar också efter produktionskalkylen? Där ligger frågans själva kärnpunkt. Det bör icke vara så, att man skall taga en del av en näringsgren och säga, att den skall skyddas efter produktionskalkyler, men alla andra skola vara utan tullskydd eller utan något skydd alls. Vi ha produktionskalkyler närslutna vissa motioner, som föreligga inom jordbruksutskottet. Vi ha sålunda en produktionskalkyl, som är uppgjord av samma person, en alldeles säkert framstående man på sitt område, som uppgjort kalkylerna för sockerbetsodlingen och som avser smör. Han kommer till ett produktionspris av 7 kronor 75 öre per kg. Tror herr Edberg, att det är möjligt att han skall kunna få ut 7 kronor 75 öre för smör av Sveriges folk? Jag vet icke vad smöret kostar nu, men för en tid sedan var priset vid mejerierna 4 kronor 20 öre. Produktionskalkylerna gå ut på att det skulle kosta 7 kronor 75 öre. Om man beräknar någon höjning, låt säga till 4 kr. och 50 öre, blir det ändå en skillnad på 40 procent. Jag kan taga en annan vara ur synpunkten av de kalkyler, som ha uppgjorts, jag kan taga produktionskalkylerna för fläsk, utvisande ett pris av 2 kronor 79 öre. Jag vet icke vad försäljningspriset för fläsk är nu, men för en tid sedan såldes fläsk, prima, förstklassigt fläsk i Enköpingstrakten för

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

2 kronor 25 öre. Jag har hört sägas, att priset varit nere i 1 kr. 70 öre å 1 kr. 80 öre kg., således väsentligen mindre än produktionskalkylerna. Och jag tänker det finnes icke någon i denna kammare, som nu kommer med detta tal om produktionskalkyler, som tror att dessa skola kunna läggas till grund för försäljningspriset för fläsk.

Jag kan gå över till spannmål. Nu vet jag, att de som komma att rösta för denna princip, att produktionskalkylerna skola läggas till grund, de komma att uppbjuda all sin förmåga för att hävda den uppfattningen, att detta skall gälla även beträffande spannmål, det förstår jag så innerligt väl, men jag frågar: vart skulle det leda?

Om jag så fortsätter och går över till industrien, äro herrarna då beredda att lägga produktionskalkylerna till grund för prisen å industrialstren? Industrien får taga hela stöten utifrån, det tullskydd vi ha är i många fall alldeles utan värde. Men icke kunna vi ändå vara beredda att gå in för att lägga produktionskalkylerna till grund för avspärrningsåtgärder.

Det där talet om att så länge man icke kan kritisera produktionskalkylerna och icke kan komma fram med påstående att de äro felaktiga, så länge har man icke någon verklig anledning att motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag, detta tal synes mig långt ifrån bärande eller tillräckligt övertygande, åtminstone då det kommer från sådant håll som är frihandelsvänligt, såsom t. ex. från herr Røing.

Den synpunkt, som jag har lagt till grund för min motion, har varit den, att det riktiga och rimliga hade varit, att man nu upphävt all statlig reglering för sockerproduktionen i vårt land. När det blivit slut med all övrig reglering på detta område, så borde man även ha upphört här. Det är en principiellt riktig grund att bygga på. De, som icke äro för att en näringsgren skall vara särskilt skyddad, medan andra näringsgrenar få reda sig bäst de kunna, de ha svårt att bestrida riktigheten av en sådan uppfattning. Men jag har också å andra sidan måst medgiva, att, när en näringsgren haft ett visst artificiellt skydd under två eller tre år och då den grenen har vissa svårigheter att kämpa med framför andra, då har det varit någon rim och reson i att den näringsgrenen får sig beviljat ett övergångsår för att kunna på den tiden anpassa sig efter förhållandena. Men vi skola utgå ifrån att det blir detta övergångsår och icke att samma skydd skall fortfarande tillförsäkras som under gången tid.

Om vi nu gå med på Kungl. Maj:ts förslag, vad innebär det? Jo, det innebär i främsta rummet, att den del av vår jordbrukande befolkning, som odlar betor, och vidare de, som arbeta inom sockerindustrien i övrigt, tillförsäkras att få sälja hela sin produktion. Vi skola komma ihåg, att staten förbinder sig att köpa alla betor, som odlas på en areal av 42,000 har; konsumtionen i landet må bli hur den vill, staten förbinder sig att indirekt genom sockerbolaget köpa varenda sockerbeta, som odlas på den arealen. Det är den garanti, som lämnas. Det första som göres är således, att man garanterar dessa odlare att de få sälja hela sin produktion. Vilka andra lantbrukare ha fått den försäkran? Det har sagts mig från fram-

stående lantbrukarhåll, att man fortfarande har stora partier vete, man har havre och man har råg liggande osålt av fjolårets skörd. prisen ha gått ned, kvarnarna vilja icke köpa. Vad ha dessa lantbrukare för garantier att de få sälja? Vad ha textiltfabrikerna för garantier att de få sälja? Och vad har järnhanteringen i Bergslagen för garantier, att den får försälja sina produkter?

Således det första skyddet innebär, att betodlarna ha blivit bestämt garanterade avsättning för sin vara, det är det första, och samma garanti ha de haft under föregående år. De, som ha odlat råg och vete föregående år, deras skördar ligga i väsentlig mån fortfarande osålda. Betodlarna ha fått sälja varenda beta, det har icke blivit något över.

Vidare skulle ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag medföra det, att betodlarna skulle vara den enda gruppen av producenter, som icke skulle få lov att vidkännas någon prisnedsättning, som icke skulle få någon som helst känning av den allmänna depressionen. Kan det vara rimligt? Nu vet man icke, hur det kommer att ställa sig för vare sig den ena eller andra näringsgrenen med avseende å omkostnaderna. Men nog förefaller det mig, att, då andra näringsgrenar få kämpa för sin existens gent emot utländsk import, få kämpa oavsett det tullskydd, som staten tillförsäkrar dem, då är det väl ändå icke rimligt, att bara en enda näringsgren skall få sig tillförsäkrat icke allenast att få hela sin produktion såld och icke allenast det, att den får ett något så när rimligt pris, utan därjämte att den får hela sin produktionskostnad täckt, sådan som denna kostnad beräknats med ledning av gångna pris. Det förefaller mig orimligt, och det är ur denna synpunkt, som jag sett saken.

Nu ha jordbruksministern och en del andra låtit förstå, att om utskottets förslag skulle bifallas, så skulle det komma att gå ut över arbetarna och deras löner. Ja, jag beklagar om detta skulle vara ett hot, som har verklig innebörd. Men det förefaller också mig, som att samma ord komma vid alla tillfällen att låta höra sig, då vi skola behandla dessa ting. Är det så, att icke den eller den näringsgrenen får tull eller förhöjd tull, så kommer det att gå ut över arbetarna, och det gör det i många fall, det vet jag. Men den omständigheten har icke gjort, att man måste endast ur den synpunkten gå med på det skydd, som vid ett visst tillfälle begäres.

Men nu skulle jag vilja göra en annan fråga. Om man nu tänker sig, att propositionen skulle gå igenom, har man då också några garantier för, att betodlarna komma att betala ut de arbetslöner, som betalats förut? Har det icke alltid varit så, att arbetarna fått lov att kämpa sig till sitt bröd, och i den mån deras organisationer mäktat hålla uppe deras lönnivå, i den mån har den hållits uppe. Så har det varit inom andra områden, och så är det också inom jordbrukets område. Jag antager, att arbetsgivarna på jordbrukets område icke har ändrat sin uppfattning härutinnan, och att de väl icke äro olika andra arbetsgivare, utan nog vilja pressa så långt som möjligt även de.

Jag har i motionen yrkat på en nedsättning i priset från 6

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

kronor 50 öre till 5 kronor 80 öre, d. v. s. en nedsättning med 23 procent. Det kan ju sägas, att detta är en på en höft tagen siffra, och att jag icke haft någon bestämd bärighet för den saken. Men då jag sett, hur andra varor sjunkit i pris och hur andra producenter få möta den utländska konkurrensen, då har det förefallit mig, att det vore tillräckligt om den producentklass, som det här är fråga om, finge sig tillförsäkrat ett pris, som låge ungefär 150 procent högre än priset före kriget.

I det läge frågan nu kommit, har jag emellertid ingen utsikt att vinna gehör för min motion. Jag är beredd att biträda utskottsmajoritetens förslag, men jag ber att bestämt få säga ifrån, att jag inte vill gå längre. Jag kan inte se, att man kan spekulera i möjligheten att få ett förslag igenom som går utöver kr. 6:50 under biträde åtminstone å min sida till en dylik kompromiss. Det förefaller mig, att om man går med på kr. 6:50, varmed man kommit till ett pris, som inte är mer än 34 öre lägre än det, som de sockersakkunniga ansett vara ett lämpligt pris för betor på den bästa jorden, har man å konsumenthåll sträckt sig så långt man över huvud taget kan sträcka sig och det är konsumenternas talan jag här för.

Jag ber sålunda, herr talman, att få sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Bramstorp: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få yttra några ord i denna fråga. Det kan visserligen förefalla, som om, då jag själv är betodlare, jag talade såsom part i målet, men jag tillåter mig i alla fall framhålla de synpunkter, som för mig varit vägledande, då det gällt att komma till ett avgörande i saken.

Det första spørsmål, som här uppkommit, har varit, huruvida den statsgaranti, som under de senare åren tillämpats på detta område, skulle fortvara även under innevarande år. De sakkunniga, som fått i uppdrag av Kungl. Maj:t att utreda frågan i sin helhet, ha som bekant kommit till det resultat att förhållandena på världsmarknaden te sig så, att en statsreglering även för innevarande år bör tillstyrkas. Det framgår av kalkylerna och av den tabell, som här förevisas, i vilken utsträckning priserna fluktuerat, och det kan sägas, att vi ännu icke uppnått ett bestämt prisläge. Vi veta inte, i vilket prisläge vi befinna oss, när det konsumtionsår inträffar, varunder den sockerskörd skall komma till användning, som diskussionen här rör sig om.

Naturligtvis har man kommit att fråga sig, om man inte nu borde släppa hela statsregleringen och ställa sig inför den eventualiteten att importera det socker, som behöves. Det är emellertid klart, att en sådan åtgärd som import av socker, kanske till hundratal miljoner kronor, måste försämra vår handelsbalans. De sakkunniga ha därför stannat för, att en statsreglering även för år 1921 är nödvändig, och på samma ståndpunkt har även Kungl. Maj:t ställt sig.

Det gäller vidare, att få fram sådana kostnadsberäkningar,

som man tidigare under de föregående åren byggt på. Därvid har man utgått ifrån en del beräkningar, företagna i allmänna lantbrukssällskapets driftsbyrå. Det klander mot produktionskostnadsberäkningarna, som framkommit, har egentligen riktat sig mot de först uppgjorda s. k. Nannesonska kalkylerna och icke mot dem, som de sakkunniga åberopat sig på.

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

Man har t. ex. framhållit — herr Johansson i Uppmälby nämde det — att de Nannesonska beräkningarna lett till abnormt höga priser på naturlig gödsel. Herr Johansson borde då också ha sett, att de sakkunniga pressat ned just dessa siffror. Nanneson hade ju kommit till höga belopp emedan däri inräknats kostnaden för spridning och utkörning av gödsel och annat dylikt, och dessutom visar det sig, att den naturliga gödselmängden per hektar för sockerbetodlingen inte är upptagen till de mängder som man här vill påstå skulle räcka för flera skördar framåt. Då man säger, att det är märkvärdigt, att under det prisen för konstgödningsämnen fallit, den naturliga gödseln enligt dessa beräkningar upptagas till stegrade pris, så är ett sådant resonemang icke med faktiska förhållandena överensstämmande, och detta därför att de sakkunniga själva, som jag nämnde, sänkt de av Nanneson gjorda beräkningarna. De motivera detta därmed, att då konstgödningsprisen sjunkit, även en reduktion av prisen på den naturliga gödseln är nödvändig och bör komma till stånd.

Herr Johansson i Uppmälby sade vidare, att vad som visserligen står fast, det är kostnaderna för den årliga arbetskraften enligt de avtal som gälla för de för år anställda arbetarna ända fram till den 24 oktober 1921, men, fortsätter han, de naturaförmän, som dessa arbetare åtnjuta, ha fallit i pris och av den anledningen kan man vid beräkningen av vad denna arbetskraft kostar komma till mindre värden. Förhållandet är emellertid det — åtminstone å mina orter — att t. ex. den spannmål, som arbetarna såsom naturaprodukter ha sig tillförsäkrat för ett år framåt, lagras redan på hösten; följaktligen kunde envar, som på detta sätt reserverat spannmål för sitt arbetsfolks räkning, då ha sålt den till de högre priser, som tidigare varit gällande. Under sådana förhållanden får man icke räkna med de nuvarande priserna på de naturliga produkterna under innevarande år. Den enda naturliga produkt, som kan sägas dagligen lämnas ut till arbetarna under hela året, är mjölken. Precis samma förhållande — åtminstone i mina trakter — är det med bränslet. Det är i regel stenköl, som kommer i fråga som naturaförman, och denna stenköl köpes och levereras till statfolket, då tillträdet till tjänsten sker, d. v. s. den 24 oktober eller den 1 november. Man kan sålunda inte göra gällande, att man på denna punkt har att räkna med mindre utgifter, därför att stenkölens pris fallit så och så många procent.

Utskottet förutsätter nu, att det framdeles skall erfordras lägre kostnader än hittills för skötseln av sockerbetsodlingar.

I detta sammanhang sporde herr Eriksson i Grängesberg, om det fanns någon som kunde garantera, att om det högre priset fast-

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

ställdes av riksdagen, även ifrågavarande arbetare därvid skulle få det som enligt dessa kalkyler är tillförsäkrat dem. Ja, jag har verkligen den personliga uppfattningen, att under sådana förhållanden arbetarna ha ett mycket starkt moraliskt stöd för sina krav på den ersättning, som med sådana pris skulle tillkomma dem. Och jag kan inte finna annat än att det måste bli rätt svårt för arbetsgivarna att komma ifrån de kostnader, som här i kalkylerna äro förutsatta.

Föregående år kalkylerade man som bekant med en kostnad av 450 kronor per hektar för skötseln av sockerbetsodlingen, men det pris, som man sedermera, på grundval av de ackordslöner, som då gällde, faktiskt fick betala, utgjorde 480 kronor per hektar. Dessutom tillkommo en del kostnader för naturaförmåner. Det är nämligen icke så lätt med avtalsuppgörelser inom denna näringsgren, som det är inom industrierna. Om en schism uppstår i en industri och arbetsgivarna säga, att de inte kunna giva mer än så och så mycket i lön och arbetarna svara, att något sådant vilja de inte gå med på, kan man i värsta fall stänga portarna en vecka eller två. Men, mina herrar, då det är tid att gripa in på de skånska sockerbetsfälten, kan några dagars eller blott en enda dags försummelse leda till kanske många tusentals kronors förlust. Det är av den anledningen man mången gång tvingas att betala mycket mera än man eljest tänkt sig eller kanske överenskommelsen från början gick ut på. Jag kan nämna ett exempel härför. I fjol var det många betfält som kommo att se sämre ut och svårare att taga itu med än vanligtvis till följd av den då rådande ihållande regnperioden. Det växte upp en massa ogräs och dylikt i betfälten, då de inte kunde bli luckrade och hackrensade i tid; betfröen lågo längre i jorden än vanligt, och innan betorna kom ogräset, såsom åkerkål o. s. v. Då betskötarna nu fingo se, hur fälten togo sig ut, tyckte de, helt naturligt, att de på det sättet fingo mera arbete än under vanliga förhållanden, och så gjordes anspråk på utöver de 240 kronor per tunnland en del naturaförmåner. Arbetet var som sagt litet svårare än vanligt på många ställen, och man fick då lämna dem vissa begärda naturaförmåner m. m. Åtminstone på den ort jag representerar blev slutet det, att arbetarna fingo, utöver 480 kronor per hektar, fria resor och naturaförmåner bestående av 1 liter mjölk per person dagligen och vidare all potatis och allt bränsle, som åtgick under den tid arbetet varade. För min del kalkylerade jag dessa senare kostnader till 22—25 kronor per tunnland eller 44—50 kr. per hektar. De verkliga utgifterna blevo omkring 520—530 kronor per hektar såsom skötselkostnader, i stället för, som det beräknats, 480 kronor per hektar.

Det invändes nu att allting går ned i pris och att därför bet- och sockerprisen icke få sättas alltför högt. Jag är den förste att erkänna, att vi böra sträva i denna riktning, men vi böra samtidigt komma ihåg, att jordbruksarbetarnas löner icke stigit i samma hastiga tempo som industriarbetarnas gjort. Dessa arbetare ha då en viss rätt att fordra, att man på tillbörligt sätt tager hänsyn till

de faktiska förhållandena på området, tager hänsyn till att de kommit med senare i fråga om de allmänna löneökningarna. Detta gäller särskilt för de arbetare, som äro sysselsatta vid sockerbetsfälten. Därtill kommer att den enorma torka, som rådde i fjol under upptagningstiden, icke lockar att så att säga spekulera i någon större utsträckning till detta arbete, det var nämligen omöjligt för dem att få den inkomst, den dagsinkomst, som de under normala förhållanden skulle ha erhållit. Det är naturligtvis inte säkert, att vi i höst ha att räkna med en så svår torka som under fjolåret, men det kan liksom året tidigare bli en höst med regn och blöta varenda dag. Då är det sannerligen inte trevligt att arbeta ute på sockerbetsfälten. Jag är fullt övertygad om, att många industriarbetare skulle draga sig för en sådan sysselsättning, som visserligen många gånger kan ge en mycket god inkomst, men dock, för att en dylik skall uppnås, även fordrar en arbetstid av 12—14 timmar om dygnet. Jag säger nu inte detta därför att jag skulle önska att på detta sätt, genom ett fastslående av ett högre sockerpris, hålla arbetspriserna uppe — de verka så förlamande på andra odlingar och andra näringar, att de säkerligen behöva gå ned. Jag vill bara påvisa, att det under de faktiska förhållanden, som varit till finnas under det sista året, blir svårt att tänka sig en nedgång i prisen i den utsträckning, som kanske mången föreställer sig, då man räknar med skötselkostnader av endast t. ex. 400 kronor per hektar. När i fjol överenskommelser träffades rörande ackordslönerna voro såväl avtalet om årslöner som avtalet om dagslöner avsevärt lägre än dem, som kunna påräknas för innevarande år. Man kan visserligen göra gällande, att arbetstillfällena nu inte äro så goda som under fjolåret och att det måste komma att på detta område strömma till en massa folk, som konkurrera med de gamla betskötarna och därigenom pressa ned arbetslönerna. Detta blir emellertid säkerligen inte så lätt. Åtminstone skulle jag inte vilja för en 10—20 kronors mindre lön per tunnland taga nykomlingar för sockerbetskörden, vilka först skulle lära sig arbetet. Det kan ju minska skörderesultatet rätt väsentligt, om man får folk som inte är tränat vid arbetet.

Jag vill såsom min tanke uttala, att, för den händelse det högre priset blir bifallet av riksdagen, arbetarna ha ett moraliskt stöd för sina krav på de priser, man här har räknat med. Huruvida detta är den allmänna tankegången, därom kan jag naturligtvis icke bära något vittnesbörd.

Som jag tidigare nämnde, gäller det, om vi genom inhemsk produktion, inhemsk odling, skola säkerställa vårt behov av socker under de tveksamma förhållanden på världsmarknaden, som för närvarande råda. Vi kunna av det schema, som här förevisas, se, hur priserna gått ned och hur de stigit, och ingen av oss vet, i vilket prisläge sockret kommer att ställa sig, då 1921 års sockerskörd skall konsumeras. Dessutom böra vi tänka på att det är rätt avsevärda belopp, som arbetsinkomsterna uppgå till. För närvarande råder stor arbetslöshet, och vi äro beredda på att inom

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

någon tid anslå ansenliga summor till arbetslöshetsunderstöd. Det synes mig då, att det vore lämpligt att på detta område i största möjliga utsträckning söka bereda arbete för folk, som vilja ha arbete.

(Forts.)

Det kan visserligen påstås, att hur än sockerprisen ställa sig, vare sig det blir fråga om ett pris av kr. 6:75, kr. 7:25 eller kr. 6:50 per 100 kg. — det föreligger ju tre förslag i det avseendet — blir det sockerbetsodling i alla fall; någonting måste odlas, säger man, och ofta kan intet annat odlas med fördel. Jag vill inte bestrida, att så stundom kan vara fallet, men man kan i varje fall tänka sig, att det kan uppstå en reducering i den odling av sockerbeter, som tidigare varit för handen. Om vi t. ex. antaga en 25 % reducering, vilket skulle betyda en minskad areal av omkring 10,000 hektar och beräkna de arbetslöner, som eljest skulle utgå för direkt skötsel av sockerbetsodlingen på ett sådant område, äro vi uppe i ett belopp av i runt tal 5 miljoner kronor. Dessutom tillkommer arbetslöner vid de fabriker, som ha hand om förädling av sockret.

Utskottet säger på följande sätt: »De av statsmakterna på sätt ovan nämnts under föregående år vidtagna åtgärderna med avseende å sockerproduktionen i landet hava varit föranledda av angelägenheten att under de av världskriget förorsakade svårigheter i olika avseenden genom ett kraftigt understödande från statsmakternas sida av den inhemska sockerbetsodlingen säkerställa landets behov av socker.» Mina herrar, detta är sanning, men det är en sanning med modifikation. Det är väl ändå inte på det sättet, att man försökt få till stånd ett bestämt sockerpris *enbart* därför, att man velat uppmuntra till betodling. De reglerande åtgärder, som förekommit, ha väl föranletts även av konsumentintresset, intresset att sockerpriset icke oerhört uppskörtades. Jag har också hela tiden ställt mig på den linjen, att det varit alldeles nödvändigt att gå fram på detta sätt, då det enligt mitt förmenande icke varit nyttigt ens för jordbruket själv, att sockret fått drivas upp till så abnormt höga priser, som under sådana förhållanden skulle ha kommit i fråga. Jag menar, att det är rättvist att medgiva, att under den tid denna statsreglering existerat, densamma varit till förmån icke uteslutande för jordbrukarna. Och samtidigt bör man komma ihåg, att prisberäkningarna gjorts för ett år framåt, då man nämligen byggt på kalkyler med utgångspunkt från föregående års produktionskostnader. Följaktligen ha odlingskostnaderna under det år, som följt, i betydlig grad stegrats gentemot vad man beräknat, därför att man nämligen befunnit sig i en uppåtgående kurva. Nu, då vi äro i nedåtgående kurva, frågar jag: när man under de gångna åren vidtagit sådana åtgärder, för att inte vårt svenska folk skulle få betala ett oskäligt högt sockerpris, bör man nu gå händelserna i förväg och söka pressa ned priserna i alltför stor utsträckning därför att vi befinna oss i nedåtgående konjunkturen.

Det må påpekas, att de pris, vartill de sakkunniga egentligen skulle kommit med ledning av de beräkningar som gjorts, är kr. 6:84 pr 100 kg. Då de emellertid upptagit en siffra av kr. 7:25,

har tanken varit den, att det i det ovissa läge, som råder, behöves en särskild uppmuntran för att säkerställa behovet av socker och att detta pris kräves för att en utökning av sockerbehovet skall kunna täckas med inhemsk produktion. En anledning till de sakkunnigas ståndpunkt tror jag också vara den, att skörden under det sista året till kvantitet varit ganska liten och väsentligt understigit den medelskörd, varå man bygger sina beräkningar. Härvidlag är det precis samma förhållande, som jag nyss påpekade, angående arbetarnas benägenhet att till nedsättning av arbetspriset säkerligen icke är så stor, då resultatet av den senaste skörden för såväl odlare som betskötare var nedslående. Hurudan än väderleken kommer att bli under hösten, kunna vi i varje fall även på den bästa sockerbetsjorden icke räkna med sådana skördar som man hade för en 5, 6 år sedan. Den som följt sockerbetsodlingens utveckling har nämligen den erfarenheten, att genom den successiva förädling, som skett i fråga om sockerbetornas sockerhalt, det uppstått en successiv minskning av rotmängden. Det betalningssätt av betor som nu användes är på väg att vara uråldrigt. och enligt mitt förmenande bör man tänka på att lägga om det på ett annat sätt.

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

När man söker taga ställning till denna fråga, kommer man till en jämförelse mellan olika grenar av jordbruksnäringen, och det är naturligt, att olika intressen härvidlag stå mot varandra. Spannmålsodlingen t. ex. lever under ovissa förhållanden, och en rågodlare måste säga sig: var skall jag göra av min råg, på vad sätt skall jag få den såld o. s. v.? Det är alldeles klart, att dylika tankar måste göra sig gällande. Det har visat sig också, att det icke är partibanden, som förestavat jordbruksutskottets uttalande: såväl högermän som medlemmar av andra partier ha delat upp sig i denna fråga, och man tycker sig kunna framleta den synpunkten, att det är de olika odlingsgrenarnas intressen, som i främsta rummet tagit sig uttryck. Vi böra dock härvidlag minnas, att det nu gäller det skånska jordbruket, och jag undrar, varifrån den största delen av våra förnödenheter kommit under de kritiska tider, vi genomlevat, om inte från Skåne. Om man går igenom statistiken och ser på mängden av de födoämnen, som levererats från Skåne, de livsmedel, som därifrån tillförts landets övriga delar för att tillfredsställa folkets behov — jag vill därför inte säga annat, än att det varit de skånska jordbrukarnas skyldighet att göra vad de gjort, men om man ser på den statistiken, säger jag, finner man en överraskande procentsiffra för leveranserna från Skåne. Och, såsom tidigare påpekats: de statsåtgärder, som vidtagits, ha skett i prisreglerande syfte nedåt, icke i prisreglerande syfte uppåt. Jag anser det under dessa omständigheter icke rätt — och det har ingen gjort gällande heller — att man på en gång under dessa ovissa konjunkturen skall släppa hela denna näringsgren fri och lämna den åt sitt öde. Det må vara riktigt, att det i alla fall kommer att odlas sockerbetor här i landet, och kammarens ledamöter må ju själva avgöra hur de skola ställa sig i denna fråga,

Ang.
viss garanti å t
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

var och en får svara för sig. Jag har emellertid den uppfattningen att med hänsyn till de låga resultat, som voro till finnandes vid fjolårets skörd, man bör ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag, om man vill säkra behovet av socker under det konsumtionsår, det här gäller, till vilket jag yrkar bifall.

Herr Öberg: Herr talman! Om jag hade kunnat känna mig övertygad om, att den ställning utskottsmajoriteten tagit till denna fråga, när man gått in på en nedsättning av det statsgarantipris, som Kungl. Maj:t ifrågasatt, är oriktig, skulle jag för min del icke ha medverkat till det beslut, vartill utskottet kommit. Men då jag i stället är livligt övertygad därom, att den prisgaranti, som nu återigen ifrågasättes, för att säkerställa betodlingen och sockerfabrikationen här i landet, är, såsom här mer än en gång antytts, hållen i överkanten, har det för mig varit en bjudande plikt att se efter, om jag på något sätt skulle kunna ha framgång för ett förslag om en låt vara ringa nedsättning i denna prisgaranti, för att jag såmedelst skulle kunna fylla min plikt som representant för konsumenterna.

De intressen, som här bryta sig mot varandra och med ledning av vilka skäl och motskäl läggas upp i vågskålen, kunna sägas vara i huvudsak trenne, ett statens intresse, ett produktionens intresse och ett konsumenternas intresse.

Vad först statsintresset beträffar må det vara mig tillåtet att erinra därom, att vi i det avseendet stå ganska eniga. Det har nämligen synts oss inom utskottet vara ofrånkomligt att ännu ett år erbjuda sockerbetodlarna en viss prisgaranti för att därmed säkerställa betodlingen och sockerfabrikationen inom landet samt att därutöver icke ställa i utsikt någon ytterligare prisgaranti. Denna prisgaranti har ju icke blivit så tilltalande eller så erkännansvärd, att man i fortsättningen vill bibehålla densamma, utan fastmera bör man så fort som möjligt komma ut ur den tvångströja, i vilken denna prisgaranti nu en tid hållit oss bundna. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till vad utskottsmajoriteten sagt ifrån om vikten att på ett lovligt och tillbörligt sätt tillvarataga statens intressen.

Vad därefter angår frågan om produktionens intressen tillåter jag mig konstatera, att detta intresse tack vare de rådande omständigheterna lyckats göra sig gällande i mer än lovlig grad och att det för den skull väl tål vid en liten minskning. Man frågar sig då, på viktet skall man bör förfara för att åstadkomma en sänkning å detta statsgarantipris. Jag har gått ut ifrån den uppfattningen, att hur man än resonerar och säga vad man säga vill, det måste erkännas, att vi stått och för närvarande stå inför en ganska allmän prisnedsättning. Då borde det vara rättvist och billigt, att man ifrågasätter en liten nedsättning av prisgarantin, att alltså icke denna skall hållas i höjden för den kommande kampanjen på det sätt som varit fallet under förlidet år, endast med den lilla modifikation å 25 öre per kg., som ifrågasatts av de sockersakkunniga och godtagits av Kungl. Maj:t. Denna lilla sänkning har synts mig vara för ringa, och jag har tänkt mig den möjligheten, att man med skäl skulle kunna ifrå-

gasätta en sänkning av ytterligare 10 %, och på den vägen har jag kommit fram till 72,5 öre per kg, vilket även det enligt min uppfattning innebär en alltför liten nedsättning. Jag har då rundat av med ytterligare 2,5 öre och så fått fram en siffra av 75 öre per kg. och sedermera har jag dragit av dessa 75 öre per kg, som jag sålunda vill avpruta på de av de sockersakkunniga och Kungl. Maj:t ifrågasatta beloppen, varför resultatet blivit 6,50 och 7 kronor per kg. Därmed är det också uppvisat, vem den stora syndabocken är. som åstadkommit det resultat, utskottet stannat för.

Anq.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Det bör väl också ihågkommas, att de som odla dessa sockerbetor böra kännas skyldiga att erhålla någon liten sänkning av prisen. och icke, såsom här alltjämt framhållits, beredas full täckning för de kostnader, som äro förenade med sockerbetsodlingen.

Om vi göra en överblick på sädesodlingens område och betrakta de åtgärder, som hittills ha ifrågasatts och allt fortfarande ifrågasättas för att skydda denna näringsgren, så finna vi, att en föregående riksdag fastslagit, att den som odlar spannmål skall vidkännas en viss förlust på sina produktionskostnader. Den principen fastslogs senast, när vi behandlade frågan om glidtullarna. Det beslöts då, att den som odlar säd, skall vidkännas en viss förlust på sina kostnader, eftersom han icke genom dessa glidtullar får full ersättning för sina produktionskostnader. Men när vi nu komma till sockerbetsodlingen, då förmenar man, att herrar sockerbetodlare icke skola ha skyldighet att vidkännas någon nedsättning. Då man ställer dessa förhållanden mot varandra, måste en dylik åtgärd innebära en orättvisa. Skall den som odlar spannmål vidkännas en viss förlust, så bör också betodlaren ha skyldighet att vidkännas sådan förlust.

Jag vill dessutom anföra ett skäl, som talar för, att även betodlaren bör vidkännas åtminstone så stor minskning i det av staten garanterade priset, som förutsattes i utskottets förslag. Det har sagts mig, att man vid sockerbetodling har den stora förmånen, att jorden blir på ett utmärkt sätt kultiverad för sädesodling, vartill kommer, att man genom sockerbetodling får de odlade områdena fria från ogräs. Här ha vi alltså, mina herrar, tvenne förmåner för sockerbetodlarna att räkna med, förmåner som äro av icke ringa betydelse. Man får jorden på ett utomordentligt sätt kultiverad för sädesodling. och dessutom blir man fri från ogräs. Dessa fördelar äro väl icke så obetydliga, att de böra förbigås, men märkligt nog har just denna omständighet förbigåtts såväl av sockersakkunniga som av Kungl. Maj:t.

När jag granskar sockersakkunnigas produktionsberäkning har jag funnit, att de icke kunna godtagas, utan tåla vid en reduktion, och har därför kommit till förut angivna ståndpunkt. Jag är livligt övertygad om, att därest kammaren följer utskottsmajoritetens förslag, så behöver man för den skull icke befara, att den risk, som från åtskilliga håll förmenats skola uppstå, i verkligheten kommer att vara för handen, den risken nämligen att vi icke skulle få tillräckligt med socker för våra behov. Och jag hoppas att de intressen som äro anknutna till sockerbetodlingen äro så stora, att herrar soc-

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

kerbetodlare böra göra sig den allvarliga frågan mer än en gång, om det ändå icke även med den nedsättning som av utskottet ifrågasattes lönar sig att bedriva sockerbetodling i den utsträckning, att sockerbehovet för vårt land blir säkerställt.

Nu lyser herr Röing efter förslagsställaren och fordrar, att han skall så helt och fullt kunna behärska detta ämne, att han kan prestera full bevisning för att de produktionskostnadsberäkningar, som här blivit gjorda, äro för höga. Jag vill då säga, att jag tilltror mig icke nu kunna tillfredsställa herr Röing i detta fall, men om vi fått hava samma tid på oss som sockersakkunniga haft, så skulle det måhända inte varit omöjligt, ty denna fråga har behandlats med stor brådska.

Så till sist ett ord om det tredje intresset innan jag slutar. Jag kan icke underlåta att stryka under nödvändigheten att komma ihåg konsumenterna, och det är efter min uppfattning icke försvarligt att här icke höjes en röst till förmån för deras intressen. Det låter sig icke försvara att här bara söka tillgodose de krav, som så kraftigt framförts från betodlarehåll, utan man har också skyldighet att tänka på dem, som äro hänvisade till att köpa detta socker. Då jag tagit den sidan av saken i beaktande, har jag funnit det vara alldeles nödvändigt att medverka till den fixering av det statsgaranterade priset, som återfinnes i utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Av denna debatt har man fått det intrycket, att den här föreliggande frågan är mycket invecklad, och man får därför givetvis beklaga, att den kungl. propositionen framkommit så sent, att utskottet icke kunnat ägna mera tid åt densamma. Vi ha också tidigare i debatten hört, att frågan inom utskottet avgjorts så att säga genom auktion. Man underbjöd varandra utan att framdraga några skäl för buden. Naturligtvis borde man icke tagit denna fråga så lättvindigt.

Många talare ha redan framhållit vikten av sockerbetodling för landet, och jag skall därför icke närmare gå in på den saken, som synes mig fullkomligt självklar, nämligen att vi böra på alla sätt skydda de inhemska näringarna och därmed också sockerbetodlingen.

Jag ville vid detta tillfälle som talesman för de mellansvenska sockerbetsodlarna särskilt framhålla några synpunkter. Jag är nämligen betodlare i Östergötland och har varit med och kämpat mot de svårigheter, som varit för handen på grund av de låga pris som tidigare betalades för sockerbetorna. Jag minnes, hur man för några år sedan stred om några få ören för att få upp priset, så att denna odling skulle bliva ekonomiskt möjlig. Nu säger herr Eriksson i Grängesberg helt nonchalant, att det i propositionen icke gjorts någon sänkning beträffande sockerbetspriset. Jag ber härtill få säga, att betpriset i fjol dock var 7 kronor 50 öre per deciton men sänkes till 7 kronor 25 öre i Kungl. Maj:ts förslag. Redan detta är en betydlig sänkning. Betodlarna hade med skäl väntat sig att på grund av de förluster, som de tidigare hade gjort, i år få bibehålla det gamla

priset 7 kronor och 50 öre. Emellertid har i stället en ytterligare sänkning ägt rum i utskottets förslag, och jag vill säga herr Öberg det, att den sammanlagda sänkningen gäller icke 75 öre utan 1 krona. ty priset i fjol var faktiskt 7 kronor 50 öre, medan utskottet föreslår 6 kronor och 50 öre. Herr Öberg har sålunda inom utskottet i själva verket föreslagit, att man skulle pruta så mycket som 1 krona. När han känner sig stolt över att utskottet gått med på hans förslag, vill jag ha fastslaget, att här gäller det icke 75 öre utan 1 krona, om man jämför med priset i fjol.

Herr Eriksson i Grängesberg var inne i frågan, huruvida betodlarna verkligen skulle komma att giva arbetarna den ersättning, som är beräknad i de sakkunnigas förslag. Jag vill i anledning härav upplysa, att man tydligt kan se, att betpriset, så länge betodlingen pågått, stått i ett direkt förhållande till arbetslönerna. Då betpriset före kristiden utgjorde 2 kronor 50 öre per deciton, hade betskötarna för hackning, gallring och upptagning 80 kronor per tunnland. Då vi år 1917 fingo upp betpriset till 3 kronor 35 öre, höjdes arbetarnas betalning till 95 kronor per tunnland, och när vi sedan, år 1918, lyckades få upp priset till 5 kronor 10 öre, så hade arbetarna 136 kronor. År 1919, då vi för betorna fingo 7 kronor 50 öre, steg arbetslönen till 225 kronor per tunnland, och samma betalning utgick vid samma betpris även 1920. För närvarande pågå underhandlingar med betfolket om priset för hackning, gallring och upptagning, och vi ha garanterat arbetarna, att de icke skola få lägre ersättning i år, om icke betpriset sjunker lägre än till 7 kronor 25 öre. För Östergötlands vidkommande kan det alltså betraktas så gott som fastslaget, att ingen sänkning av betfolkets löner kommer att vidtagas, om icke priset blir lägre än Kungl. Maj:ts förslag d. v. s. 7 kronor 25 öre. Under sådana förhållanden få arbetarna alltså behålla föregående års lön av 225 kronor. Förutom denna kontanta ersättning har betfolket givetvis en del naturaförmåner. För enkelhetens skull har jag i denna jämförelse endast räknat med den kontanta ersättningen under olika år.

Det är självfallet, att om riksdagen nu beslutar i enlighet med utskottets förslag, så blir följden den, att det icke finnes någon möjlighet att betala betfolket enligt den uppgörelse som vi preliminärt träffat, utan då blir det nya underhandlingar. Man vet huru sådana draga ut på tiden. De svårigheter, som därvid kunna uppstå, kan man icke överskåda.

Att man i en tid som denna bör bereda vårt folk så mycket arbete som möjligt, är ju givet. Herr jordbruksministern har också i sitt anförande framhållit, att det icke finnes någon odling, som ger så mycket arbete som just sockerbetsodlingen. Vi få icke glömma, att vi just i dessa dagar ha 60,000 arbetslösa, för vilkas räkning staten måste vidtaga åtgärder till arbetslöshetens lindrande. Det förefaller mig under sådana omständigheter högst egendomligt, om kammaren icke skulle vilja gå med på att skydda en odling, som ger så mycket arbete åt svenska folket.

Man kan icke säga, att det finnes utrymme för en nedsättning

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*
(Forts.)

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

av det skäl att den ersättning som betfolket hittills haft varit för hög i förhållande till deras arbete. Det förhåller sig tvärtom. Tidigare har betfolket fått nöja sig med en mycket liten avlöning för det arbete, som utförts. Under senare år har deras avlöning varit mera tillfredsställande, och jag får djupt beklaga, om vi på grund av kammarens beslut i dag skulle nödgas sänka deras löner. Man kan nämligen icke begära, att betodlarna med en sänkning av en krona i det statsgaranterade priset skola betala samma avlöning till betfolket som under föregående år.

Däremot komma betodlarna, som jag redan antytt, med all säkerhet att bibehålla de löner, som utgingo i fjol, om Kungl. Maj:ts förslag går igenom, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n : Herr talman! Jag har varit tveksam, huruvida jag skulle uttala mig i denna fråga, ty det har förefallit mig, att linjerna redan skulle vara klara, eller att valet står endast mellan bifall till Kungl. Maj:ts förslag och utskottets, och jag hade måhända icke heller begärt ordet, för såvitt jag icke blivit direkt uppmanad därtill av herr Johansson i Uppmålby, då han i sitt anförande yttrade, att han framdeles under debatten skulle förklara, hur det förhåller sig med vice talmannens reservation. Redan i dessa ord ligger en insinuation om att denna reservation icke skulle vara tillkommen på lojalt sätt, och jag ber därför att få redogöra för dess tillkomst, ehuru jag måste erkänna, att det är mindre angenämt för en ordförande att behöva försvara sig emot sina kamrater i utskottet och blotta vad som skett därstädes.

Frågan var föremål för behandling i utskottet på måndagen och tisdagen, och vid slutbehandlingen på tisdagen förelågo tre yrkanden: bifall till Kungl. Maj:ts förslag, bifall till herr Erikssons i Grängesberg motion och ett yrkande, framställt av herr Hellström, till vilket jag anslöt mig om bifall till den reservation, som jag framburit, vilken innebär, att betpriset skulle sättas till 6 kronor 75 öre per deciton. Under debatten på tisdagen frångingo socialdemokraterna sitt förslag och anslöto sig till ett annat, som gick ut på ett pris av 6 kronor 25 öre. Jag förklarade då för min del, att då mitt yrkande icke berodde på att jag ville deltaga i någon auktion — som här sagts — utan att det vilade på faktiska beräkningar av vad jag ansåg rättvist, jag icke kunde gå ifrån mitt förslag därutinnan.

Sedermera framkom ett förslag, framställt av herr Öberg, om ett pris av 6 kronor 50 öre, till vilket socialdemokraterna och de övriga liberala ledamöterna anslöto sig. Omedelbart därpå ålåg det mig att framställa proposition. Då jag därvid fann, att jag stod ensam om mitt förslag, meddelade jag, att jag ansåg mig icke behöva framställa proposition på detsamma, vilket torde vara helt naturligt för en ordförande i en dylik situation.

Vid omröstningen mellan Kungl. Maj:ts förslag och herr Öbergs var det ju också klart, att jag röstade på det förslag, som låg närmast mitt, nämligen herr Öbergs, och det förvånade mig, att någon

av mina kamrater missuppfattat min ställning. då jag enskilt tillkännagivit, att jag ämnade reservera mig, och vid justeringen framhöll, att jag förmodade, att ingen av mina kamrater hade något emot att jag komme att reservera mig. Detta besvarades med tystnad. Ingen sade något däremot. Tvärtom yttrade en av dem enskilt till mig, att det styrkte deras ställning. En utskottsledamot från första kammaren var den ende, som uttalade ett beklagande, vilket han framställde till mig enskilt.

Jag hoppas, att herr Johansson i Uppmälby och mina kamrater i övrigt skola bekräfta riktigheten av vad jag nu sagt, och jag får uppriktigt beklaga det sorgliga förhållandet, att ordföranden i ett utskott skall behöva göra en förklaring av detta slag inför kammaren.

Jag ber nu, herr talman, att få gå till saken.

Enighet har rått inom utskottet därom, att den statsgaranti, som nu ifrågasättes, är en kristidsåtgärd, som är olämplig under normala förhållanden, att det bör vara sista året, en statsgaranti i detta avseende lämnas och att därest statsmakterna anse sig böra skydda sockerindustrien och betodlingen, detta under kommande år bör ske efter andra linjer. Men vi voro också eniga inom utskottet därom att det vore olämpligt att genast bryta den statsgaranti, som funnits, utan att det vore behöfligt, att densamma så småningom utvecklades. Vi voro även eniga om att det var till fördel för konsumenterna att landets konsumtion av socker tryggades genom inhemsk betodling och sockertillverkning. Vi leva ju ännu icke under normala förhållanden i världen, och det kan lätt inträffa förvecklingar — de behöva icke inträffa inom Europa; de kunna lika väl uppstå utom Europas gränser — som taga tonnaget så starkt i anspråk, att sjöfrakterna stiga, eller som av andra orsaker göra det svårt att importera socker. Vi fingo inom utskottet upplysningar om att därest betodlarna odlat tillräckligt med betor under föregående år, skulle aldrig sockerpriserna ha behövt stiga under årets lopp, och vi fingo även upplysning om att man hade förhoppning om med stöd av en pågående utredning att under kommande år få ned sockerbruksbolagens pris med ungefär 15 öre och att efter denna nedsättning priset på inhemskt socker skulle motsvara importpriset. Det var icke heller främmande för oss, att det är av vikt för vårt land att icke genom en alltför stor import försämra vår redan dåliga handelsbalans. Man framhöll också, att sockerindustrien med betodlingen till de därmed sysselsatta arbetarna betalade mellan 50 och 60 miljoner i arbetslöner årligen och att det var olämpligt att göra alltför starka inskränkningar i dessa utbetalningar av löner under en tid, då arbetslöshet råder. Frågan ställer sig för min del så: Är det av vikt för landets konsumenter att ha produktionen tryggad till ett visst, icke alltför högt pris? och härpå svarar jag obetingat ja.

För mig gäller det här icke betodlarnas intresse. Riksdagen är förövrigt icke det forum, som kan avgöra huruvida priset på be-

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 21.

*Ang.
riss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks
aktiebolagen.
(Forts.)

tor bör sättas 10 öre högre eller lägre. Men det gäller att fastställa ett pris, som förmår jordbrukarna inom vissa distrikt att odla betor och icke uteslutande ägna sig åt odling av säd. Hittills ha jordbrukarna aldrig vågat sig på odling av sockerbetor, med mindre de fått klart för sig, vad pris de få för sina betor. Omkostnaderna för betodling äro nämligen cirka 1,800—2,000 kronor för hektar, under det att sädesodlingen endast kräver något mer än 500 kronor, och lantbrukarna vilja icke riskera dessa pengar, som de ligga ute med i förskott, för såvitt de icke se, att det åtminstone kan gå ihop för dem. Av vikt är därför att fastställa ett pris, som varken är för högt eller för lågt, ett pris, som kan åstadkomma betodling utan att onödigt fördyra sockret. Därvidlag har jag icke kunnat godkänna de kalkyler, som finnas intagna i Kungl. Maj:ts förslag, utan jag har försökt att omberäkna dem, och därvid kommit till det resultatet, att man kan sätta ned priset på betor med 75 öre per deciton under vad som varit gällande 1920, d. v. s. till 50 öre under Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror efter mina beräkningar, att detta är det riktiga priset och att man därmed skall kunna åstadkomma om icke allt vad som behöves i fråga om betodling så likväl den väsentliga delen därav.

Jag skall icke trötta herrarna med några siffror härvidlag, men jag vill framhålla vad de olika förslagen ha för inverkan för såväl konsument som för betodlarintresset. I jämförelse med de priser, som varit gällande 1920, skulle ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag vara liktydigt med — jag använder här de uppgifter, jag erhållit från de sakkunniga, själv är jag icke fackman — en nedgång i sockerpriset av 1,7 öre, ett bifall till mitt förslag en nedgång av 5,1 öre och ett bifall till utskottets förslag en nedgång i sockerpriset med 6,8 öre för kilogram. För betodlarna ställer sig saken så, att de med en medelskörd av — enligt de sakkunnigas utredningar — 26 ton per hektar skulle efter bifall till Kungl. Maj:ts förslag få vidkännas en minskning i betskördens värde av 65 kronor. Enligt mitt förslag skulle minskningen bli 195 kronor och enligt utskottets 260 kronor för hektar.

Nu kanske ni, mina herrar, anmärka, att det är en hårfin skillnad mellan mitt förslag och utskottets. Detta är visserligen sant i så måtto, att det för konsumenterna endast gör 1,7 öre per kilogram socker. Men det gör för lantbrukarna 65 kronor per hektar, och jag har ansett, att man icke kan pruta med dessa 65 kronor, med mindre man tar alltför djupt ned på arbetskostnaderna. Vissa arbetskostnader äro redan garanterade genom avtal, och det gäller därför egentligen endast ackordsarbetarna. Det är möjligt att de i varje fall få finna sig i att deras löner gå ned, men att sänka dem med ytterligare 65 kronor, det låter sig enligt min uppfattning icke skäpligen göra. Jag är rädd för att man genom en sådan sänkning skulle riskera, att betodlingen minskades för mycket. Det är tydligt, att man får räkna med siffror här, som icke äro fullkomligt noggranna. ty vinst eller förlust för betodlarna beror naturligtvis på om skörden blir god eller dålig.

Herr talman! Jag har den uppfattningen, att det är av gagn för konsumenterna att få säkerhet för att de kunna få tillräckligt med socker, och den uppfattningen, att såvitt man nu kan se importpriset på socker icke i vidare mån kommer att understiga tillverkningspriset här hemma. Jag har också den uppfattningen, att med det nedsatta pris, jag föreslagit, betodlingen kan bedrivas, och jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till min reservation, d. v. s. att på sid. 3 i utskottets motivering införes i stället för 6 kronor 50 öre 6 kronor 75 öre och i stället för 7 kronor 7 kronor 25 öre.

Ang.
diss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag efterlyste i mitt första, anförande utskottets kritiska granskning av de kalkyler, som legat till grund för det föreslagna priset å sockerbetorna. Det enda försök till någon kritisk granskning, som har framkommit, var det, som framkom från den ärade ledamoten av utskottet, herr Johansson i Uppmälby. Han är, såvitt jag kunnat följa med debatten, den ende, som inlåtit sig på något försök till en kritisk granskning av underlaget för det föreslagna priset.

Innan jag går närmare in på att bemöta den granskning, som herr Johansson underkastade våra beräkningar, skall jag med anledning av herr Johanssons uttalande, att agronomen Nannesson gjort sina beräkningar på uppdrag av Skånes betodlareförening, be att få säga, att detta visserligen är sant, men det är också sant, att herr Nannessons beräkningar och kalkyler inte äro något subjektivt, de äro byggda på siffror, som han fått ut ur bokföringen vid ett större antal egendomar av såväl större som mindre storlek. Jag vill hava sagt detta, därför att med den formulering, som yttrandet fick, det ju lätt kunde ge anledning till misstanke, att herr Nannesson gått några enskilda personers ärenden, vilket ju visserligen formellt kan vara riktigt; men herr Nannesson har vid uppgörandet av sina kalkyler varit bunden av det bokföringsresultat, som förelegat från olika håll. Och sedan ha ju hans kalkyler varit underkastade en granskning.

Det anmärktes på den första posten i de sakkunnigas kalkyler, som är kreatursgödseln, att den var för högt beräknad. Jag nämnde i mitt första anförande, att beträffande den posten rör man sig på ett område, som är tämligen okänt och där man knappast ännu har några fasta hållpunkter. Herr Nannesson hade i år lagt om sin metod för att få fram kostnaderna för kreatursgödsel, en metod, som jag nu inte skall upptaga kammarens tid med att närmare förklara, men som i alla fall de sakkunniga funno osäker, varför man föll tillbaka på den metod, som använts tidigare och som ju i själva verket godkänts av riksdagen, i och med att den förut godkänt de kalkyler, som uppgjorts beträffande såväl priset på sockerbeter som priset på brödspannmål. Emellertid rör man sig beträffande den posten på en mycket svårframkomlig väg. Har man t. ex. ett visst kvantum kreatursgödsel, som representerar ett visst värde och skall fördela denna gödsel på en viss areal, bli ju slutsiffrorna alltid de-

Ang.
vissa garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

samma, hur man än fördelar det på de olika grödorna. Men priset på *de olika grödorna* blir beroende av hur fördelningen göres. Emellertid ha, som jag nämnde, de sakkunniga inte kunnat göra några anmärkningar mot det värde, som åsatts den posten. Beträffande konstgödningen förhåller det sig ju så, vilket också framgår av utredningen, att herr Nannesson hade räknat med för höga siffror. Infordrade upplysningar giva vid handen, att priset på 20 %-ig superfosfat var 24 kronor. Med tillägg av en genomsnittsfrakt av 2 kronor, fick man det pris, som vi kalkylerat med, nämligen 26 kronor.

Sedan gjordes det anmärkning mot posten kalkning. Ja, det är riktigt, att den posten förekom inte i fjolårets kalkyler, av vad anledning, det kan jag nu inte säga. Då den emellertid nu hade kommit med, så kunde man inte rimligen protestera mot upptagandet av en sådan post i kalkylerna, ty kalkning ingår ju såsom ett viktigt led inte blott i en rationell lantbruksdrift överhuvud, utan som en nödvändig faktor vid betodlingen. Man kunde inte, på sakliga skäl, avföra den siffran. Den spelar ju för övrigt en underordnad roll. Den är upptagen till 6 kronor, och då kan det hela endast komma att röra sig om 2 öre eller någonting dylikt per 100 kilogram sockerbetor.

Vidare gjordes det anmärkning på, att vi hade räknat med ett för högt pris på den mänskliga arbetskraften. Det gjordes då speciellt den anmärkningen, att priset på naturprodukter, spannmål, mjölk, potatis o. s. v., hade sjunkit ansenligt. Ja, det är riktigt. Vi undersökte det förhållandet, men kommo till det resultatet, att när man tog i betraktande den höjda kontanta avlöning, som grundar sig på det avtal, som upprättades sistlidne höst, och jämförde höjningen i den kontanta avlöningen med sänkningen i priset på spannmål, mjölk och övriga produkter, så kom man till siffror, som ganska nära sammanföllö med kalkylerna. I fråga om dragarkostnaderna gjorde vi väsentliga nedprutningar. Vi sänkte exempelvis priset per häst, som förut varit upptaget till 1,400 kronor, till 900 kronor. Foderkostnaderna sänktes också över lag. Om det nu senare, sedan de sakkunniga gjort upp sina beräkningar, har blivit ytterligare prisfall, så kunna uppenbarligen de sakkunniga inte göras ansvariga för, att inte siffrorna kommit längre ned än vad fallet är.

Till sist har också under debatten gjorts den anmärkningen, varför man inte stannat vid siffran 6 kronor 84 öre. Ja, det beror på det förhållandet, att då man tog genomsnittsskördar för de tre senaste åren, så fick man visserligen en siffra på 260 deciton, men det visade sig också å andra sidan, att åtskilliga fabriksdistrikt hade kommit högst väsentligt under detta genomsnittsskördresultat. Tar man exempelvis sköresiffran för år 1920 för tre av de sämst ställda fabrikena, Karpalund, Örtofta och Ängelholm, så kommer man till en genomsnittssiffra av endast 233 deciton. Och isolerar man ytterligare dessa fabriksdistrikt, så kommer man beträffande ett par av dem till en genomsnittssiffra, som inte ens uppgår till 200 deciton. Vi ansågo då, att när vissa betodlardistrikt hade varit så ogynn-

samt ställda, så krävde rättvisa och billighet, att man höjde siffran från 6 kronor 84 öre till, som det föreslagits, 7 kronor 25 öre.

Detta var, såvitt jag kunnat finna, de enda sakliga anmärkningarna mot kalkylerna, som ha framkommit under debatten.

Herr Öberg förklarade, varför han kommit till ett pris av 6 kronor 50 öre. Herr Öberg förklarade, att han var fullkomligt övertygad om, att dessa kalkyler lågo i överkanten. Ja, det är ju bra, när man känner sig övertygad om en sak. Men det hade ju varit ännu bättre, om herr Öberg gjort ett försök att också visa varpå hans övertygelse vilade. Men det kan hända, att herr Öberg trots sin goda vilja hade blivit bet på den uppgiften. Jag har så mycket större anledning att antaga detta, som, efter vad det upplysts mig, herr Öberg inom utskottet lär hava förklarat, att han hade mycket liten kännedom om sockerbetsodling och knappast ens sett en sockerbetsodling.

Jag skall för ögonblicket inte längre upptaga kammarens tid. Kammaren lär väl snart vara tillräckligt nöjd med behandlingen av denna fråga, och jag skall därför, herr talman, härmed sluta.

Herr Gardell: Herr talman, mina herrar! Herr Sjölander säger i sin motion, nr 241: »Redan nu kan med säkerhet fastslås, att lantarbetarna aldrig komma att åtnöja sig med den förutvarande låga avlöningen.» Så kommer herr Eriksson i Grängesberg med en motion om sänkning av sockerbetspriset, en motion, som, om den bifölles, måste ha till följd en lägre avlöning för dem, som äro sysselsatta med sockerbetornas skötsel. Huru motsatsförhållandet mellan dessa båda mot varandra stridande motioner skall lösas, få motionärerna själva avgöra.

Jag skall ej alls anföra några siffror, utan endast lämna några upplysningar om förhållandena på Gottland. Sedan riksdagen började lägga sin förlamande hand på sockerindustrien, har intresset för sockerbetsodlingen på Gottland betydligt sjunkit, och då femårskontrakten voro slut och de årliga kontrakten började upprättas, inskränkte många bönder sina sockerbetsarealer från 6 à 7 till 1 à 2 tunnland, och fara uppstod, att fabriken på Gottland helt och hållet skulle läggas ned. Ty faktiskt är, att under vissa tider sädesodlingen är mera lönande än sockerbetsodlingen. För att rädda sockerbetsodlingen måste man rent av agitera för densamma. På vissa trakter måste enskilda intresserade själva köpa och underhålla betvägar vid järnvägsstationer, som avgiftsfritt få begagnas av allmänheten.

Odlingen av sockerbetor på Gottland bedrivs av bönderna lika mycket, om inte mera, för det allmännas bästa som för enskild vinst. I och med betodlingens inställande komme järnvägarna nämligen att betydligt inskränka driften. Ja, följderna äro oberäknliga. Vill riksdagen bestämma ett pris på sockerbetor, som understiger produktionskostnaden, så mycket gärna! Jag kan upplysa herrarna om, att odlingen numera sitter så löst mot förut, att den snart kan bli en saga blott. För all del, tag 60—70 procent av järnvägsbetjäningen på

Ang.
vissa garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Ang.
vins garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

Gottland samt hela den stora arbetarskara, som både direkt och indirekt har sin utkomst av sockerbetsodlingen, och sätt i stället dessa människor på kreaturslösa kooperativa jordbruk, så få vi se om det är bättre.

(Forts.)

Herr Eriksson säger vidare, att utdelningen på sockerbruksaktierna bör begränsas till 5 procent. Jag är ingen aktieägare, men jag kan ej underlåta att framhålla det ovärdiga i att riksdagen bestämmer utdelningen på aktier i samhällsnyttiga företag till 1 procent lägre, än vad man får på i bank insatta medel.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet Dahlberg: Herr talman, mina herrar! Gärna skulle jag för min del sett, att det blivit något mera tydligt i Kungl. Maj:ts proposition utsagt, att tiden nu vore i det närmaste inne att avveckla denna form av statsskydd, jag vill icke säga för betodlarna, men för det riksintresse, som heter sockerbetsodlingen. Det förefaller mig, som om de helt förändrade förhållanden, som nu inträtt, göra, att denna invecklade form för statskydd håller på att överleva sig själv och bör ersättas med något annat. Jag säger »ersättas»; statens skydd åt detta riksintresse bör ingalunda upphöra, men bör kunna givas under andra och mera enkla former. Något tal därom har det emellertid icke varit under denna debatt, och det är ju helt naturligt, att denna fråga över huvud taget nu icke kan vara aktuell, ty saken är ju redan för långt avancerad. Alla äro överens om, att även detta år denna form för statligt skydd bör användas.

Vad det här närmast gäller, vad striden står om, det är det betpris, som bör ligga till grund för den garanti, som skall av staten utfästas. Jag saknar, som herrarna säkerligen veta, praktisk erfarenhet om jordbruk och kan sålunda icke som en praktisk utövare av näringen yttra mig därutinnan. Men omständigheterna hava gjort, att jag under de senare åren varit nödsakad att rätt mycket deltaga i granskning av produktionskalkyler tillsammans med sakkunniga av olika slag. Jag får säga, att jag därunder lärt mig först och främst en sak, den nämligen, att om man är något så när fiffig, kan man på ett ganska övertygande sätt bevisa nära nog vad som helst med tillhjälp av produktionskostnadskalkyler. Detta är en sak; en annan, som jag funnit, är att produktionskostnadskalkylerna, huru väl och opartiskt de än göras, likväl tendera, helt naturligt, att komma upp mot överkanten. Detta är beroende bland annat därpå, att man i dem ej kan räkna med den mängd av oberäkneliga sparsamhetsfaktorer, som förefinnas inom jordbruket. Och det beror också därpå, att man är nödsakad att även taga hänsyn till den odling, som äger rum under sämre förhållanden.

Emellertid har jag också funnit, att det finns en mycket stor skillnad på beräkning och beräkning. Och det vill jag säga, att den man och den beräkningsmetod, det här är fråga om, har jag

under olika förhållanden under dessa år lärt uppskatta såsom i ovanligt hög grad solida och säkra. Jag har hos mannen funnit i förening med en synnerligen framstående sakkunskap dessutom en ärlig strävan att söka sanningen. På grund av de naturliga förhållanden, under vilka en sådan kalkyl verkställes, har dock han som andra kommit till ett pris, som tenderar att ligga på överkanten. Det har emellertid i detta fall tagits en sorgfällig hänsyn därtill i sakkunnigkommittén. Det pris, han lagt fram, har av sakkunnigkommittén avsevärt nedskurits. Sakkunnigkommittén, där det har suttit ingalunda endast representanter för den näring, det här är fråga om, utan även mycket starka representanter för vad vi vant oss vid att kalla konsumentintresset, har varit fullständigt enig därom, att det pris den framlade ingalunda var för högt, utan måttligt beräknat.

Det fanns en tid för icke länge sedan, då en allmän och mycket stark tendens här i landet var: Låt oss betala vad som helst, endast det blir producerat! Det gällde då att, kosta vad det ville, göra Sverige självförsörjande i största möjliga mån. Gent emot detta rop på att man utan vidare hänsyn till konsumentintresset och till de verkliga prisförhållandena, skulle åstadkomma en produktion till vad pris som helst, ha de olika regeringarna under kristiden vid många tillfällen fått ställa sig ganska kalla, och de ha också fått veta av vid dessa tillfällen, att de levde. Nu, mina herrar, har läget emellertid svängt om. Nu tror jag, att man kan fatta situationen — ingalunda i riksdagen, men ute i landet i rätt stora lager —, så, att nu är ingen rädd längre; nu är man, om också inte nöjd, likväl mätt, nu har man litet var glömt, vad man tänkte för ett par, tre, fyra år sedan. Den mänskliga naturen har ju, kanske lyckligtvis, rätt lätt för att glömma det framfarna. Nu finna vi till vår glädje synnerligen billiga världspriser. Det levereras utifrån till underpris till och med, och det fraktas hem på båtarna till underpris. Följden av detta är, att vi hava märkligt låga importpriser på socker, såsom vi se av den kuriösa kurva, jordbruksministern visat oss. Därför säger man nu: Låt oss gagna så mycket som möjligt av detta lyckliga tillstånd; det blir det billigaste och bästa sättet för oss att draga oss fram. Så resoneras det otvivelaktigt på många håll.

Men jag är övertygad om, att därest råden från dem, som så resonera, bleve följda, så skulle vi och de få anledning att djupt ångra det. Det kommer otvivelaktigt ett bakslag mycket snart, och om vi då ha följt de röster, som ropa, att vi nu skola endast sträva att leva billigt, så skola vi finna, då bakslaget kommer, att det kanske är för sent att hastigt nog upprätta vad vi brutit sönder. Jordbruket är en konservativ näring, och om vi på grund av sådana tillfälliga priskurvor som de nyssnämnda ha blivit frestade att driva undan vår inhemska sockerbetsodling mera, än som varit från självförsörjningssynpunkt tryggt, så lär det icke gå så fort att sedermera driva den fram igen.

Hur det skulle gå i år, för den händelse de lägre priser, som

Ang.
riss garanti å
de svenska
sockerfabrika-
aktiebolagen.

(Forts.)

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

i en motion och i utskottet påyrkats, bleve av riksdagen fastställda, därom kan jag ingalunda uttala något säkert omdöme. Jag förmenar, att nu såsom alltid de skånska jordbrukarna stå sig bäst, om de ej fälla ord, som skulle kunna uttolkas såsom en mer eller mindre förtäckt hotelse om att i desperation sluta upp med odlingen. Jag är övertygad om, att det är bäst, att sådana ord ej yttras, men jag anser, att det skulle vara mycket naturligt, om en beklaglig följd med hänsyn till odlingen skulle av ett dylikt beslut uppstå. De skånska jordbrukarna ha dock nu sett, att en enhällig sakkunnigkommitté med representanter för de olika riktningarna tillkännagivit, att ett visst pris är måttligt och rimligt. Därefter har Kungl. Maj:t accepterat denna enhälliga sakkunnigkommittés ståndpunkt och framlagt priset för riksdagen. Även om dessa skånska jordbrukare icke själva förut varit förvissade om, att detta pris varit riktigt, så är jag säker på, att de nu äro fullkomligt övertygade om, att under detta pris bör icke betalas för sockerbetorna. Och det vore, förmenar jag, mycket förklarligt och mycket naturligt, om de skulle känna mycket djup besvikelse, som skulle taga sig reella uttryck, därest en beskärning, och därtill en så kraftig beskärning, som det här är fråga om, bleve av riksdagen bifallen.

Jag vill således sluta med att rikta en vördsam framställning till kammaren att icke fatta ett beslut, som skulle kunna uttolkas så, att vi nu redan glömt de föresatser om självförsörjning och skydd åt bland annat denna näring, som vi för så kort tid sedan, under kristiden, voro ense om, och framför allt att icke utlämna, jag vågar säga, svenska folket åt något så ovisst som den utländska importen. En kronas sänkning i det betpris här är fråga om lärrer, enligt vad för mig uppgivits, motsvara en sänkning av 5 à 6 öre i sockerpriset. Det är ju tämligen klart, att för den händelse ett beslut verkligen blir fattat i den riktning, som jag hoppas, att det icke måtte utfalla, och för den händelse detta beslut skulle föranleda en inskränkning av sockerbetsodlingen, det lätteligen kan hända, med hänsyn till de fluktuationer, som priserna på världsmarknaden undergå, att konsumenterna få betala vida större tillägg för sockret under den kommande perioden än de 5 öre, som jag här talat om.

Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville fatta sitt beslut i enlighet med det förslag, som framlagts av sakkunnigkommittén och därefter av Kungl. Maj:t i propositionen.

Herr Igel: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke förlänga denna debatt med många ord.

En ärad talare här, herr Röing, menade, att vi icke väl fattat vår uppgift i utskottet. Han ansåg, att våra jämförelser voro icke rimliga. Jag vill dock påminna om, att den jämförelsen, jag gjorde, då jag hade ordet, var mellan Kungl. Maj:ts proposition och herr Erikssons i Grängesberg motion. Sedan dess har herr Eriksson i Grängesberg haft ordet, och han sade, att han tagit hänsyn till den prissäskning, som skett på varor den senaste tiden, vilken

varit ganska avsevärd; och han menade, att denna vara skulle tala vid en sänkning av 23 procent. När vi då hade dessa båda papper framför oss, Kungl. Maj:ts proposition och motionärens motion, då gällde det, som jag sade, att söka gå en medelväg mellan dem, och det ha vi också gjort i utskottet, så gott som sig göra låtit.

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

Sedan sade herr Röing, på tal om vad som blivit sagt om agronomen Nannesons beräkningar, att sakkunniga hade följt dem, och han menade, att de, som icke hade följt dem, hade icke gått den rätta vägen. Han var också ganska onädig mot dem, som vågade säga någonting emot dessa beräkningar. Ja, det må så vara. Jag skall avhålla mig från att säga någonting, som kan vara ofördelaktigt för den mannen och hans beräkningar. Jag tror fullkomligt, att han är en samvetsgrann och pålitlig beräknare och att han gjort det bästa han kunde, då han gjorde detta arbete. Men jag är också medveten om, att sedan dess har en tid gått, och därunder har också någonting inträffat. Ingen människa kan neka till, att det har blivit en avsevärd nedgång i varupriserna både på det ena och det andra området och icke minst på lantmannaprodukter. De ha sjunkit så avsevärt i pris sedan sista månaderna förlidet år, att det är ganska stora skäl att taga hänsyn till denna sänkning. De, som producera andra lantmannaprodukter, få tåla vid denna sänkning och ha icke annat att göra än att taga det pris, som står till att få. Ja, det finns många lantmän, som ha magasinerna fulla med produkter, som de icke till något pris kunna avyttra. Sedan skall man efter sakkunnigas beräkningar bestämma priset på en vara, som man är garanterad avsättning på. När varan är färdig, är man säker på att få den avyttrad och till ett visst pris. Vilken annan av Sveriges producenter har en sådan garanti? Såvitt jag vet, finns det icke någon annan, som har det, varken på det ena eller på det andra området. Och när man då tänkt sig, att dessa personer skulle få en sådan garanti, därför att vi skulle få våra behov så väl fyllda som möjligt, då bör man se till, att priset blir så moderat, som det är möjligt att kunna få det. Och vi äro på det klara med, att dessa personer nog icke gå sin undergång till mötes, ty de stå utan tvivel i en mycket, mycket bättre ställning än andra av vårt lands jordbrukare. Och på grund av att vi ha denna övertygelse, har utskottet fattat det beslut, som föreligger, och då jag tror, att t. o. m. de sakkunniga i någon mån kunnat reducera sina beräkningar, i enlighet med vad tiden verkat — så skall jag, herr talman, fortfarande vidhålla mitt yrkande.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Då herr statsrådet nyss riktade en uppmaning till oss skånska jordbrukare, att vi här icke skulle uttala några hårda ord eller något förtäckt hot, så var den uppmaningen, åtminstone vad mig beträffar, överflödig. Ty det har jag aldrig gjort i någon situation, och jag ämnar aldrig någonsin framdeles göra det. Men det är klart, att förhållandena kunna utveckla sig så, att de skånska jordbrukarna som andra människor få lov att en liten smula se till, vad

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Ports.)

deras egen ekonomi tål vid. Det må man väl icke förtänka dem. Även om man är jordbrukare i Skåne, får man, liksom om man är jordbrukare i Norrland, räkna med, huru mycket man tål vid att uppoffra för en viss sak i en viss situation.

Vad som egentligen uppkallade mig här var herr Erikssons i Grängesberg anförande. Det var nämligen icke lagt så som de talaras, vilka talade för jordbruksutskottets förslag. Herr Eriksson hade ett helt suveränt förakt för alla dessa produktionskostnadstabeller. Dem, sade han, var han icke mannen att kritisera. Han kunde gott taga dem för riktiga. Men de betydde över huvud taget ingenting i det här sammanhanget. Hans argument gick nämligen blott ut på, att man skulle gå ned med priskurvan vissa procent. Han yttrade sig också i bevillningsutskottet och sade, att när man icke gick mer ned på den ena produkten, som vi jordbrukare framställa, än på den andra, så var han säker på, att det icke skedde oss skåningar någon orättvisa, när vi odlade sockerbeter. Ja, det är lätt att säga, men skall man tillämpa det i praktiken, så blir det nog litet svårare. Jag skall icke tveka att uttala, att som det ligger för oss jordbrukare nu i Skåne, så vet jag sannernligen ingen enda produktionsgren, som vi ha utsikt att förtjäna ett öre på. Det enda undantaget härifrån är de jordbrukare, som ligga synnerligen nära någon stad eller annat större centrum och som därför kunna sälja mjölken i oförädlad skick. Det är den verkliga innebörden av jordbrukets ställning nu i Skåne. Jag är själv jordbrukare och har mycket noga reda på, huru det verkligen ligger till beträffande bondejordbruk åtminstone. Och det större jordbruket tror jag ligger ännu sämre. Då ställer sig frågan för oss så: vilket område skola vi giva oss ut på för att förlora minst nu i nedgångsperioden? Tager man den här beräkningen och säger, att på kornodling förlorar man t. ex. 50 kronor per tunnland, så är det mycket lätt att beräkna, huru det ställer sig med sockerbetorna. Deras pris belöper sig på samma areal till omkring 2^{1/2} gånger så mycket som kornets. Så var det i gamla tider och så är det också nu. Då blir förlusten på betodling 125 kronor per tunnland. De faktorer, som inverka på den större eller mindre förlusten, ligga procentuellt på samma sätt, när det gäller sockerbetsodling, som när det gäller kornodling. Men det är icke fråga om procenten utan en klok jordbrukare räknar på vad sätt blir förlusten minst absolut sett. Och då giver man sig icke in på denna riskabla odling, som många, många skånska jordbrukare i fjol förlorade mycket pengar på. Jag kan nämna, att det var icke en utan flere, som erbjödo sina arbetare att taga hela fältet på våren, börja med att hålla det rent och skörda och få hela avkastningen, blott de betalade den artificiella gödning, som var nedlagd på jorden. Och jag hörde icke talas om någon enda arbetare, som ville gå med på det. Men naturligtvis var det många områden, där det fläckvis blev bättre skörd, under det att på många ställen arealen blev uppkörd till ingen nytta. Men det står icke i någon statistik.

Av en enskild person, en ärad ledamot av kammaren, har jag

hört en anmärkning göras emot den uppfattningen, att arbetspriserna på detta område icke kunde bringas ned. Det ansåg den mannen naturligtvis vara orätt, när arbetspriserna på andra områden fingo lov att bringas ned. Ja, mina herrar, det är en mycket ömtålig fråga. Dels ligger vårt jordbruk i regel ett år efter industri och hantverk med sina arbetspriser. Vi bestämma våra arbetspriser för en längre tid framåt, och då inverkar vad som bestämts för fasta arbetare även på de tillfälliga arbetarnas avlöning. Men det är också en annan sak. Herr Eriksson sade: varför skola icke de här företagen ställas precis som andra företag? Ja, beträffande arbetarna lär det icke kunna gå, ty ingen är så oklok, att han bestämmer sig för att odla någon större areal sockerbeter utan att ha klart för sig, att arbetare finnas och sådana arbetare, som verkligen äro att lita på, så att de uträtta det arbete de åtaga sig. Men hur är det inom industrien? Där är det ju ingen märkvärdighet, att man strejkar och att även lockout förekommer. Och hela industrien behöver icke ramla för det. Men huru skulle det gå med sockerbetsodlingen, om vi där hade sådana arbetare, som roade sig med att proklamera strejk t. ex. fjorton dagar, när betorna skulle gallras och det första arbetet göras vid dem? Då skulle hela sockerbetsfältet vara absolut förstört. Det går icke att jämföra industrien i det fallet med åtminstone sockerbetsodling, ty då kunna herrarna gärna rent ut säga först som sist: bort med sockerbetsodlingen i Sverige! Ty om man skall tillämpa samma principer för den som för industrien, blir detta den onödiga följden.

Bland annat har man fordrat, att vi skulle bestämt deklarerat, att arbetarnas ersättning för sockerbetornas skötsel icke skulle ned sättas mot vad de hade under fjolåret. Såvitt jag hört från Skåne de sista dagarna, så fordra arbetarna där tvärtom en liten förhöjning, men man har förklarat från arbetsgivarehåll, att man beräknat kunna stå kvar vid den gamla ersättningen men att man icke kan höja densamma. Nu har under de gångna åren varje gång, sedan uppgörelse skett i riksdagen, arbetarna fordrat förhöjning år efter år, och de ha fått det. Man har flyttat sig undan för undan oupphörligt. Det kommer naturligtvis icke att ske någon förhöjning i år. Det tror jag är tämligen klart. Men att kunna sänka något vågar jag också påstå är omöjligt. Bland annat av en orsak och det är följande. Om jag ser till vad de arbetare erhålla per timme, som äro sysselsatta med nödhjulsarbete till följd av arbetslöshet, och överflyttar denna lön på just en sockerarbetare, som arbetar på ett tunnland betor, så försäkrar jag, mina herrar, att sockerarbetarens lön är ännu icke så hög som nödhjulsarbetarens. Att sockerarbetarnas daglön kan bli större beror helt enkelt därpå, att deras arbetstid ingalunda är åtta timmar. Och skulle det fastslås i lag, att de icke få arbeta mer än åtta eller åtta och en halv timme under någon dag, då är även sockerbetsodlingen borta. Deras arbetstid är betydligt längre vid deras ackordsarbeten. Synnerligast under hösten, då man skall taga upp betorna och passa på, när det är någorlunda hyggligt väder, kan man

*Ang.
viss garanti å
de svenska
sockerfabriks-
aktieföretagen.
(Forts.)*

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

många gånger i månljusa kvällar få se dessa arbetare ligga kvar ute på nätterna i arbetet. Det är sannerligen ett arbete, som får betalas bättre än som hittills relativt taget skett. Vi sågo ju, när det var ännu mera underbetalt, att folk drog sig från arbetet med sockerbetorna, så att de större odlarna måste importera galizier för detta arbete. Jag tror icke, att de gjorde det med något större nöje. Men de voro tvungna därtill, om arbetet över huvud taget skulle kunna hållas i gång på betfälten. Det reagerades emot detta, och jag vill icke säga någonting därom. Men det bevisar, att på detta område som på alla andra jordbrukets områden erhöles arbetarna för litet betalt mot vad de fingo inom vilka andra arbetsområden som helst i vårt land. När ni, mina herrar, säga, att vi här skola slå ned över hela linjen, vem träffa ni då mest? Jo, arbetarna. Det är ofrånkomligt, ty i sockerbetsodlingen ingår en större procent arbetskraft än i någon av de andra odlingar, som kunna utbytas mot den. Det är solklart, att ni träffa arbetarna då och ingen annan. Och jag har förr gjort mig till tolk för, att det förvänar mig så mycket, att representanter för industriarbetarna ingen tanke ha över för jordbruksarbetaren, att han också behöver ha inkomster och kunna leva och ha en människovärdig tillvaro.

Det är, får jag säga, synnerligen bittert, när man skall konstatera, att det säges här, att tiderna äro nedgående, därför blott ned med alltihop. Denna odling lämnar dock arbete åt mellan 40 å 50 tusen svenska arbetare låt vara icke hela tiden under sommaren, men i alla fall en anseelig tid. Nu äro ju flockarna, som gå arbetslösa, stora, och mänskligt att se tyckas de ännu en tid komma att bli det. Äro herrarna så angelägna om, att dessa flockars antal skall ännu mer ökas? Jag tror mig veta, att en kungl. proposition snart kommer med förslag om stora anslag för att möta den stora riksolyckan på det fältet och att vi få uppoffra icke så litet pengar för dels nödhjälpsarbeten och dels kanske rena understöd utan något arbete alls. Ty vi skola icke gå till det allra yttersta, att allt i samhället skall brytas ned. Då frågar jag er mina herrar: är det klokare att för några kronors skull, som ni tror er vinna direkt, kanske få offra ännu mer indirekt för dem, som icke finge något arbete vid sockerbetsodlingen och som därför skulle utöka de arbetslösas skara? Herrarna skola icke bara tänka på städernas arbetare och industriens arbetare. Det är tid på att snart även tänka en liten smula på landsbygdens folk och arbetarna där. Sannerligen ni göra dem någon tjänst, om ni blott säga: prisnivån skall ned under alla omständigheter, hända vad som hända vill, om arbetarna få arbete eller icke. Det är just ur den synpunkten jag icke kan följa utskotts majoriteten utan, herr talman, ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Lindman: Herr talman! Om man skall bedöma denna fråga efter den diskussion, som förekommit, kan man utgå från, att beträffande själva garantien för betodlingen det endast är en mening därom här i kammaren, nämligen att den skall utgå tills vida-

re under den tid utskottet föreslagit. Men om det göres en sådan garanti, då synes mig, att därav också följer, att staten bör se till, att för denna betodling gives sådant pris, att icke förlust uppkommer. Detta synes mig vara ganska naturligt och riktigt, när staten över huvud taget tar hand om denna sak, liksom jag har den meningen, att staten bör se till i allmänhet att skydda jordbrukaren i hans näring. Men alldeles speciellt är det fallet, när staten tar hand om en odling och lämnar garanti för den. Men mina herrar, när man skall bedöma detta och icke själv är betodlare och icke har med dessa saker att göra och följaktligen icke kan tala om siffror och kostnader för det ena och det andra, som vi här naturligen hört en och annan göra, då synes det mig, att man har ingenting annat att göra än att rätta sig efter de utredningar, som föreligga. Kungl. Maj:t har ju tillkallat sakkunniga, och de ha gjort upp beräkningar. Vi ha en ganska vidlyftig redogörelse här i propositionen om vad kostnaderna för arbetslöner äro, och vilka priser som äro beräknade för gödningsämnen o. s. v., naturligtvis siffror som var och en skulle kunna bedöma. Men den beräkningen är gjord av sakkunniga, och jag har icke hört någon säga, att icke de sakkunniga sökt göra sitt allra bästa. De komma ju från olika politiska åskådningar och företräda olika intressen, både konsumenternas intressen, som jag tror man kan säga äro i majoritet bland de sakkunniga, och även dem, som kunna ha intresse av att betodlingen får det så bra ställt som möjligt. Det är sålunda för mig utgångspunkten. Jag har detta sakkunnigebetänkande, och jag har icke hört, att utskottet vederlagt detta. Den kungl. propositionen kommer och giver sitt stöd åt och anslutning till de sakkunnigas yttrande. Och i jordbruksministern, som kontrasignerat den föreliggande propositionen, ha vi en man, som väl i alldeles eminent grad är sakkunnig på detta område och som har en alldeles särskild förmåga att kunna bedöma huruvida de sakkunniga räknat rätt eller icke. Det giver mig naturligtvis ytterligare ett stöd för min mening.

Om man nu skulle kunna få en annan uppfattning, så hade man ju gärna velat i utskottsbetänkandet få något skäl för, att de sakkunniga räknat oriktigt eller räknat för högt eller att det finns någon anledning att kunna rubba på deras beräkningsgrund. Jag har suttit och hört på debatten i dag för att utrona, om man där kunde få fram någonting i den vägen. Jag har visserligen hört, att herr Johansson i Uppmälby kommit med en viss kritik, och även herr förste vice talmannen har kommit med en sådan, med vilken han ville förklara det förslag han framställt. Men, mina herrar, varför har icke herr Johansson i Uppmälby och herr förste vice talmannen satt ut detta i betänkandet respektive i reservationen, så att vi allihop hade haft tillfälle att se, vad det är de slå ned på i beräkningarna? Tänk vilket värde det skulle haft, om herrarna gjort det och sagt: där ha de sakkunniga räknat för högt; de ha tagit för högt pris på konstgödsel eller tagit till avlöningarna för höga eller något annat. Då hade man ju haft en möjlighet att taga dessa beräkningar och lägga dem bredvid de sakkunnigas och säga om det finns något

*Äng.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiefablagen.*

(Forts.)

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

fog för, att det kan göras jämkningar. Men det enda som finns är, att här i debatten kommer ett eller annat påstående, att det kan reduceras, och det kan reduceras. För mig är det omöjligt att bedöma detta nu, men hade man haft det i betänkandet, så hade man möjligen kunnat undersöka, om herrarna haft fog för ett dylikt omdöme. Utskottsbetänkandet är, mina herrar, efter min uppfattning ytterst torftigt. Ty vad säger utskottet? Jo, egentligen ingenting annat än att produktionskostnaderna beräknats till väl höga belopp, och så säger utskottet å andra sidan, att det icke ansett sig kunna gå så långt, som i motionen ifrågasatts. Icke ett ord till utredning, varför det skulle förhålla sig på det sättet. Följaktligen finns redan av den anledningen ingen möjlighet för mig att följa med reservanterna i deras förslag att sätta ned priserna.

I övrigt vill jag icke gå in på saken. Jag åhörde med stor och spänd uppmärksamhet statsrådet Hanssons anförande, och jag måste säga, att man kan inte gärna känna sig annat än övertygad av den argumentering han anförde. Det är uppenbart, att om man riskerar, att här odlas korn i stället för betor, så måste man anse det fullkomligt orimligt i dessa tider. Man kan ju framkasta frågan, om man över huvud taget kan importera socker. Jag vägar icke uttala mig om den saken, och jag förmodar ingen annan heller kan med någon visshet uttala sig om, hur det kan komma att gå med en sådan import. Men jag erinrar om, att riksdagen — jag vill minnas det var 1917 — gjorde ändring i den då föreliggande kungl. propositionen i detta ämne, och resultatet av denna ändring känna vi alla. Det blev nedgång i betodlingen, brist på socker och sockerransonering. Jag förmodar ingen av oss vill ha igen den. Kan man svara för, att sockerransonering är absolut utesluten? Man kan icke veta, hur det går med sockerimporten, ty förhållandena äro långt ifrån normala. Och går då betodlingen ned något väsentligt, så kan man komma att stå inför en sådan fatal situation att återigen behöva tillgripa ransonering, vilket jag skulle anse vara synnerligen olyckligt.

Sedan, herr talman, blott ett ord till, och det berör ett för mig utomordentligt viktigt skäl, nämligen frågan om handelsbalansen. Det är dock ett faktum, mina herrar, att vi förra året importerade för 80 miljoner kronor socker. Det sockret kunde vi ha framställt inom landet själva, och utskottet självt argumenterar för själva den åtgärd, som här är i fråga, nämligen garantien för betpriset, genom att anföra, »att ett upphörande av eller en begränsning i väsentlig mån av sockerbetsodlingen med därav följande hastigt stegrad import av socker skulle hava en ogynnsam inverkan på landets handelsbalans». För mig är verkligen den saken av en sådan överväldigande stor betydelse, att vi måste komma därhän, att vi säkerställa oss såvitt möjligt för att icke behöva öka vår import. Under förlidet år importerades sådana artiklar, som gå under rubriken kolonialvaror, för 25½ miljoner kronor. Jag förmodar sockret ingick i den posten med 80 miljoner kronor. Och skulle man kunna rätta till handelsbalansen bara så mycket, som åstad-

kommes genom att man undviker denna import av socker, så anser jag, att den lilla olägenheten, som skulle kunna följa med några öres förhöjning i priset på socker, måste vi svenskar underkasta oss hellre än att se vår handelsbalans försämrad eller förstörd.

Detta är, herr talman, de skäl jag har att anföra för mitt yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Ang.
viss garanti är
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Jag har nödgats begära ordet en gång till under denna debatt, och orsaken därtill är, att åtskilliga talare ha velat tolka vad jag yttrade i mitt första anförande så, att jag skulle ha gjort ett uttalande, att jag skulle vilja, att arbetslönerna skulle sättas ned. Jag måste protestera mot en dylik tolkning av vad jag yttrade. Jag yttrade bl. a., att en allmän tendens till sänkning av arbetslönerna gör sig gällande. Och jag sade vidare, att arbetarna kunna gå med på en sänkning men endast under den förutsättningen, att livsmedelskostnaderna sjunka i motsvarande grad.

Vidare har här framkommit i debatten en massa, jag vågar säga skarpa anmärkningar mot mig, därför att jag på en och annan punkt vågat kritisera de sakkunnigas beräkningar. Jag skall icke inlåta mig på ett bemötande av herr Röings anförande, ty det har redan bemötts. Men sedan de sakkunniga gjorde sina beräkningar, har en avsevärd tid förflutit till den tidpunkt, där vi nu befinna oss, och jag vågar säga, att om beräkningarna hade kunnat göras om nu, hade de helt säkert kommit att gestalta sig något annorlunda, än de gjorde vid den tid, då de tillkommo.

Herr Lindman säger bland annat, att utskottet icke i sin motivering förebragt någon utredning angående dessa kostnader. Ja, det är väl icke herr Lindman obekant, att denna fråga inom utskottet har forcerats i ett sådant hastigt tempo, att man knappast fått tid att samla sina tankar. Redan samma dag propositionen framlades i första kammaren remitterades den omedelbart till jordbruksutskottet. Där fick man den bordlagd en gång, men dagen därpå skulle beslut fattas. När man skulle justera betänkandet, fanns det icke i tryck. Det gläder mig i alla fall, att jag icke ensam har varit den, som riktat kritik mot dessa beräkningar, utan denna kritik har framkommit från flera håll, och alla, som icke hålla på Kungl. Maj:ts förslag, äro ense med mig i det avseendet, att beräkningarna på en eller annan punkt äro oriktiga.

Herr Pehrsson i Bramstorp yttrade bland annat, att det icke var riktigt att säga, att beräkningarna ställde sig annorlunda nu beträffande de arbetare, som äro anställda enligt avtal, d. v. s. de fast anställda arbetarna, ty, sade han, deras stat hade fastställts i höstas, och man finge alltså fortfarande räkna med det pris, som då gällde. Men för en arbetare, som utfår sin avlöning i naturprodukter, hava väl icke produkterna större värde, än de hava i den allmänna marknaden, och man vet ju, att staten betalas ut antingen per månad eller per kvartal. Det är väl just vid den tidpunkten, när han får ut staten, som man skall beräkna dess värde.

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag skall till sist, innan jag slutar, blott säga ett par ord med anledning av vad herr vice talmannen yttrade. Han redogjorde själv för hur det gått till vid behandlingen av ärendet inom utskottet, och jag sade i mitt första anförande, att jag gick med på detta under förutsättning, att det förslag, som han reserverat sig för, även togs bort. Det är sant, att herr vice talmannen då sade, att då stod han väl ensam om sitt förslag, men jag förstår icke, varför icke herr vice talmannen, trots att han var ensam, hade rätt att ställa detta förslag under proposition. Ty om detta förslag blivit ställt under proposition och kommit upp, hade jag för min del aldrig gått ifrån mitt ursprungliga förslag, som gällde ett pris av 6 kronor 25 öre, men jag var alldeles på det klara med, att när detta förslag icke var ställt under proposition i utskottet, skulle det icke vidare förekomma. Denna kontrovers mellan herr vice talmannen och mig skall jag emellertid icke nu vidare inlåta mig på. Det kan ju vara nyttigt för oss i utskottet vid många andra tillfällen att tillämpa den principen, att man röstar för ett förslag och reserverar sig för ett annat.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Jönsson i Boa: Herr talman, mina herrar! Det har ju nu talats så mycket i denna fråga, att några nya synpunkter knappast torde finnas att andraga. I egenskap av representant för ett län, där betodlingen bedrivs i avsevärd grad av mindre jordbrukare, kan jag dock ej underlåta att uttala mitt beklagande av det beslut, vartill utskottet kommit. De skäl, departementschefen anfört, nämligen att förhållandena på den utländska marknaden ingalunda äro så stabiliserade, att man kan bedöma situationen för nästa konsumtionsår, att en otillräcklig inhemsk sockerbetsodling och sockerproduktion innevarande år kan medföra svåra följder för sockertillgången, att en större sockerimport kan hava stort inflytande på rikets handelsbalans samt våra betalnings- och valutaförhållanden, och att en inskränkt sockerbetsodling ytterligare kan komma att öka arbetslösheten, äro för mig övertygande. Då nu härtill kommer, att betodlingen under de senare åren givit dåliga skörderesultat och att betodlarna under kristiden på grund av prisregleringen ej kunnat utnyttja högkonjunkturen, så kan jag ej finna annat, än att såväl producenters som konsumenters intressen bäst tillgodoses genom att bifalla den kungl. propositionen, till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Edberg: Herr talman, mina herrar! Jag skulle icke hava uppträtt vidare i denna debatt, om icke min ärade vän på Dalabänken hade uppfordrat mig därtill. Han frågade nämligen, vad jag sade om, att agronom Nannesson satt produktionspriset för smör till 7 kronor 25 öre och att priset nu är 4 kronor å 4 kronor 50 öre. Såvitt jag förstår, tyckte herr Eriksson i Grängesberg, att när priset gått ned så pass, att det gått under produktionskostnaden, så var det riktigt. Det vill säga, att när vi ha lika dåligt allesammans

då är herr Eriksson belåten. Jag kan icke förstå, att där fanns någon annan undermening än just denna. Så undrade han vidare, vad industrien hade för garantier för att få sälja sina produkter. Jag kan åtminstone säga, att den har haft sådana garantier. Jag vill inom parentes påpeka, att jag icke är någon fiende till industrien, men jag vill, att det skall vara likadana villkor för industrien och jordbruket. Vi veta, att under den högkonjunktur, som varit, har man haft maximipris på jordbruksalstren, under det att industrien varit fri. Härav har följden blivit, att exempelvis otvättad ull har kostat 7 kronor 50 öre och tvättad ull 9 kronor, medan priset på ullgarn gått upp till 80, 90, ja 120 kronor. Hur är det med hudar och skinn t. ex.? Det har varit maximipris därpå, men sedan industrien tagit hand om hudarna och skinnen, har den för de därav förfärdigade skodonen tagit 60 à 90 kronor. Jag skulle kunna fortsätta, men det är saker, som vi ju alla känna till. Industrien har dock varit i gynnsammare läge än jordbruket, och vi kunna vara säkra på att hade jordbruksalstren varit fria, så hade priserna på dem också varit helt andra. Vi veta, att vi hava skydd för industrien, men när det är fråga om skydd för jordbruket genom tullar, så får man sällan eller aldrig höra talas om, vilket skydd industrien har. Vi ha en tull utav 25 kronor för separatorer, och för skor är tullen 6,50 per kg. Det har roat mig att väga amerikanska skor, och jag har funnit, att tullskyddet gått upp till 8 kr. per par skodon. Det finnes tullskydd för våra industrivaror ända ned till knappålar. Det är icke blott jordbruket, utan även industrien, som har skydd.

Här får man också tänka på handelsbalansen, såsom jag förut och som senare herr Lindman påpekade, och det vore ju sorgligt, om man komme därefter i fråga om handelsbalansen, att hela nationen skulle stå inför en katastrof.

Herr Johansson i Uppmälby protesterade mot att i hans yttrande inlades den meningen, att han ville jordbruksarbetarna något illa. Jag är säker på, att praktiskt vill han det icke, men på den linje, han går, blir det så, ty ytterst drabbar det jordbruksarbetarna, om man bestämmer betpriset så lågt, att producenterna antingen måste pressa ned jordbruksarbetarnas löner eller lägga ned betproduktionen.

Det var en ärad vän på Västernorrlandsbanken, herr Öberg, som jag med intresse hörde på. Han gjorde en uppdelning av de olika intressen, ur vilkas synpunkt frågan kunde ses, i produktionsintresse, statsintresse och konsumentintresse. Jag yttrade i mitt förra anförande, att jag såg frågan ur riksintressets synpunkt, och jag ser den fortfarande så. Jag är själv norrlänning och köper mitt socker. Det har förut relaterats, hur mycket den föreslagna prisökningen kommer att göra per person, men jag säger för min del, att det är mycket bättre att få köpa socker, även om det kostar litet mera, än att icke kunna få köpa det. Jag upprepar, att situationen både inom och utom Europa verkligen icke är så lysande, och

Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

jag ber herrarna även tänka på detta. Jag har därför verkligen icke kunnat taga på mitt ansvar att gå på det lägre produktionspriset.

Nu yttrade den nämnde talaren också, att det var en princip, att sädesproducenterna skulle vidkännas en viss förlust. Jag må säga, att jag verkligen beklagar, att det i trettio två års tid, under den tid herr Öberg suttit i kammaren, varit en princip, att sädesproducenterna skola förlora. Det är sorgligt, det må jag säga, om bland jordbrukarna norrlandsintresset fortfarande skall gå emot skåneintresset och skåneintresset kvittera med att gå mot norrlandsintresset. Detta kommer att sluta med en katastrof för oss jordbrukare. Vad skåningarna egentligen begära här är ju att få betalt för sin produktion och ingenting därutöver.

Jag för min del har också tagit del av de produktionssiffror, som voro före inom utskottet, och jag har ännu icke kunnat av debatten här avlyssna något, som ändrat min åsikt rörande dessa siffror. På den grund vidhåller jag mitt yrkande.

Herr H e r m e l i n: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid länge. Då man här gjort gällande, att de första, av herr Nanneson uppgjorda beräkningarna, äro för högt tilltagna, så vill jag framhålla, att dessa beräkningar äro beroende på de faktiska noteringar, som funnos vid det tillfälle, då hans produktionskostnadskalkyler uppgjordes, d. v. s. i början av december. Då voro exempelvis kostnaderna för gödningsämnen, såsom chilesalpeter, betydligt högre, än när de sakkunniga uppgjorde sina beräkningar, och på samma sätt förhåller det sig med kostnaden för t. ex. havre, som likaledes har gått ned under samma tid. Den stod då, i december förra året, i 33 kr., men har nu sjunkit till 23 kr. per deciton. Med andra ord, samtliga dessa priser äro naturligtvis beroende på den faktiska noteringen. När man nu går att göra upp kontrakt om odling, måste man naturligtvis taga som utgångspunkt de noteringar, som föreligga, då kontrakten uppgöras. På samma sätt förhåller det sig även, då man skall göra upp ackordspriserna med arbetarna. När man gör kontrakt med dem, kan man icke säga, att man går mot fallande priser, utan man måste kalkylera kontraktsbestämmelserna enligt de priser, som gälla för dagen.

Vad garantin beträffar, så vill jag nämna, att den endast avser en reglering mellan betpriset och sockerpriset. Någon garanti i egentlig bemärkelse från statens sida förekommer icke i den mening, att staten skall betala ut pengar för detta, utan det är endast en sådan reglering, jag nu angivit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr förste vice talmannen Hamilton, samt 3:o) bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emeller-

tid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o) angivna antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

*Ang.
viss garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Omröstningen utföll med 117 ja mot 82 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 150, angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd;

nr 158, angående anslag till anordnande vid kommunikationsverken av arbeten för bekämpande av arbetslösheten;

nr 143, angående telefon- och telegramavgifterna för tiden från och med den 1 juli 1921 m. m.;

nr 148, angående dels ytterligare låneunderstöd till järnvägar mellan Brittatorp och Sävsjöström samt Sävsjöström och Älghult, dels ock statslån till järnväg mellan Mellerud och Billingsfors; samt

nr 157, med förslag till lag om ändrad lydelse av 12, 52 och 60 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10.

Herr talmannen meddelade, att vid kammarens sammanträde tisdagen den 15 innevarande mars följande interpellationer komme att besvaras, nämligen:

herr *Hages* interpellationer:

angående åtgärder från statsmakternas sida för motarbetande av arbetslösheten; och

angående åtgärder till förhindrande av vräkning av personer, som i följd av arbetslöshet ej kunna betala bostadshyra; samt

herr *Johansons* i Stockholm interpellation rörande pågående utredning om försäkring mot arbetslöshet.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,28 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 12 mars, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statverkspropositionen gjorda framställning angående ny definitiv lönereglering för befattningshavare vid statsdepartement och centrala ämbetsverk i vad angår jordbruksdepartementet och under samma departement lydande centrala ämbetsverk jämte i ämnet väckta motioner;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den till kyrkoherdeboställena i Ovansjö, Järbo och Högbo församlingar hörande lägenheten Stormuren i Ovansjö socken; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från det åt klockaren i Sätters stads- och landsförsamlingar upplättna boställe; samt

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 34 § i lagen om val till riksdagen; och

nr 22, i anledning av väckt motion om tillägg till § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 2.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionstutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion om ändring i § 1 5:o tryckfrihetsförordningen yttrade

*Ang. ändring
i § 1 5:o
tryckfrihets-
förordningen.*

Herr L a r s s o n i Västerås: Herr talman, mina herrar! Som herrarna finna, rör sig detta utlåtande om herr Lövgrens i Nyborg motion, vari hemställes om sådan ändring i grundlagen, att rätt till inrättande av boktryckeri må kunna medgivas även i municipalsamhällen. För närvarande gäller såsom bekant sådan rätt endast i städer och köpingar. Utskottet har ju också i viss mån bifallit motionen, men med det villkoret att det skulle medges rätt till inrättande av boktryckeri i municipalsamhälle, endast för såvitt Konungen finner, att sådant ombud, som i § 4 1:o tryckfrihetsförordningen sägs, kan å orten förordnas. Utskottet anser med andra ord, att det borde läggas i Kungl. Maj:ts hand att avgöra, om boktryckeri skall få inrättas i municipalsamhälle. Denna uppfattning har emellertid en del av utskottets ledamöter jämte mig icke kunnat dela, vilket framgår av den vid utlåtandet fogade reservationen. Vi ha nämligen för vår del ansett, att någon fara för att medge ovillkorlig rätt till inrättande av boktryckeri i municipalsamhälle icke kan föreligga. Det torde väl vara så, att i mycket små municipalsamhällen det näppe-ligen någon gång kan komma i fråga att inrätta ett boktryckeri, utan det torde bli endast i de större samhällena. Under sådana förhållanden torde det ock vara uppenbart, att det icke skall möta några som helst svårigheter för chefen för justitiedepartementet att finna ett kvalificerat ombud. Emellertid ligger nu saken så, att första kammaren redan bifallit utskottets hemställan, och då en eventuell sammanjämkning knappast kan komma att leda till något annat resultat, nödgas jag, herr talman, såsom saken nu ligger, också yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Härefter föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution av erlagd tull för två av svenska röda korset införda ångdesinfektionsapparater; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett tullmuseum.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 4.

Ang.
ifrågasatta
ålderstillägg
åt två tjänste-
män hos
kommers-
kollegium.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personliga ålderstillägg för år 1921 åt förste byråinspektören å kommerskollegii fartygsinspektionsbyrå P. A. Lindblad och byråinspektören å samma byrå P. B. Rundblom.

Uti en den 28 januari 1921 dagtecknad proposition, nr 77, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att förste byråinspektören å kommerskollegii fartygsinspektionsbyrå Per Axel Lindblad och byråinspektören å samma byrå Pehr Birger Rundblom finge för år 1921 komma i åtnjutande av personligt ålderstillägg, envar till belopp av 500 kronor, att utgå från det under tionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Herr S t a r b ä c k: Herr talman, mina herrar! Detta är ju ett statsutskottsbetänkande, som till synes förefaller skäligen enkelt och lättfattligt liksom tusentals andra, som denna mäktiga institution brukar komma fram till riksdagen med. Om man liksom jag haft anledning att studera det, finner man detsamma emellertid, låt mig säga ganska märkligt. Såsom herrarna se, gäller det ålderstillägg för år 1921 åt förste byråinspektören å kommerskollegii fartygsinspektionsbyrå och åt en byråinspektör på samma byrå. Undertecknad har tillåtit sig väcka en motion, som gäller precis samma personer och precis samma slag av ålderstillägg för år 1920, men denna motion har statsutskottet funnit anledning att gömma på, och jag skulle vara mycket glad, om det föranledde till att utskottet kommer på bättre tankar åtminstone vad beträffar ålderstillägget för år 1920. Sannolikheten för detta, tror jag emellertid, herr talman, med kännedom om statsutskottet, skall vara bra liten. Nåja, min kännedom om detta utskott är ju jämförelsevis ringa, men om man ser efter på utskottets motivering, föreligger det märkliga, att utskottet säger, att ett avslag skulle bero på av Kungl. Maj:t efter särskild utredning fastställda avlöningsbestämmelser för extra ordinarie ämbetsmän och aspiranter vid kommunikationsverken, och att nu nästa riksdag sannolikt skall besluta, att liknande bestämmelser skola utfärdas för de extra ordinarie tjänstemännen vid statsdepartementen. På grund härav vill således statsutskottet icke föregripa riksdagens beslut och bevilja ett ålderstillägg för år 1921. Nu är det likväl det rätt egendomliga med detta, att Kungl. Maj:t säger i sin proposition — jag får lov att besvara herrarna med att läsa upp en liten bit:

»Vad slutligen Lindblad angår, är att märka, att i samband med

det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till innevarande års riksdag om ny löneroglering från och med nästkommande år för befattningshavare vid statsdepartementen och de centrala ämbetsverken avlöningsförmånerna för extra befattningshavare i de ämbetsverk, som sålunda skulle lönerogleras, föreslagits skola från och med år 1922 beräknas i anslutning till de i förberörda lönerogleringsförslag för ordinarie befattningshavare angivna grunderna. Med hänsyn» — säger departementschefen — »till att riksdagen ännu icke varit i tillfälle att fatta beslut i dessa frågor och då det sålunda är omöjligt att för närvarande bedöma, efter vilka grunder och med vilket belopp ålderstillägg efter utgången av innevarande år må komma att till befattningshavare i de centrala verken utgå, synes det mig, att framställning om dylikt tillägg för Lindblad nu bör inskränkas till att avse endast år 1921. Huru för tiden därefter Lindblads ålderstilläggsfråga bör ordnas torde väl framdeles få tagas under förnyat överbäggande.»

Departementschefen har således här sagt ifrån, att han på intet sätt vill föregripa vad som kommer att bero på det här omnämnda lönerogleringsförhållandet. Han är så försiktig, att han icke vill ge vederbörande tjänsteman mer än ett enda ålderstillägg, men statsutskottet tror icke, att detta kan vara nog, utan har liksom den känslan, att här är fara å färde, och anser då i motsats mot Kungl. Maj:t att, om riksdagen ger denna tjänsteman detta enda ålderstillägg, har man föregripit en stor löneroglerings konsekvenser.

Jag får be herrarna i statsutskottet om ursäkt, men detta är för mig fullständigt obegripligt. Jo, det finns verkligen en möjlighet. Det skulle vara, om statsutskottet härvidlag vill lägga en admonition, ställa en uppmaning till Kungl. Maj:t att nästa år, när dessa lönerogleringsfrågor komma före, plocka ut dessa tjänstemän och då ge dem retroaktivt ålderstillägg för år 1921. Någoting sådant har jag emellertid icke varit med om, och jag tror icke heller, att den nya tid, som vi nu känna inpå oss, skall medföra en sådan ändring i det ärade och ärevördiga statsutskottets uppfattning.

Nu kan det också tänkas, att statsutskottet med avseende på min motion om ålderstillägg för år 1920 skulle komma på bättre tankar och verkligen föreslå riksdagen att ge dessa tjänstemän sådant ålderstillägg. Det skulle nämligen, om jag nu ett ögonblick får taga herrarnas uppmärksamhet i anspråk för att tala om realskäl, kunna bero på den omständigheten, att en i socialstyrelsen fullkomligt motsvarande tjänsteman på extra stat genom riksdagens beslut år 1920 fått ålderstillägg icke blott för åren 1920 och 1921 utan så länge han sitter med nuvarande avlöningsförmåner. Det har icke föregripit, men detta skulle föregripa.

Att icke dessa tjänstemän då kommit med, berodde på ett förbiseende av underordnade myndigheter, vilket framhålls såväl i den kungl. propositionen som i min motion.

Det skulle ju möjligen nu kunna inträffa, att statsutskottet i känslan av att man bör rätta till en orättvisa skulle föreslå riksdagen att bevilja ett ålderstillägg för år 1920 men få riksdagen att

*Ang.
ifrågasatta
ålderstillägg
åt två tjänste-
män hos
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Ang.
ifrågasätta
ålderstillägg
åt två tjänste-
män hos
kommers-
kollegium.
(Forts.)

avslå ett ålderstillägg för år 1921. Jag tror dock verkligen icke, att det kommer att bli så, utan jag förmodar, att statsutskottet med sin vanliga känsla av den respekt, utskottet har med sig, kommer att skriva ungefär på följande sätt:

»Som riksdagen har behandlat frågan om ålderstillägg för år 1921, anser statsutskottet därmed frågan om ålderstillägg för år 1920 besvarad!»

Punkt och slut! och de personer, som behöva dessa pengar och enligt min mening rättvisligen borde ha dem, få se sig om.

Kunde jag bliva övertygad om att detta mitt resonemang är felaktigt, skulle jag vara mycket glad, herr talman. Tills vidare tillåter jag mig emellertid att på de grunder, jag här anfört, få yrka bifall till den kungl. propositionen.

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid med någon vidare debatt, men jag kan icke uraktlåta att säga några ord med anledning av herr Starbäcks uppfattning.

Man har inom statsutskottet icke fattat någon ståndpunkt till frågan, huruvida ålderstillägg bör utgå eller icke, utan man har ansett, att denna fråga bör regleras gemensamt med andra lönefrågor för de extra tjänstemännen. Inom kommunikationsverken har det ju tillgått så, att man vid föregående års löne reglering uttalade, att en nämnd skulle tillsättas. Denna nämnd har sedan blivit tillsatt och framlagt förslag för Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har i viss mån bifallit dessa förslag. På samma sätt uttalades i den proposition, som förut i år blivit bifallen av riksdagen, att en lönenämnd skulle tillsättas, och att denna nämnd skulle få i uppdrag att ordna just dessa förhållanden, så att man kunde slippa att varje år diskutera om de extra tjänstemännens avlöningsförmåner, vilka borde ordnas efter vissa normer och grunder. För att nu icke på något sätt föregripa ordnandet av frågor om ålderstillägg och löneförmåner, har utskottet icke ansett vara skäl att i år tillstyrka vad Kungl. Maj:t föreslagit. Det föreslås för övrigt i detta fall ålderstillägg till högre belopp än det, som man beslutat hädanefter skall utgå.

Jag tror icke, att dessa tjänstemän komma att lida något avbräck, ifall man lugnar sig en smula, så att denna fråga får prövas i ett sammanhang.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Då jag på grund av tillfälligheter icke kunnat deltaga i behandlingen av detta ärende i statsutskottet, och då jag hyser en från utskottet avvikande mening, skall jag be att få yttra ett par ord i saken.

Jag kan icke förstå annat än att vid behandlingen av denna fråga en formell oriktighet blivit begången. Att, då en motion avseende samma ålderstillägg för år 1920 ännu ligger kvar hos stats-

utskottet för behandling, föra fram frågan om ålderstillägg för år 1921, kan ju leda till mycket märkliga resultat. Ännu är det ju i varje fall uppenbart, att statsutskottet i fråga om ålderstillägg för år 1920 kan komma till det resultatet, att man bör bifalla, vad i det fallet blivit motionsvis föreslaget. Kommer Kungl. Maj:t nästa år fram med förslag om ålderstillägg för år 1922, skulle det märkliga kunna inträffa, att det uppstår en lucka, och att ålderstillägg icke skulle utgå för år 1921. Visserligen kan ju då återstå möjligheten att motionera om igen om saken, men det är ju icke precis vanligt, att en sådan utväg skall behöva tillgripas. Riktigaast hade varit att behandla dessa två frågor i ett sammanhang, så att frågan om ålderstillägg såväl för år 1920 som år 1921 hade kunnat i ett sammanhang av riksdagen överskådas.

Vad själva sakfrågan angår, kan jag med den kännedom jag har om de befattningar och de befattningshavare det här gäller vitsorda, att det ur saksynpunkt är synnerligen behjärtansvärt, att dessa ålderstillägg bliva beviljade. Den jämförelse, som Kungl. Maj:t har gjort, och vars riktighet ligger i öppen dag, nämligen jämförelsen med motsvarande befattningar inom socialstyrelsen, vilka ha beviljats samma ålderstillägg, borde väl enbart den utgöra tillräcklig anledning för riksdagen att nu bifalla vad Kungl. Maj:t i detta avseende har föreslagit.

Nu kan tyvärr, herr talman, ett återremissyrkande, vilket jag för min del skulle anse vara det enda riktiga, icke leda till något resultat, alldenstund första kammaren redan fattat beslut i saken. Under sådana förhållanden kan det nu begångna misstaget icke på annat sätt rättas, än att andra kammaren bifaller Kungl. Maj:ts förslag, så att frågan under tiden, tills dess statsutskottet har fattat ställning till frågan om 1920 års ålderstillägg, kan bli begrundad, innan den gemensamma voteringen företages.

Av detta skäl, herr talman, anhåller jag likaledes att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ärendet.

Häruti instämde herrar *Söderhielm, Block och Thore.*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Starbäck, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Ang.
ifrågasatta
ålderstillägg
åt två tjänste-
män hos
kommer-
kollegium.
(Forts.)*

*Ang.
ifrågasatta
ålderstillägg
åt två tjänste-
män hos
kommers-
kollegium.
(Forts.)*

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Omröstningen utföll med 125 ja mot 45 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Vidare föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående personliga ålderstillägg åt vissa fartygsinspektörer;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare uppskov med slutförandet av vissa undersökningsarbeten i Kiirunavaara och Gellivare malmberg;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av underhållet av Albrektsunds kanal m. m.;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för postexpeditören Anna Marin att övergå på den från och med den 1 juli 1920 gällande avlönings- och pensionsstat för postverket; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrivelse för förre extra ordinarie stationskarlen vid statens järnvägar J. G. Lundkvist från viss skadeståndsskyldighet; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 § i förordningen den 30 juni 1916 om krigskonjunkturskatt; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2, 3 och 6 §§ i förordningen den 19 november 1920 om byggnadsskatt.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och betänkanden hemställt.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bankoutskottets utlåtande, nr 20, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

*Ang.
placeringen av
riksgäld-
kontorets kon-
tanta medel.*

Efter föredragning av *punkten 1*, angående placeringen av riksgäldskontorets kontanta medel, anförde:

Herr Bäcklund: Herr talman, mina herrar! Jag har vid detta utskottsutlåtande fogat en reservation tillsammans med två ledamöter från första kammaren. Vi hava icke kunnat gå med på utskottets motivering, som på sätt och vis utgör en tillstyrkan av fortsatt utlåning till ett antal privatbanker från riksgäldskontoret

av de skattemedel, som dit överlämnas från statskontoret. Saken är ju den, att statsrevisorerna gjort anmärkning mot att riksgäldskontoret gjort en utlåning till privatbankerna, som enligt statsrevisorernas mening stred emot § 17 mom. 1 i riksgäldskontorets reglemente; och återfinnes här på sid. 1 i utskottsutlåtandet statsrevisorernas yttrande om denna sak. De hava icke gått in på själva sakfrågan, men anse, att, om en fortsatt utlåning på detta sätt skall ske, torde en reglementsändring vara nödvändig.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hava av denna anledning gått in till bankoutsnittet och begärt att få denna reglementsförändring föreslagen för riksdagen. Bankoutsnittet har icke gått med på detta, men har på visst sätt i sin motivering understrukt, att de skulle kunna få tillämpa samma metod även under detta år eller till hösten, då skatteuppbörden försiggår. Jag och mina medreservanter hava ansett, att det är ett oriktigt tillvägagångssätt att få riksgäldskontoret till långivande institution också. Vi hava två institutioner, som äro skapade av riksdagen för den ekonomiska förvaltningen; riksgäldskontoret har till uppgift att mottaga statskontorets skattemedel och dylikt, vidare har det till uppgift att sköta den upplåning, som staten behöver, och så hava vi en institution, riksbanken, som skall hålla våra privatbanker med nödigt rörelsekapital, som tillföres dem på det sättet att de där få rediskontera sina växlar och utfå nödiga pengar för desamma. Om det skall fortsätta på det sätt, som riksgäldsfullmäktige hava inlagit på hösten 1919 och hösten 1920, få dessa institutioner ungefär samma uppgifter — båda institutionerna låna ut pengar till privatbankerna, och det har naturligtvis aldrig varit meningen. År 1919 utlånades från riksgäldskontoret 40 miljoner kronor till det bankkonsortium av 20 banker, som finansierade lånet på 550 miljoner kronor till kristidskommissionerna, och det märkvärdiga är, att detta lån lämnades ut till privatbankerna mot vanlig depositionsränta. De fingo icke betala ens samma ränta på detta lån, som de hade fått lämna, om de lämnat sina säkerhetshandlingar till riksbanken och där fått ut pengar, utan de kommo avsevärt mycket lägre. Depositionsräntan ligger väl i allmänhet $1\frac{1}{2}$ procent under den vanliga växelräntan på tre månaders växlar i riksbanken. Fullmäktige gjorde senare till bankkonsortiet ett påpekande att räntan var för låg och att de ville hava den gällande räntan i riksbanken å tre månaders växlar, man bankkonsortiet svarade, att det icke ville gå med på detta, men skulle höja depositionsräntan med en halv procent, och det fingo fullmäktige nöja sig med, men samtidigt uppsades 12 miljoner kronor av lånet på 40 miljoner. Nu vill jag anmärka emot detta, att det är ett egendomligt förfarande av riksgäldsfullmäktige att låna ut pengar till privatbankerna utan annan säkerhet än varje banks eget namn, som svarar för det belopp som uttages. Mot denna lånetransaktion har riksgäldsfullmäktigen Kvarnzelius reserverat sig, men det är den ende.

Sedan återkomma vi till samma historia den 21 oktober 1920. Då hava fullmäktige i riksgäldskontoret i samråd med riksbanks-

Ang.
placeringen av
riksgälds-
kontorets kon-
tanta medel.
(Forts.)

Ang.
placeringen av
riksgälds-
kontorets kon-
tanta medel.

(Forts.)

chefen behandlat denna fråga och kommit till det resultatet, att de fortfarande skulle finansiera privatbankerna på detta sätt. Resultatet blev, att dessa 20 banker fingo låna 270 miljoner kronor på detta sätt. Pengarna från riksgäldskontoret skulle deponeras i riksbanken på Stockholms enskilda banks räkning till belopp icke understigande 5 miljoner kronor åt gången. Denna gång gick det emellertid icke att få detta stora lån till depositionsränta, utan det blev den gällande räntan, som utgår för tremånaders växlar i riksbanken från privatbankerna. Oaktat detta tycker jag, att det är ett ganska egendomligt förhållande att man skall förfara på detta sätt. ty det har väl aldrig varit riksdagens mening åtminstone, att riksgäldskontoret skulle bli en långivande institution. Varför kan icke riksgäldskontoret överlämna dessa pengar, som det gör i andra fall, till riksbanken och denna får sköta om utlåningen, som den gjort vid andra tillfällen? Då finge bankerna lägga sina säkerhetshandlingar som säkerhet och få pengar på dem. I detta fall behöfde dessa 20 banker endast lämna sina namn och voro icke solidariskt ansvariga för dessa 270,000,000 kronor, utan varje bank svarade med viss procent av lånet i förhållande till vad den tagit ut. Jag kan icke hjälpa, att jag är av den uppfattningen, att riksdagen icke borde medverka till att detta förhållande får fortvara. Bankerna få ändå sina pengar, därest de komma till riksbanken och begära att få dem. Men då få de använda sig av den vanliga formen att deponera säkerhetshandlingar. Jag kan icke för min del finna, att vi på något sätt böra understödja, att denna fullmäktiges åtgärd får fortsätta att praktiseras även i år. Det kan väl ändå icke vara riksdagens mening, när man inrättat dessa båda institutioner, att de skulle få samma uppgifter. Det har ju icke förekommit förut, att någon på detta sätt kunnat utfå pengar utan att lägga säkerhetshandlingar bakom.

Sedan kan man säga, och det kommer kanske att sägas här i debatten, att detta bankkonsortium av 20 storbanker har tillhandtagit staten med stora lån under kristiden. Och det är sant; man kan visa på 550,000,000 kronors lånet, som är finansierat av dessa banker och i mån av behov utlämnat till riksgäldskontoret för finansiering av kristidskommissionerna. Men nu är att märka, att riksgäldskontoret har så långt det varit möjligt försökt att samtidigt som det tagit ut pengar även sätta in pengar till samma belopp i dessa banker, och kontoret har då på de pengar, det satt in, fått samma ränta, som varit gällande för 550,000,000 kronors lånet. Och fullmäktige klandra på ett ställe i sitt protokoll detta bankkonsortium därför, att bankerna gått med riksgäldskontorets skattkammarväxlar, som utlämnats på detta sätt, till riksbanken och rediskonterat dessa, trots att riksgäldskontoret haft större fordran hos detta bankkonsortium än konsortiet haft med anledning av utlämnandet av 550,000,000 kronors lånet. Jag har icke kunnat få tag i svaret från bankerna, men denna anmärkning är gjord av fullmäktige själva och är sålunda riktig. Riksbanken har också haft sin uppmärksamhet fäst på detta.

Jag tycker, att andra kammaren icke bör biträda denna låne-transaktion. Och därför ber jag, herr talman, att få göra det yrkandet, att sista stycket på sidan 5 i bankoutskottets utlåtande nr 20 uteslutes. Det heter där på följande sätt:

»Då emellertid läget på penningmarknaden, såvitt nu kan bedömas, jämväl vid tiden för innevarande års uppbörd av statsskatten kan komma att påkalla åtgärder av enahanda art, som här berörts, och sålunda motivera ett ytterligare undantag från den angivna regeln, har utskottet ansett medgivande böra lämnas fullmäktige att, därest omständigheterna skulle därtill föranleda, vid nämnda tidpunkt använda riksgäldskontorets kontanta tillgångar till tillfällig utlåning åt inhemska penningförvaltande institutioner, dock under förutsättning att fullmäktige i riksbanken därtill lämna sitt samtycke.»

Jag ber, herr talman, få yrka, att det stycke, jag här uppläst, uteslutes ur motiveringen.

I detta yttrande instämde herr *Kloo*.

Herr *Kristensson*: Herr talman! Det förhåller sig ju så, att före år 1905 bedrev riksgäldskontoret utlåning även här i Sverige till privata institutioner och till bankerna. År 1905 upphörde riksgäldskontoret med den trafiken och placerade i stället sina tillgångar i utlandet. Och år 1914 stadfästes detta förfarande genom en reglementsbestämmelse. Vad motiveringen för denna bestämmelse vidkommer, har den icke sedan av riksdagen tagits tillbaka.

Då nu krisåren kommo och privatbanker måste finansiera hela den stora kommissionskrediten på 550,000,000 kronor, så befanns det, tack vare att herr *Thorsson* gjort ett förståndigt budgetförslag, att riksgäldskontoret från statskontoret fick till förvaltning en massa skattemedel. Då så privatbankerna blevo ansträngda på grund av att penningåstramningen var stor här i landet, så överlämnade riksgäldskontoret så mycket pengar, det kunde, till förvaltning åt det konsortium, som hade lämnat riskgäldskontoret 550.000,000 kronors lånet — dock högst samma belopp, som riksgäldskontoret fått till låns av privatbankerna. Detta skedde mot samma ränta. Denna transaktion var således egentligen ingenting annat än en tillfällig återbetalning av den skuld, som riksgäldskontoret hade hos detta bankkonsortium. Men riksgäldskontoret ansåg sig naturligtvis icke kunna utan vidare betala igen skulden och ta tillbaka reverserna, då riksgäldskontoret ju icke från den ena dagen till den andra visste huruvida icke statskontoret skulle återfordra dessa skattemedel.

Vad nu denna transaktion vidkommer ha statsrevisorerna yttrat, att då den har karaktären av återbetalning av det lån, riksgäldskontoret upptagit hos privatbankerna, så kan däremot under nuvarande förhållanden egentligen icke någon erinran göras. Utskottet har ställt sig på samma ståndpunkt. Men så förekommer här omtalad en annan transaktion, och det är mot den, som den ärade reservanten vänt sig och det är också beträffande den, som hans yrkande rör sig. Då

Ang.
placeringen av
riksgälds-
kontorets kon-
tanta medel.

(Forts.)

Ang.
placeringen av
riksgälds-
kontorets kon-
tanta medel.
(Forts.)

den direkta skatten i Sverige — inkomst- och förmögenhetsskatten — steg till stora belopp, så blev det rätt svårt för bankerna att kunna omedelbart ställa så många miljoner till förfogande, och för att det då icke skulle bli för stark påfrestning på riksbanken, ordnades saken så, att allt efter som skatten inbetaltes under 1919 — den ena hälften från landsorten och den andra hälften ifrån Stockholm — överlämnades från statskontoret till riksgäldskontoret och från riksgäldskontoret till bankkonsortiet dessa penningar och kommo på detta sätt ut i rörelsen igen. Följaktligen blev det endast en påfrestning på halva beloppet mot vad eljest skulle blivit fallet. Men som detta dock står i strid med de gällande bestämmelserna för riksgäldskontorets medelsplacering och då lagen bör följas, ansågo sig innevarande höst statsrevisorerna, utan att vilja göra något uttalande i sak rörande denna transaktion, böra påpeka, att om detta skulle fortfara borde i varje fall reglementsbestämmelserna ändras. Med anledning av detta framlade fullmäktige, såsom framgår här på sidan 4 i betänkandet, ett förslag till sådan omformulering, gående ut på att man skulle ha rätt att nästan när som helst låna ut till privatbanker. Utskottet ville emellertid principiellt icke godkänna detta utan önskade, att då normala förhållanden återinträdde, statens medel skulle insättas på giroräkning i riksbanken, vare sig riksgäldskontoret eller andra statsinstitutioner hade dem om hand. Utskottet har därför icke velat vara med om riksgäldsfullmäktiges förslag. Men då vi nu befinna oss i en ganska svårartad kris och man icke vet, huru pass ansträngd riksbanken kan bli i höst, så har utskottet här i motiveringen sagt ifrån, att om förhållandena skulle så påkalla och fullmäktige tillstyrka det — sålunda icke bara yttra sig om saken — så skulle det bli möjligt för riksgäldskontoret att i höst, på samma sätt som förut ägt rum, för en kortare tid — 14 dagar eller en månad — försträcka skattemedel på samma sätt som förut skildrats.

Nu vågar jag för min del icke taga på mitt ansvar, att dessa 350 eller 300 miljoner kronor, vad det nu kan röra sig om, skulle onödigtvis — vilket faktiskt skulle bli fallet, om reservantens förslag skulle segra — försvåra möjligheten att komma över denna rätt svåra betalningstermin. Här gäller det i år icke något annat än att man skulle erhålla en så mjuk form i detta stycke som möjligt. Vad säkerheten för riksgäldskontoret beträffar tror jag icke, att det är någon fara, och vad den räntesats vidkommer, som privatbankerna ha att erlægga, så få de betala till riksgäldskontoret precis samma räntesats som riksbanken håller i diskonto. Därför spelar det icke någon roll, om det blir på det ena eller det andra sättet. Skillnaden är endast den, att räntebeloppet i det ena fallet går till statskontoret och ingår i statsbudgeten, i det andra fallet ingår det i riksbankens eventuella vinst.

Det har icke rört sig om småbelopp det sista året. Jag vill erinra om att det var 11 miljoner kronor, som tillfördes statsverket i ränteinkomst, vilket eljest tillfallit riksbanken.

Herr talman, det anförda torde vara nog. Jag tror, att andra

kammaren gör klokt, om den i likhet med första kammaren biträder utskottets förslag. Det kan väl egentligen icke vara skäl i att denna kammare nu onödigtvis skulle strama åt och försvara läget på detta område. Det är tillräckligt svårt i varje fall.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets motive-
ring.

*Ang.
placeringen av
riksgälds-
kontorets kon-
tanta medel.*

(Forts.)

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman! Jag ger den förste ärade talaren rätt i den av honom hävdade meningen, att det icke bör förefinnas någon dualism mellan riksgäldskontoret och riksbanken, utan riksbanken bör vara riksdagens penningvårdande verk i frågan om utlåning och valutapolitik, och riksgäldskontoret bör sköta om sin egentliga uppgift. Men denna synpunkt synes det mig att utskottet hävdat fullt ut lika mycket som den förste ärade talaren, och jag kan icke finna, att det i det avseendet finnes någon som helst meningsskiljaktighet mellan utskottet och reservanterna, ej heller, tror jag, mellan bankofullmäktige och riksgäldsfullmäktige.

Varför jag begärde ordet var emellertid för att erinra därom, att vi människor ha understundom ofantligt lätt för att glömma. Det är en gudagåva att kunna glömma, men den gåvan får icke heller missbrukas. Förliden höst var det mycken oro inom industriella kretsar med hänsyn till den förestående för industrien mycket krävande skatteterminen, och jag ber att få erinra därom, att en ledamot av riksgäldsfullmäktige, nämligen doktor Hildebrand, fann situationen så pass allvarlig, att han i en artikel, som väckte stor uppmärksamhet, rent av påkallade sammankallandet av en urtima riksdag för att kunna reglera och ordna för alla de svåra förhållanden, som kunde tänkas uppstå i och med skattens utgörande i slutet av november och förra hälften av december samma år.

Sådant var läget då. Men de svårigheterna övervunnos på grund av den anordning, som då vidtogs och träffades. Jag för min del skulle till och med vilja säga, ehuru jag på den punkten kommer en smula i strid med såväl riksgäldsfullmäktige som också riksdagens revisorer, att den åtgärd, som riksgäldsfullmäktige i fullt samförstånd med bankofullmäktige då vidtogo, icke ens står i formell strid med § 17, mom. 1 av riksgäldskontorets reglemente. Huruvida det står i strid därmed beror helt och hållet på tolkningen av orden »lätt förytterliga valutor». Jag frågar: är den penningplacering, som riksgäldskontoret gjort, att anse som en lätt förytterlig valuta eller icke? Jag är övertygad om att ingen bestrider, att en fordran hos dessa banker var en valuta. Detta lär ingen kunna bestrida. Om detta icke bestrides, så återstår att klarera detta spörsmål: var den lätt förytterlig eller icke? Det var ingen svårighet för riksgäldskontoret att när man passerat årsskiftet redan i januari börja draga in dessa valutor och före utgången av februari månad voro valutorna fullständigt indragna. Sålunda förefaller det mig, att omständigheterna givit vid handen, att denna valuta åtminstone vid detta tillfälle varit lätt förytterlig.

Ang.
placeringen av
riksgälds-
kontorets kon-
tanta medel.

(Forts.)

Jag har velat lämna dessa upplysningar på det att kammaren, då den går att fatta beslut, den icke fattar ett sådant beslut, att, om det ekonomiska läget skulle bli likadant denna höst som det var under fjolhösten och det skulle vara en tvingande nödvändighet att vidtaga åtgärder, som vore betingade av det då rådande finansiella läget, riksgäldsfullmäktige skulle känna sig förhindrade att vidtaga en åtgärd, som eljest skulle anses vara klok. Om bankoutskottets hemställan bifalles, så lämnas här en befogenhet, som jag anser vara av behovet påkallad.

Jag har velat lämna dessa upplysningar, innan kammaren går att fatta beslut.

Herr Bäcklund: Herr talman, mina herrar! Jag undrar, om saken verkligen ligger på det sättet, att detta bankkonsortium icke kunnat få dessa penningar genom en rediskontering i riksbanken. Eller är det någon, som vill göra gällande att detta icke skulle lyckats? Ja, det skulle vara under sådana förhållanden, att bankkonsortiet icke legat inne med sådana säkerhetshandlingar, att man med anlitande av dessa kunnat få penningar i riksbanken. Nu vet jag icke, huru detta bankkonsortium haft det ställt i detta fall. Men jag kan väl aldrig tro, att dessa banker haft det så ställt, att de icke haft någon säkerhet att deponera i riksbanken för att få ut dessa 270 miljoner, om så påfordrats. Om man hade gjort så, då hade man gått på en väg, som förut ständigt prövats och som man bör gå i dylika fall.

Den ärade talaren på Örebrobanken sade, att riksgäldskontorets penningar skola placeras i lätt förytterliga valutor. Jag vet icke, om denna bestämmelse kan tillämpas i detta fall. Om dessa 20 banker hade stått en för alla och alla för en, då hade det blivit en annan sak. Men man har nu gjort en uppdelning av ansvaret i förhållande till vars och ens andel i detta lån, och detta blir något helt annat än om alla hade stått solidariska för detta lån. Men så har icke skett.

Sedan är det en annan sak, mina herrar, som vi också böra tänka på. Vi söka kanske litet var se efter, hurudan riksbankens ställning är, hur det står med sedelutgivningen och hur lånen i olika valörer te sig o. s. v. Man får ju dock inte någon riktig inblick i läget å penningmarknaden, när en så stor transaktion från riksgäldskontorets sida som denna är aldrig kommer med i de riksbankens rapporter, som gå ut till allmänheten. Jag anser för min del, att det på det sättet blir en viss förvillelse i den ekonomiska situationen här i landet. Jag kan inte under sådana förhållanden, herr talman, göra annat än vidhålla det yrkande jag har framställt. Det är inte alls meningen, att alldeles stänga möjligheten för bankerna att få pengar, när de kunna få dem på det sätt, som praktiserats under de gångna åren, sedan 1905, då den tillåtelse, som förut fanns i detta avseende, borttogs. Jag antager, att riksdagen inte gjorde detta för ingenting, utan att meningen var, att riksbanken skulle vara ensam långivande

och den enda, som för statens räkning skulle försträcka pengar till privatbankerna.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad och herr talmannen givit propositioner först på bifall till det av herr Bäcklund under överläggningen framställda yrkandet samt vidare på avslag därå, blev berörda yrkande av kammaren avslaget.

*Ang.
placeringen av
riksgälds-
kontorets kon-
tanta medel.
(Forts.)*

Härefter beslöt kammaren lägga ifrågavarande punkt till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3—10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vidare förekom till behandling andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av första kammarens beslut angående väckt motion om avskaffande av statsrådseden.

*Om anskaf-
fande av
statsrådseden.*

I anledning av en inom första kammaren väckt motion, nr 36, av herr *Hellberg*, hade nämnda kammare, på hemställan av sitt första tillfälliga utskott, för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, huruvida en revision av den nuvarande statsrådseden borde äga rum eller densamma borde utbytas mot en högtidlig ämbetsförsäkran utan edsfästelse.

Sedan detta beslut delgivits andra kammaren samt ärendet remitterats till kammarens första tillfälliga utskott, hemställde nu sistnämnda utskott, att andra kammaren måtte biträda första kammarens i föreliggande ärende fattade beslut.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Björkman* i Norrköping, *Bergström* i Högsön, *Larsson* i Jonsjö och *Wallerius*, vilka inom utskottet yrkat, att andra kammaren icke måtte biträda första kammarens beslut.

Utskottets hemställan föredrogs. Därpå yttrade:

Herr *Björkman* i Norrköping: Herr talman! När vi reseranter yrkat avslag å utskottets hemställan om revision av stats-

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 21.

Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)

rådseden eller dess utbytande mot en ämbetsförsäkran, hava vi därmed ej velat säga, att statsrådsedens formulering är sådan, som vi skulle vilja ha den skriven, om den skrefs i dag. Visst se vi, att man där kan visa på vissa uttryck, som kunna synas vara något gammalmodiga, men det är väl ej meningen heller, att få fram en formulering, som följer dagens växlande stämningar. Huvudsaken synes oss vara, att här är en form för en högtidlig försäkran om fullgörande av ämbetsförpliktelse i enlighet med gällande lag. Så lära väl ock de, som tid efter annan avlagt eden, ha funnit densamma. Är det då skäl att överge denna försäkran, som nu fått så gammal svensk hävd, och i stället söka efterlikna vad grannarna kunna ha eller kunna tänkas få? Är det skäl att i en i och för sig ej viktig fråga besvara Kungl. Maj:t med en skrivelse i ett ämne, där Kungl. Maj:t så väl kan själv se frågans läge och bedöma, om anledning finnes till vidtagande av åtgärd?

Reservanterna för sin del finna ej, att någon sådan åtgärd är nödig. Vi tycka, att vi kunna få behålla något av det traditionella, som finnes kvar. Nu kommer någon och säger, att detta är en omodern syn på tingen, att den ej är i stil med demokratiens tankegångar och att dylika traditioner gärna må sopas bort av demokratiens vindar. Jag vill då gentemot ett sådant yttrande peka hän på hur det i motsvarande fall är i demokratiens och parlamentarisismens stora mönsterland England. Där stå formerna, traditionerna kvar sedan gamla tider, även i fall liknande detta. Kabinetts medlemmar där äro medlemmar i det stora rådet »privy council», och såsom sådana avlägga de en ed, som leder sitt ursprung från gamla tider och som har en ordalydelse, ur vilken jag ber att få föredraga några delar. En medlem i »privy council» svär,

»att såsom ledamot av konungens statsråd vara konungen en trogen och samvetsgrann tjänare,

att ej taga kännedom eller del i några försök, gärningar eller samtal mot Hans Majestäts person, ära, krona eller kungliga värdighet utan av all kraft förhindra dylikt och bringa det till konungens kännedom,

att säga sin mening efter bästa förstånd och samvete, uppriktigt och uppenbart,

att med all kraft vara Konungens Majestät underdånig och tillgiven i trohet och lydnad,

att stödja och försvara alla de rättigheter, befogenheter och fullmäktiganden, som förlänats Hans Majestät och genom parlamentsakter eller eljest överförts å Kronan — och detta emot alla utländska furstar, personligheter, prelater, stater eller potentater.

att över huvud taget i alla saker handla som det anstår en pålitlig och trogen tjänare att handla mot Hans Majestät».

Eden svärjes »vid Gud och innehållet i den Heliga Skrift».

Så är det i England!

Motionären här säger, att »konservativa pietetshänsyn för en forntidslämning få ej tillmätas någon avgörande betydelse». Jag vill då häremot sätta ett påvisande av, hur man i liknande fall

bedömer saken i England. Sidney Low, den kände statsrättsläraren, säger i sitt berömda arbete om Englands författning: »Hos oss river man ej så lätt ned traditioner.»

Då jag, herr talman, ej finner anledning föreligga för att vi här skulle behöva riva ned en tradition, yrkar jag avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Om avskaf-
fande av
statsrådseden.*
(Forts.)

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Försvararna av den nuvarande statsrådseden bruka å ena sidan säga, att eden icke behöver väcka några betänkligheter: man behöver icke taga utfästelserna i eden så bokstavligt, man har rätt att anlägga en historisk syn på den ålderdomliga formuleringen. Ja, inom utskottet var det t. o. m. någon som förklarade, att om en principiell republikan lovade att vara »sin rätte konung huld och trogen», han kunde med »sin rätte konung» även mena en blivande president, ifall vårt land från monarki skulle förändras till republik. Å andra sidan säger man, att kallas någon till Konungens rådsbord, som finner den nuvarande eden mindre tillfredsställande, eden på denne utövar en hälsosam press; eden framtvingar med andra ord en nyttig självprövning.

Om dessa synpunkter på eden skall jag bara säga, att de så långt ifrån synas stämma överens, att de tvärtom slå ihjäl varandra. I varje fall stå de i den mest uppenbara strid mot varandra.

Jag är också den föregående högt ärade talaren tacksam för, att han icke använde dessa argument — jag håller honom räkning för detta. Jag är honom också tacksam för hans medgivande, att statsrådseden nog icke är skriven så, som vi skulle vilja ha den skriven, ifall den skulle skrivas i dag, och för hans ytterligare medgivande, att den nog på en eller annan punkt är gammalmodig.

Gentemot den ärade talaren vill jag emellertid framhålla, att utskottet ingalunda riktat sig mot statsrådseden eller påkallat en revision mot densamma *därför*, att formuleringen av eden skulle vara omodern. Tvärtom har utskottet i en mot första kammarens första tillfälliga utskott riktad polemisk sats skrivit, att när utskottet i allt väsentligt anslutit sig till den uppfattning, som uttalats av detta utskott, man härvid mindre fäst sig vid statsrådsedens ålderdomliga språkform, »ty», säger man, »på nu ifrågasvarande område gäller, att då en sådan ärvd form ej kränker oförvitliga medborgares samvetsfrihet förtjänar den all pietetshänsyn».

I den reservation, som bifogas utskottets utlåtande och som nu av utskottets vice ordförande försvarats, har det gjorts huvudsakligen tvenne invändningar mot den ifrågasatta reformen. Båda invändningarna beröra behövligheten av en förändring.

Den ena invändningen är den, att frågan om en revision av statsrådseden eller dess utbytande mot en ämbetsförsäkran icke är av beskaffenhet att erfordra ett upptagande från riksdagens sida. Den andra invändningen är, att om den nuvarande statsrådseden verkat mindre tilltalande Kungl. Maj:t borde ha upptagit frågan till behandling.

Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)

Gentemot det första inkastet må här vara tillräckligt att erinra därom, att vad mening man än må ha om reformens behövlighet, frågan nu faktiskt föreligger. Initiativet är taget av en enskild motionär, och första kammaren har enhälligt, sålunda även med högerens biträde, antagit förslaget om en skrivelse till Kungl. Maj:t i saken. Frågan gäller då endast, huruvida andra kammaren skall biträda medkammarens beslut. Nog händer det emellanåt nu för tiden, att andra kammaren är mera betänksam än första kammaren, låt vara med enstaka uppseendeväckande och slående undantag. Jag vill nu för min del ingalunda, att andra kammaren skall bli en spegel av den första, men nog skulle det förvåna mig, om andra kammaren, samvetsfrihetens och tankefrihetens värnare i tider, som gått, nu skulle fälla det ifrågasavarande skrivelseförslaget. Jag har den tilliten till kammarens trohet mot sina bästa traditioner, att så icke skall bli fallet.

Vad den andra invändningen beträffar, att ett ändringsförslag borde utgå från Kungl. Maj:t, måste jag beklaga, att jag har mycket svårt att förstå den ståndpunkten. Jag skulle förstå, om man sade, att statsrådseden må förbli oförändrad, tills någon vägrar att avlägga eden. Emellertid vill jag hoppas, att ingen av oss vill sätta någon av landets mest betrodda män i den situationen. Men ifrågasätter man såsom riktigare och lämpligare, att först skola statsråden avlägga den föreskrivna eden och sedan må de hemställa om en ändring, kan jag tyvärr icke följa med.

Mig synes det alldeles uppenbart, att det är riksdagen, som står i den fria ställningen, att initiativet på ifrågasavarande område bör utgå därifrån. Jag skulle också mycket misstaga mig om den förhärskande meningen i andra kammaren, om jag inte vågade förlita mig på, att efter den nu av utskottet ifrågasatta utredningen även riksdagen ville tillkännage sin mening om formen för och innebörden av statsrådets förpliktelseakt.

Åtskilligt skulle kunna vara att tillägga, men jag skall icke bli mångordig, utan vill utan att närmare ingå på statsrådsedens nuvarande formulering sluta med att säga, att om herrarna uppmärksamamt genomläsa formuläret till den nuvarande statsrådseden, så vågar jag bestämt påräkna, att kammarens majoritet liksom första tillfälliga utskottet skall finna, att i varje fall en revision av statsrådseden till såväl form som innehåll är väl behövlig.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wallerius: Herr talman, mina herrar! Endast några ord vill jag med anledning av det senaste anförandet från utskottets ärade ordförande yttra för att markera den linje, där jag går med reservanterna i denna fråga.

Först och främst kan jag beträffande den allmänna synen på saken inskränka mig till att instämma i vad här förut yttrats av herr Björkman. Jag skulle dock ytterligare vilja betona, att reservationen icke har föranletts av yrkandet på revision av det ifråga-

varande edsformuläret. I likhet med vad utskottets majoritet och nu dess ordförande ha uttalat ha vi icke heller velat upptaga principfrågan, och jag önskar icke att ge något bidrag till en djupgående principdiskussion. Vi ha ej heller yttrat oss om möjligheten eller nödvändigheten av att taga hänsyn till enskilda fall, där edsformen likväl bibehålles som regel. Men det är ju i riktning mot statsrådsedens fullständiga avskaffande, som i utskottets utlåtande ett steg är taget, och detta, som tillika ligger i motionens syfte, ter sig för oss som huvudsaken. Att likväl göra några principuttalanden åtminstone för egen del, det har jag svårt att undgå, när jag i denna sak fått ordet.

Statsrådseden kan givetvis ställas i jämförelse med andra edliga försäkringar. En sådan jämförelse gäller dock här blott den allmänna formen. Går den därutöver, synes det mig, som om den måste i de flesta fall bli missvisande. Men med denna bestämda inskränkning av räckvidden kan ju i jämförelsen indragas allt slags edgång. Härom uttalade sig 1909 års lagutskott på följande sätt: »Edgången är i vårt land ett gammalt rättsligt institut och har helt visst djupa rötter i vårt folks medvetande och det i eden ingående religiösa momentet innefattar otvivelaktigt för många i vårt land en den kraftigaste maning till sanningsenlighet» o. s. v. Utskottet ville därför icke vara med om edens avskaffande, och riksdagen biföll utskottets hemställan.

Jag skulle i anslutning härtill för min personliga del och såsom jag tror, att också reservanterna se saken, vilja uttala det, att man visserligen icke i dag har hört men annars ofta får höra en hård och bokstavsmässig uppfattning uttalas om den edliga förpliktelsen, och att jag i motsats häremot ser däri en med största högtidlighet och allvar manifesterad försäkran om *den redliga viljan*.

För att nu tala särskilt om statsrådseden, är det ju klart, att om man räknar med edens användande som en möjlighet eller om man gör det av övertygelse, kommer den frågan fram, vilka motiv man låter vara bestämmande för dess användande i det ena eller andra fallet. Och när man då frågar varför den låter undersökningen omfatta olika tillfällen, så synes det givet, att statsrådseden måste visa sig intaga en särställning, såvitt man ger behörigt rum åt reflektionen därpå, att den högsta form av förpliktelse motsvarar dessa ämbetens ställning, vilkas *få* innehavare inom ramen av lag och författning utöva ett särskilt inflytande på *hela folkets och rikets läge och öden*.

Några ytterligare jämförelser vill jag icke göra. Jag har bara velat ha sagt detta för att, som jag nämnde, markera den linje, där vi gå. Och jag har den uppfattningen, att dessa här visserligen i korthet och knapphändighet berörda synpunkter äro så pass betydelsefulla i jämförelse med den motivering, som förebragts av dem, vilka bevisningen i detta fall åligger gent emot en i traditionen rotfästad institution, att det torde vara på goda grunder, som jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Om avskaffande av statsrådseden.

(Forts.)

Om avskaf-
fande av
statsrådseden.

Med herr Wallerius förenade sig herrar *Olsson* i Berg, *Jons-son* i Mörkhult och *Bergström* i Högsön.

(Forts.)

Herr *Hansson* i Stockholm: Herr talman! Det vore frestande att i anslutning till de anföranden, som här hållits från reservanternas sida, taga upp en diskussion om edgången i allmänhet. Jag tror nämligen för min del, att det finns åtskilliga andra områden i vårt land, där man har beträffande edgången både onödiga formuleringar och formuleringar, som icke överensstämma med en nutida uppfattning. Men en sådan diskussion skulle föra allt för mycket ut på vida fältet.

Det talades här från herr Björkmans sida om, att man icke skall anpassa en sådan sak som statsrådseden efter dagens växlande stämningar. Det gjordes därjämte många vackra uttalanden om traditionen och hänvisades, för att ytterligare ge styrka åt denna syn på saken, till ett land som England, demokratiens och parlamentarismens land, där man ifråga om traditionen går mycket längre än vi. Man kan häremot fråga, huruvida det verkligen finns någon anledning att i en diskussion om våra traditioner åberopa exempel från annat land. Om man över huvud taget i detta fall skall tala om tradition, så bör det väl vara svensk sådan. Vill man taga England som exempel, skulle man ju kunna komma ut i det rent befängda. Man må blott göra det tankeexperimentet, att vår ärade talman skulle sitta här i mantel och stångpiska! Men även en sådan sak hör i England till den tradition, som vördas, och vill man åberopa utländska exempel, kan man komma till tillställningar, som icke motsvara vår uppfattning om vad som är allvarligt.

Beträffande frågan hur statsrådseden bör vara avfattad förefaller det mig, att den bör ansluta sig till tidens uppfattning. Vi ha icke rum för traditionen, där denna faktiskt kommer i skarpaste motsättning till dagens uppfattning. Och i denna ed finns det formuleringar, som måste göra, att en man i vår tid hesiterar, när han ställes inför att avlägga eden genom att eftersäga alla dessa ord. Det kan icke vara rimligt att ha eden så avfattad, och jag skulle vilja på det livligaste förorda det utredningsförslag, som föreligger, och därtill uttala den förhoppningen, att när utredningen verkställes man skall i sitt förslag komma så nära motionärens syfte som möjligt, nämligen fram till själva statsrådsedens avskaffande. Det synes mig vara alldeles tillräckligt för den plikt känsla, som man tydligen från visst håll tror, att denna eds avläggande alldeles särskilt skall uppväcka, om man har en i överensstämmelse med vår tids uppfattning avfattad försäkran på heder och samvete.

För övrigt förefaller det mig, som om reservanterna här intaga en mycket egendomlig ståndpunkt. Det har både av herr Björkman och herr Wallerius predikats, att man icke skall så mycket fästa sig vid edens ordalag. Det står också i reservationen, efter hänvisning till att Kungl. Maj:t kunnat taga upp denna sak, följande: »Då emellertid så ej skett, lärer väl detta varit beroende därav, att

de män av olika åskådningar, vilka icke sett sig förhindrade att avlägga statsrådseden, funnit, att denna ed till sin innebörd uppenbarligen är liktydig med en högtidlig försäkran av dem att fullgöra sin ämbetsplikt i enlighet med rikets gällande grundlagar samt dess övriga lagar och författningar.»

*Om avskaf-
fande av
statsrådseden.*
(Forts.)

Jag tror, att reservanterna i sak ha rätt, men det kan icke vara rimligt, att man skall i ett så viktigt fall som detta ha en ed så avfattad, att det skall vara nödvändigt att lägga in någon viss tolkning i densamma, som reservanterna här vilja göra. Eden skall var skriven så, att när den avlägges, man icke behöver vidare undra över vad man lägger in i den, utan vet, att de ord man utsäger, dem menar man bokstavligen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Dalgren: Herr talman! Jag begärde ordet för att bemöta jämförelsen med engelska förhållanden. men efter det sista anförandet behöver jag icke gå in på den saken.

Det förefaller mig, som om reservanterna hade en alltför formalistisk uppfattning i frågan och icke toge hänsyn till realiteterna. Deras resonemang är, kort sammanfattat, att i denna sak skall för det första riksdagen icke skriva till Kungl. Maj:t, utan den bör ordnas på administrativ väg, och eftersom de män av högst olika åskådning, som suttit på statsrådstaburetterna, icke tagit något initiativ i den vägen, så har väl icke något behov förefunnits. Jag är av den mening, att det är lämpligast, att statsrådseden fastställes genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, men fränsett det anser jag, att riksdagen bör avlåta en skrivelse för att ge regeringen en yttre anledning att taga upp saken. Reservanterna få väl ändå medge, att det måste vara svårt för statsråden att taga ett sådant initiativ, som det här är tal om. Det skulle ju betyda, att de sade till majestätet ungefär på följande sätt, fränsett alla de inlindningar, i vilket talet naturligtvis skulle förekomma: »Eders Majestät! Den ed vi avlade vid tillträdet till våra ämbeten var oss så pinsam, att vi finna det lämpligt, att den för framtiden ändras.» Det är således för att ge statsråden en yttre anledning att taga upp saken, som riksdagen bör skriva till Kungl. Maj:t. Då kunna de helt enkelt peka på, att riksdagen begärt en utredning och en eventuell ändring.

Vad beträffar det, som reservanterna framhålla, att något behov icke förefinnes av den ifrågasatta reformen, eftersom saken icke bragts på tal, är väl detta också ett rent formalistiskt betraktelsesätt. Det torde nog vara så, att en hel del personer gått den eden ungefär som man begår varje annan mindre behaglig ceremoni. Man finner sig häri, eftersom det är nödvändigt, men tycker att det är obehagligt. Om så är förhållandet, skulle jag vilja fråga, vart den där högtidligheten, som också antydes i reservationen, egentligen tar vägen, när man måste vara övertygad om, att en hel del av dem, som figurera i skådespelet, göra det ungefär med samma känslor, vilka torde ha besjälats den monark, som för åtskilliga århundraden sedan köpte Paris för en mätta. Det får väl ändå anses som det normala för

Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)

framtiden, att vi få parlamentariska regeringar. Det har ju icke saknats tecken till, att i vissa situationer till och med högern gärna skulle se, att en socialistisk regering toge styret. Åtminstone har högerpartiets ledare ibland kunnat ge anledning till misstankar i den vägen. Då kan det icke vara lämpligt att låta en sådan, låt vara liten, stötesten ligga i vägen.

På frågan om eds avläggande inför domstol i allmänhet skall jag icke ingå. Jag anser, att den föreliggande frågan kan och bör ses isolerad, och jag slutar, herr talman, med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr Wallerius yttrade, att han såg i denna ed en försäkran om redlig vilja att hålla de lagar, som gällde för regeringens ledamöter. Jag ber att få taga fasta på just de orden. Om herr Wallerius tolkar edens form på sådant sätt, att han i edens innehåll ser den redliga och ärliga viljan, bjuder då icke logiken, att man bör forma eden så, att enbart den redliga viljan kommer till uttryck, även då de gäller själva formen? Nu är eden formad på sådant sätt, att det är en synnerligen djup klyfta mellan form och innehåll, ifall innehållets kärna är en försäkran om den redliga viljan. Varför icke forma eden så, att den redliga och ärliga viljan att fylla regeringsplikten blir huvudsaken, och låta formen stå i naturlig samklang med detta innehåll? Jag vill i det fallet hänvisa till det synnerligen enkla och allvarliga danska statsrådslöftet, som utgör regeringsledamotens försäkran på ära och samvete, att han vill hålla rikets grundlag och med trofasthet och nit uppfylla honom åliggande tjänsteplikter. Där är formen enkel, men lämpad för det allvarliga innehållet. På mig gör denna ed ett mycket mera högtidligt intryck än den svenska eden, som är formulerad på sådant sätt, att den för de edsavläggande regeringsledamöterna måhända verkar pinsam och motbjudande och på stora lager av svenska medborgare gör ett löjeväckande intryck och icke har den stämpel av allvar, som borde präglade en sådan ed.

Med dessa enkla uttalanden vill jag taga fasta på själva innehållet i herr Wallerius anförande, på kärnan i detsamma, och på grund härav yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr B j ö r k m a n i Norrköping: Utskottets ordförande syntes hålla före, att vi reservanter vänt oss mindre mot andra kammarens tillfälliga utskotts nu föreliggande betänkande än mot förstakammarutskottets utlåtande i ärendet. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att vi vänt oss mot båda utskottens utlåtanden, ty båda skola ligga till grund för en riksdagsskrivelse, om riksdagen beslutar avlåta en sådan.

Utskottets ärade ordförande anmärkte, att det vore egendomligt, om andra kammaren skulle neka att gå en väg, som första kammaren redan gått. Jag vill då påpeka att med de ovanligt lika valrättsbestämmelser, som finnas för första och andra kammaren, är det mycket möjligt, att synpunkter här kunna komma fram, som utmärka sig

för större pietet för det traditionella än vad första kammaren till-
äventyrs i något fall kan visa.

Herr Hansson undrade över, att jag tog utländska exempel för
att värna om det fosterländska. Jag ber då få fästa uppmärksam-
heten på, att här från början från motionär och utskott hänvisats till,
hurudana statsrådslöftena äro i Norge och Danmark. Att man
då påpekar, hur det är i demokratiens stora land, förefaller icke alls
egendomligt. Vi vilja icke ha några nya traditioner med kappor och
kåpor. Men då vi här ha en viss tradition och då det återopas, att
man i våra grannländer har friare former, har jag endast velat
framhålla, att man i demokratiens land icke anser farligt att ha kvar
mera former än vi någonsin haft.

Till sist vill jag erinra, att det i England ej varit stor tvekan
från parlamentsledamöter att svära parlamentseden. Eden, »att vara
trogen Hans Majestät — — —, dess arvingar och efterträdare», svors
även av John Stuart Mill. En framstående engelsk statsrättslärare
skriver härom, att då Mill svor denna ed, var det nog för att visa,
att en man, vars höga ideal voro utom diskussion, ej hade någon
tvekan att svära efter det i lagen givna formuläret för att visa sig
bunden, även om ordalagen ej vore fullt acceptabla för honom.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman, mina herrar!
Det har av den ena talaren efter den andra sagts, att *innehållet*
i statsrådseden är gammalmodigt och icke motsvarar det nuvarande
rättsmedvetandet eller den nuvarande tidsåskådningen. Sålunda är
det i första hand mot innehållet man riktar sig, då man vill ha
eden avskaffad eller ha dess form ändrad. Jag har ännu en gång,
sedan utskottets ärade ordförande uppmanade oss att läsa igenom
edsformuläret, gjort detta, och jag har då med bästa vilja icke kun-
nat komma till den uppfattningen, att i denna ed ligger någonting,
som för en redlig och ärlig man, vilken skall taga plats vid Ko-
nungens rådsbord, bör vara omöjligt att med gott samvete verk-
ligen åtaga sig. Det har också visat sig, att denna min uppfatt-
ning i praktiken varit verklig och sann.

Vad är det nämligen som här säges? Det användes visserligen
uttrycket »med liv och blod försvara det konungliga väldet», men
det nämnes också »riksdagens rättigheter» i sammanhang därmed.
Det är sålunda vad vi vanligen bruka kalla vår konstitutionella
monarki. Till yttermera visso lägges därtill »allt i överensstäm-
melse med rikets grundlagar». Kan man borteliminera ur eden en
bestämmelse som denna, där dock Konung och riksdag ställas vid
sidan av varandra? Det står sedan »efter bästa förstånd och övert-
tygelse». Det innebär, att man icke åtar sig andra förpliktelser än
man kan göra under medvetande och känsla av den svaghet och
ofullkomlighet, som måste medfölja varje mänsklig gärning.

Detta synes mig icke vara något annat än vad, såsom jag nyss
sade, en redlig och ärlig man gott kan åtaga sig, och är det me-
ningen — det är detta jag egentligen velat säga — *är det meningen*,

*Om avskaf-
fande av
statsrådseden.*
(Forts.)

Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)

att man skall pruta av på detta innehåll, pruta av på förpliktelsen inför samvetet emot vad Sveriges grundlagar och övriga författningar bjuda, då är man inne på en högst betänklig väg.

Det har sagts, att man ingenting har emot att det skall bli en försäkran på heder och samvete. Jag vet, att den binder lika starkt som eden, om man ser saken rätt. Den religiösa innebörd, som ligger i eden, finner man här i uttrycket samvete, ty samvete och samvetsförpliktelse komma under alla omständigheter att ha en religiös betoning. Men jag vill också erinra herrarna om, att heder och samvete kunna få något av kristidsförsäkran över sig. Och när det gäller rikets högsta värdigheter, när det gäller att tillträda ett ämbete, vilket har samhällets välfärd som intet annat om händer och där det jämväl gäller enskildas väl och ve, synes det mig vara väl värt, att man avger denna försäkran på heder och samvete i den mest solenna form, eden, som jag är övertygad om jämväl står såsom stöd för ämbetsinnehavaren.

Jag tror därför, att om man nu vill göra om denna formulering, så får man icke taga ur den vad som är dess kärna och innehåll, vilket har varit undertonen i de anföranden, som ha hållits, ty kärnan och innehållet, förpliktelsen under samvetet, förpliktelsen till Sveriges grundlagar och rikets författningar, i vad som rör Konung och riksdag och dess fri- och rättigheter samt deras inbördes maktställning, få icke tagas ur den svenska statsrådseden.

Med hänsyn till detta ber jag att få förena mig med reservanterna i deras yrkande, då jag tycker mig ha förnummit den där bitonen av avprutande på statsrådsedens innebörd och kärna i utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! När jag hörde den senaste ärade talaren och herr Wallerius, kom jag att tänka på de diskussioner, som för 30 eller 40 år sedan höllos i kyrkomötet. Om man läser protokollen från den tiden, finner man, hurusom det å det ortodoxa prästerskapets sida förfäktades, att prästeden utan samvetsbetänkligheter kunde avläggas. Men tiden har gått framåt sedan dess, eden är utbytt mot ett löfte, och jag är säker på, att de präster, som endast avlagt löftet — jag vet inte, om herr Pehrsson gått eden, jag tror knappast detta — fylla sina plikter mot kyrkan och det svenska folket lika bra som prästerna under den gamla tiden.

Jag vill även erinra om, att den främste bland den lutherska kyrkans tjänare i landet, ärkebiskopen i Uppsala, uppträtt till försvaret för tanken på all eds borttagande. När han har en sådan uppfattning, synes det mig, som om hans ämbetsbröder inte borde med sådan lidelse upptråda till skydd för denna kvarleva från en svunnen tid.

Det har å reservanternas sida sagts, att de, som avlagt statsrådseden, inte känt några betänkligheter. Ja, i allmänhet ha de väl inte gjort det. Då jag emellertid tillhört dem, som varit underkastade denna ed, kan jag försäkra, att det hos mig åtminstone

*Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)*

uppväcktes en pinsam känsla, då eden skulle avläggas. Detta inte därför, att jag på något sätt hade den tanken, att jag icke, så gott jag förstod, skulle söka följa Sveriges grundlagar och övriga författningar, utan därför, att edsformuläret — jag säger det rent ut — är för en svensk medborgare kränkande. Man tycker ändå, att en person, som tillträder ett dylikt ämbete, icke skulle behöva avlägga en ed med en sådan formulering som nu gäller. Varför jag och mina övriga socialdemokratiska kamrater, som ingingo i regeringen, gjorde detta, var naturligtvis för att vi ansågo oss kunna se bort från denna sak och se på det reella, som låg bakom. Men icke bör det vara så ordnat i samhället, att vissa av dess medlemmar skola känna sig kränkta, när de gå till ett ämbete sådant som detta, därigenom, att de måste avlägga en ed, som icke står i överensstämmelse med tidens tankar och fordringar. Eden gör naturligtvis icke något till eller ifrån i fråga om ämbetets rätta utövning. Det är väl rikets grundlagar, dess lagstiftning i övrigt, riksdagens kontrollerande makt, ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter o. s. v., som skola utgöra en tillräcklig press på statsrådets ledamöter; eden är av den art, att den i och för sig varken gör ämbetsutövningen bättre eller sämre. Ur tankefrihetens och sunda förnuftets synpunkt synes det egendomligt, att man får höra sådana toner till varmt försvar för eden och edsformuläret, som dem vi hört i kväll. Att man fick höra dem för 20—30 år sedan, förstår jag, men att de skola komma fram i kväll å håll, där man tidigare haft en liknande ed men fått den borttagen, det hade jag ej väntat mig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! När jag lyssnade till herr Pehrsson i Göteborg, gjorde jag i mitt stilla sinne den reflektionen, att de två ivrigaste förespråkarna för statsrådsedens bibehållande äro tjänare i den svenska kyrkan. Det förefaller mig, som om det borde vara ganska klart, att man från det hållet dock hade en viss förståelse för det kränkande, som ligger i att avfordra människor, som stå på en diametralt motsatt religiös ståndpunkt eller som i fråga om författningen hysa en helt annan uppfattning än den gängse monarkiska, en ed i enlighet med ett religiöst formulär, som för dem endast blir den tomma formaliteten. Vore man på detta håll angelägen om att bibehålla ett löfte med verklig helgd, skulle man taga sig till vara för att här påyrka dess fortbestående i nuvarande form, när man gång efter annan uppenbarligen måste komma i just dessa orimliga lägen, om vilka jag erinrat.

Jag vill, herr talman, tillägga, att, så som eden nu är formulerad, då man samtidigt avgiver en ed att med liv och blod försvara det konungsliga väldet och riksdagens rättigheter, det dock är möjligt, att situationer uppstå — och därom bär vår konstitutionella historia en del vittnesbörd — där riksdagens synpunkter och

Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)

Konungens så tråda i en motsättning till varandra, att det nog skulle bli en slags *väsensklyvning* för de statsråd, som avlagt en ed efter detta formulär.

Jag vill slutligen erinra om en annan sak, och det är, att såvitt jag kan se, denna statsrådsed i sin nuvarande formulering står i strid med den anda, som tager sig uttryck i grundlagens bestämmelser, att Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Här föreligger dock en del fall, där ett notoriskt tvång utövas på människornas samvete. Kan man genom avlägsnande av denna ed bereda möjlighet för medborgare av olika åskådningar att utan att känna sin övertygelse kränkt fullgöra en medborgerlig plikt, förefaller det mig, som om det inte borde råda någon tvekan.

Jag ber därför, herr talman, att få förena mig med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr Pehrsson i Göteborg: Herr talman! Jag skall be att med några ord får besvara de båda sista ärade talarnas inlägg i frågan.

Det har till en början av den siste talaren sagts, att det innebär en »väsensklyvning», att man förbinder sig å ena sidan att vara konungen huld och trogen, å andra sidan att försvara riksdagens rättigheter. Förmedlingen ligger uppenbarligen i uttrycket: »allt i enlighet med rikets grundlagar». Jag beklagar, om läget skulle vara sådant, att ett statsråd enligt gällande statsförfattning icke utan »väsensklyvning» skulle kunna förena det i grundlagen fastställda inbördes förhållandet mellan konung och riksdag. Jag tror, att det i så fall vore synnerligen olyckligt ställt, och jag tror, att en försäkran behöver innehålla detta, ty grundlagens helgd är något, som vi inte få pruta av på, även om vi därmed gå emot åtskilliga doktriner i andra hänseenden.

Med avseende å det underliga inlägg, som gjordes av min gamle ärade vän på Dalabänken, står jag ganska frågande inför vad han verkligen menade med sitt yttrande. Kanske detta ändock i någon mån var baserat därpå, att han icke riktigt gått till grunden med denna fråga, ty han visade inte verklig sakkunskap i densamma.

Saken var nämligen den, att han gentemot mig gjorde gällande, att jag väl minst av alla hade rätt att uppträda och taga en ed i försvar, då det för inträde i det ämbete, som jag bekläder, förr krävdes avläggande av en ed, under det att numera denna ed är ersatt av ett löfte. Då borde, menade han, jag inte ha något emot, att något liknande skedde beträffande statsrådseden. Det är likväl alldeles klart att anser sig en man, som är kallad till konungens rådsbord, av religiösa eller ateistiska betänkligheter icke kunna avlägga en ed — och jag har redan förut sagt, att för mig ligger det en religiös betoning även i uttrycket heder och samvete — må det givas honom tillfälle att i stället avgiva en högtidlig försäkran, och detta i första hand icke för *hans* skull utan av hänsyn till edens helgd, för edens egen skull. Jag tror dock, att de äro mycket få i vårt land — det synes mig ha framgått något sådant under debatten i dag —

som icke vilja ställa sig inför ett högre ansvar än ansvaret inför konung och konstitutionsutskott och riksdag och partiet och pressen och den allmänna opinionen, vilka inte vid ett sådant ämbetets tillträdande även vilja ställa sig inför samvetsförpliktelsen, det är inför känslan av sitt ansvar inför Gud i himmelen.

Jag går tillbaka till det, som här nämndes om eden och prästlöftet. Ja, det vill jag säga den ärade talaren: vore han med att byta ut denna statsrådsed mot något, som motsvarar prästlöftet, så försäkrar jag, att jag ögonblickligen skulle med glädje acceptera ett sådant förslag. Mellan ed och löfte är det i verkligheten en ytterligt liten skillnad; det löfte som avlägges inför Gud är i själva verket fullt likvärdigt med en ed. För att då visa, huru litet befogad denna anmärkning var och huru detta löfte står fullt likvärdigt med vilken ed, som än kan avkrävas, och fullt likvärdigt med den nu varande statsrådseden — jag skulle kanske kunna säga ovanför denna — så vill jag nämna formuleringen av det nuvarande prästlöftet, det som nu den ärade talaren hänvisade till, att liksom det kommit i prestedens ställe, så bör också ett liknande löfte efterträda statsrådseden. Orden lyda sålunda: »Allt detta lovar jag inför den allvetande Guden och med den stora räkenskapsdagen för ögonen att redligt och samvetsgrant med Guds nåd och hjälp efterkomma.» Det är en modern ed, fast den kallas löfte.

Herr talman! Jag vidhåller det yrkande, jag här förut gjort.

Herr H e d v a l l: Herr talman, mina herrar! Herr Wallerius framhöll som sin åsikt, att de synpunkter, som han låtit kammaren ta del av, vore så vägande gent emot de skäl, som framhållits från den motsatta sidan, den sidan, som verkligen borde prestera någon bevisföring. Jag skall gent emot herr Wallerius be att få hänvisa till utskottsbetänkandet och be kammarens ärade ledamöter jämföra det med den reservation, herr Wallerius m. fl. avgivit. Jag tror, att kammaren där skall finna svar på frågan, vem som presterat de starkaste sakskälen.

Det var emellertid icke detta herr Wallerius' yttrande, som uppkallade mig, utan herr Pehrssons i Göteborg, då han vill göra gällande, att utskottet med sin tillstyrkan att utbyta statsrådseden mot en högtidlig ämbetsförsäkran skulle avse att åstadkomma någon slags mindervärdig försäkran, någon försäkran, som icke skulle lägga samma band på statsrådets ledamöter som den nu varande eden.

Jag ber för min personliga del såsom ledamot i det utskott, som handhaft detta ärende, att på det bestämdaste få protestera mot ett sådant antagande. Jag gör detta, inte därför, att jag fäster mig så särdeles mycket vid vad jag tror vara avgörande för herr Pehrsson m. fl., nämligen detta, som det heter i det nuvarande edsformuläret, att man svär vid Gud och Hans heliga evangelium, utan därför att jag anser, att *vad* man lovar, det är det väsentliga och det, vid vilket man lovar någonting, däremot är av underordnad betydelse; ett löfte bör vara lika bindande i alla fall. Nu har ju herr Pehrsson i sitt sista anförande medgivit, visserligen kanske icke av

Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)

Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)

samma motiv som utskottsmajoriteten, utan fastmera för edens egen skull, att det kan finnas tillfällen, då eden bör kunna utbytas mot en högtidlig ämbetsförsäkran, och så till vida tyckas herr Pehrsson och utskottsmajoriteten vara på samma linje. Vilket jag ber att få konstatera.

Det har från en annan av de ärade reservanterna, nämligen herr Björkman i Norrköping, framhållits att t. o. m. en sådan man som John Stuart Mill i England en gång har avgivit en försäkran, som gick ut på någonting sådant som att vara konungen trogen.

Det rann mig då i minnet en liten bild ur vår egen historia. Det var en gång en man, som hade med sitt sigill bekräftat en sak, men när han skulle taga ansvaret för denna bekräftelse, så visade sig, att han under sigillet smusslat in en lapp, på vilken stod: härtill är jag nödd och tvungen.

Att det är en sådan moral man här vill godkänna tror jag naturligtvis ej — det är ju alldeles självklart, att så icke är fallet. Men då herr Björkman säger, att den nuvarande statsrådseden är att fatta såsom en högtidlig ämbetsförsäkran och ingenting annat — han har inlagt denna betydelse däri hela tiden — så tycker jag att även vi skulle kunna enas; och jag tror inte, att statsrådets ämbetsutövning skulle lida därav, att statsråden, när de tillträda sina ämbeten, kunna göra det med fullkomligt fria och lugna samveten utan att i andlig mening behöva fästa en sån där biskopbraskslapp vid edens avläggande.

Jag skall herr talman icke upptaga kammarens tid vidare, utan skall helt kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Jag fäste mig vid herr Pehrssons försvar för uttrycket, att man med liv och blod skall försvara det konungliga väldet. Jag kan inte hjälpa, att jag finner herr Pehrsson i detta avseende vara en synnerligen klen efterföljare till den man, som för ett par tusen år sedan förkunnade sanningsskravet och samvetsfrihetskravet långt starkare, än hans efterföljare göra i nådens år 1921 i riksdagens andra kammare.

Man kan möjligen begära, om man kallar, såsom det nu synes icke vara så ovanligt, en republikan till konungens rådsbord, att han lovar att icke med liv och blod störta det konungliga väldet, och man kan möjligen begära, att också han skall tolerera och respektera gällande svenska grundlagar även då däri inlägges det svenska kungadömet. Men hur kan man från sanningens och samvetsfrihetens s. k. talesmän med fog göra gällande, att en republikan skall kunna åläggas att med liv och blod värja, vad han själv anser orätt? Jag vill verkligen ställa den samvetsfrågan till herr Pehrsson: finnes det någon överensstämmelse mellan det kravet och kravet på rätt för det egna samvetsbudet att göra sig gällande?

Jag skulle ytterligare vilja göra herr Pehrsson en liten samvetsfråga. Jag antar, att herr Pehrsson blir ecklesiastikminister — jag hoppas så inte sker men antag det — och sedan utgå vi ifrån, att visserligen icke de svenska grundlagarna, men att dock svenska la-

*Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)*

gar och förordningar finnas, däri ingenting står om att katekesen skall bibehållas som lärobok i kristendom. Herr Pehrsson anser, att det är mycket dåliga lagar och förordningar, men herr Pehrsson skulle givetvis tolerera dem, om han vore ecklesiastikminister. Men om man sedan här kräver av herr Pehrsson, att han med liv och blod skall värja, att katekesen icke kommer in, då vill jag framställa den frågan: skulle herr Pehrsson i det fallet anse, att en sådan statsrådseds formulering vore med hans eget samvetsbud överensstämmande? Med denna lilla samvetsfråga, som jag tror blir tämligen svår att besvara även för en efterföljare till biskop Brask, så vill jag för min del vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Efter allt som talats, sedan jag begärde ordet, skall jag inskränka mig till ett enda uttalande. Det är, att mycket underligt har jag hört under kvällens debatt, men ingenting har förvånat mig mer och inför ingenting känner jag mig mera förkrossad än inför allt det utomordentligt vackra, som här talas om edens helgd utav *hans* tjänare, som i den härliga bergspredikan sade: I skolen alls intet svärja, utan edert tal skall vara så, att ja är ja och nej är nej.

Herr Pehrsson i Göteborg! Herr talman! Jag skall be, då jag blivit direkt uppkallad av de båda sista ärade talarna, att också i korthet få ge ett svar, och jag vill börja med vad som sist här yttrades. Jag vill då säga den siste ärade talaren, att när den man — och icke heller jag nämner i detta sammanhang hans namn — som en gång stod där anklagad, blev tillspord med den edsformulering, som var den gällande i det land han tillhörde, så avlade han den ed, som av honom påfordrades, och det må vara tillräckligt svar på den teologiska synpunkt, som den siste talaren här lade på saken.

Vi äro ju icke kväkare utan vi tillhöra den svensk-lutherska kyrkan, för vilken eden i enlighet med vår trosbekännelse i Augustana 16 art. är fullt berättigad, såsom Luther säger, en helig ed är en helig gudstjänst. Därmed torde jag, som sagt, ha besvarat det rent teologiska spørsmålet från den sidan.

Vad åter herr Vennerströms yttrande vidkommer, är det ju en vanlig erfarenhet här i riksdagen, som jag ser att man inte på de senare åren har gått ifrån, att ju längre det lider på kvällen, dess personligare blir polemiken i debatterna.

Han har gjort ett antagande, som förefaller kanske lika osannolikt, som om jag skulle göra samma antagande om honom, nämligen det, att jag skulle bli i tillfälle att avlägga en statsrådsed, som talade om katekesen. Jag har ingen tanke på, att någonsin statsrådseden i Sverige eller ens det högtidliga löfte, här talats om, skall tala någonting om katekesen. Men det vill jag säga, att vore jag revolutionär som herr Vennerström och man bjöde mig en plats vid konungens rådsbord, då sade jag: »Där är icke min plats, mitt samvete förbjuder mig det.»

Om avskaf-
fande av
statsrådseden.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 97 ja mot 70 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Ang. stats
övertagande av
jordbruket å.
ett visst antal
kronoegen-
domar.

Härefter förelåg till avgörande andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsens övertagande av jordbruket å ett visst antal kronoegendomar.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 237, hade herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, om och på vad sätt staten i av motionärerna angivet syfte skulle kunna för egen drift övertaga ett visst antal större och mindre kronoegendomar i olika delar av landet, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att föreliggande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Månsson* i Backa.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde:

Herr *Månsson* i Backa: Herr talman! Då ett nästan enhälligt utskott avstyrkt denna motion, är det ju föga hopp om att åter kunna väcka den till liv, men då jag står såsom reservant efter utskottets betänkande, skall jag be att med några få ord få motivera min ståndpunkt gent emot utskottets majoritet.

Det första, som jag härvidlag fäste mig vid, är att utskottet i sin motivering säger sig anse, att det skulle bli en dyr historia för staten att driva statsjordbruk. Jag för min del undrar, om inte sta-

tens jordbruk i den nuvarande arrendeformen är en dyr historia för samhället. Såvitt jag får bedöma saken efter de förhållanden, som råda hemma i Västergötland, åtgår det mesta av arrendena till nybyggnader på dessa kronodomäner, och det blir endast en ringa skärv över till samhället. Om vi då skulle tänka oss, att statsdriften skulle införas på en eller flera domäner i varje län för att få ett talande bevis på jordbrukets bärighet och ställning, tror jag för min del icke, att detta skulle utgöra en så förskräckande bild för samhället.

*Ang. statens
övertagande av
jordbruket å
ett visst antal
kronoegen-
domar.*

(Forts.)

Det talas om att förslaget skulle vara opraktiskt. Ja väl, men vi, som väckt denna motion, tänkte oss, att jordbruket skulle skötas av verkligt teoretiskt och praktiskt bildade agronomer, och är det en sanning, att kunskap är makt, då måste också denna makt visa sig i handhavandet av dessa kronodomäner såsom exemplar för utkomstmöjligheterna på jordbrukets område.

Vidare är det åtskilliga skäl, som tala för denna min åsikt även i andra avseenden. Det har redan väckts en motion om obligatorisk inspektion av bostäderna i vårt land. Nu har det många gånger sagts, att lantbruksarbetarna äro vanlottade i fråga om bostäder. Deras bostäder äro för minimala för nutidens fordringar på sundhet och kubikinnehåll. Det är väl på de grunderna, som här skall erfordras en inspektion över hela vårt land. Då skulle det väl vara en fördel, om dessa statsdomäner i detta avseende vore exemplariska, ginge så att säga i teten vid dessa bostadsreformer. Ty jag förmodar för min ringa del, att en jordbruksarbetare, en statare, är för samhället ungefär av samma värde som en skollärare, och då böra vi väl anta, att han också skall ha samma bostadsprivilegier. Efter vad jag minns yttrade en gång skollärare Sjölander, att de skulle ha minst två rum och kök och därtill badrum. Ja, mina herrar, jag accepterar detta förslag. Det skulle vara mycket behagligt att ha badrum även för en jordbruksarbetare, i synnerhet på vintern, då kanske arbetstimmarna äro fyra och det alltså gives tillfälle för en tvättning. Som vi veta ha ju jordbruksarbetarna ingen lagstadgad semester, men under denna kortare arbetstid skulle ju tillfälle givas. Jag anser alltså, att staten här borde visa ett exempel på att jordbruket är så pass bärkraftigt, att det verkligen kan på ekonomiska grunder åstadkomma sådana bostadsförhållanden, som den blivande inspektionen fordrar.

Detta om detta.

Sedan är det en sak, som på det högsta förundrar mig. Förslidet är väcktes av mig jämte några andra likaledes en motion om statsdrift. Motionen blev med en välvillig motivering avslagen. Så tillvida var förloppet parallellt. Samtidigt väcktes en motion från socialdemokratiskt håll av min ärade vän herr Vahlstedt, däri han påvisade möjligheterna för kombination av statsdrift och kooperativ vinstutdelning, sedan staten fått 9 procents ränta på sina utgifter för fastigheten och inventarierna. Över detta förslag, mina herrar, uttalade sig ett enhälligt utskott att detta var en möjlighet, och andra kammaren antog detta utskotts förslag. När nu ett jordbruk med säkerhet lämnar 9 procent på fastighetens och inventariernas värde och dessutom vinstutdelning till arbetarna, då är det väl ingen

*Ang. statens
övertagande av
jordbruket å
ett visst antal
kronoegen-
domar.*

(Forts.)

dålig affär för staten att starta statsdrivna jordbruk. Men på grund av mild vinter eller vad det kommer an på har denna åsikt nu tinat upp, och hjärnkontoret har fått en annan uppfattning i saken. Ty det ena året går statsdriften med vinstutdelning, det andra året är det en dyr och opraktisk historia. Tiderna växla och vi med dem.

Nu har utskottet i den lilleputtmotivering, det avgivit, yrkat avslag på vår motion, och det behöves inte så litet mod för att stiga upp här i kammaren för att försvara ett förslag, som min ärade vän och partimotståndare herr Larsson i Kroken kallat dödfött. Men, mina herrar, det gives tillfällen, då även den dödfödde med en baksmäll eller ock på annat sätt kan återställas till livet. Och på dessa grunder, herr talman, hoppas jag, att den tid randas, då vårt folk i statsdriften ser icke allenast en god utkomst för den styrande utan även en vinstutdelning för den arbetande.

På dessa grunder tar jag mig friheten att yrka bifall till motionen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Larsson i Kroken: Herr talman! Jag får nu den svåra uppgift, herr Månsson i Backa talade om, att försvara detta utskottsbetänkande. Jag skall då först be att få säga, att jag — som utskottsbetänkandet visar — var närvarande vid behandlingen av motionen och biträdde avslagsyrkandet, men att jag däremot icke var i tillfälle att närvara vid justeringen, och för min del icke heller är belåten med denna motivering. Jag ville nämligen ha haft en vänligare motivering, ty motionens egentliga syfte var ju att få fram verkliga produktionskostnadssiffror på jordbruksprodukter, och detta har utskottet i motiveringen icke alls berört. Denna blir därför för snäv och enligt min mening otillfredsställande.

Jag ber emellertid att få framhålla mina skäl för avslag. I fjol, då en motion av ungefär samma slag var framme, biträdde jag den här i kammaren och talade för den, därför att jag ansåg det mycket intressant och till och med värdefullt att få fram verkliga produktionskostnadssiffror på dessa kronoegendomar, som man föreslog skulle drivas rationellt av agronomer, som skulle verkställa sådan bokföring och sådana beräkningar, att man kunde erhålla fullt tillförlitliga siffror. Att bärighet var möjlig, det trodde varken jag eller någon annan av dem, som i fjol talade för förslaget, men då voro vi heller icke i sådan finansiell situation som nu. Nu är det uteslutande av sparsamhetsskal, som jag gått på avslag.

Herr Månsson sade, att det inte skulle bli någon dyr historia med ett sådant jordbruk eller två i varje län. Men vi veta ju, att vi ha tjugufyra län, och det skulle väl således bli ett 30—40-tal egendomar, som skulle brukas på detta sätt. Och vad bleve följden? Jo, den bleve, att vi finge ett nytt statens affärsdrivande verk, nämligen för att driva jordbruket, och det bleve, mina herrar, det är jag för min del övertygad om, icke någon billig historia att sätta upp med redskap, maskiner och kreatur m. m. på ett 30—40-tal större egendomar med agronomer, inspektorer, rättare och arbetare.

Det är således huvudsakligen kostnadsfrågan, som föranlett mig

att i år icke gå med på detta förslag, ty vi måste se till att spara på statens medel och inte roa oss för dem, och det bleve i alla fall icke annat än att leka med saken, det äro vi nog på det klara med. Ty för att jordbruket skall bära sig, behöves enligt min mening enskilt initiativ, enskilda intressen och ytterlig arbetsamhet och sparsamhet, och det går inte ändå utan ett visst kapital. Det är alltså av sparsamhetsskäl, jag biträtt avslagsyrkandet.

*Ang. statens
övertagande af
jordbruket å
ett visst antal
kronoegen-
domar.
(Forts.)*

Det är emellertid om produktionskostnadssiffrorna, som jag vill säga några ord. Det skulle vara mycket intressant och till och med värdefullt att få fram dylika siffror. Emellertid pågår nu en utredning, där man söker få fram sådana siffror på ett annat sätt, än det här föreslagna, genom att driva jordbruk särskilt för statens räkning.

I skrivelse den 25 april 1917 begärde riksdagen hos Kungl. Maj:t, att utredning skulle verkställas angående produktionskostnaderna vid brödsädesodling, men på samma gång uttalade riksdagen, att det skulle vara mycket värdefullt att få reda på produktionskostnadssiffrorna även för andra viktiga jordbruksprodukter. Denna riksdagskrivelse resulterade i, att Kungl. Maj:t den 29 november 1918 anbefallde lantbruksstyrelsen att genom en av styrelsen tillkallad sakkunnig person, under treårsperioden 1919—1921 utföra undersökningar rörande produktionskostnaderna för viktigare jordbruksprodukter, således icke bara för brödsäd, samt över jordbrukets allmänna ekonomiska bärighet, och skulle lantbruksstyrelsen jämväl äga att vid behov tillkalla för att vid undersökningen medverka dels en representant för det praktiska jordbruket och dels en vetenskapligt skolad nationalekonom.

Lantbruksstyrelsen utsåg till sakkunnig agronomen Nannesson, varjämte ledamoten av riksdagens första kammaren godsägaren G. R. Sederholm och numera professorn Emil Sommarin kallades att vid undersökningen medverka. Dessa tre herrar fingo sina instruktioner, som jag kanske borde återgiva.

I denna instruktion föreskrefs att undersökningen skulle byggas på noggranna bokföringsuppgifter från ett antal av minst 200 egendomar, representerande såväl landets viktigare naturliga produktionsområden som också storleken och bördighetsgraden av jordbruket. Således skulle enligt den för undersökningen uppgjorda planen följande sex områden vara representerade, 1:o) Södra Sveriges sockerbetsdistrikt, 2:o) Södra Sveriges råg- och potatisdistrikt, 3:o) Mellersta Sveriges slättbygd, 4:o) Mellersta Sveriges skogsbygd, 5:o) Nedre Norrland och 6:o) Övre Norrland. Härjämte gävos vissa ytterligare föreskrifter.

Jag har mig emellertid icke bekant att vi från denna kommitté fått några officiella siffror annat än i fråga om brödsäden. När glidtullarna skulle träda i kraft, hade man ju räknat ut hur stor skillnaden var mellan produktionskostnadspriset här hemma och importpriset, men ännu har priskillnaden icke blivit så stor, att glid-tullarna kommit till användning. Jag förväntar emellertid, att dessa herrar, som ha denna utredning om hand, skola komma fram med

*Ang. statens
övertagande av
jordbruket å
ett visst antal
kronoegen-
domar.
(Forts.)*

officiella fullt vederhäftiga produktionskostnadssiffror, och då behöva vi icke för den skull göra ett sådant dyrbart experiment, som motionärerna här ifrågasätta.

Jag förväntar, att de sakkunnigas utredning skall medföra detta resultat, och jag vill ännu en gång framhålla, att det är kostnadsfrågan som avskräckt mig från motionärernas förslag, annars skulle jag mycket väl kunnat gått med på detta även i år. Och det gäller icke blott mig utan många andra, att det är kostnadsfrågan som här spelat in, ty så väsentligt ha vi icke förändrat oss sedan i fjol, att vi då kunde vara med på en sak, som vi i år ställa oss avvisande till.

Med dessa få ord har jag velat motivera, varför jag biträtt yrkandet om avslag på denna motion, och ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johanson i Hallagården: Herr talman! Som medmotionär i denna fråga ber jag att få säga några ord. Jag vill då liksom herr Månsson i Backa först erinra om, att vid förlidet års riksdag väcktes en motion, nr 264, i andra kammaren, av en socialdemokrat herr Vahlstedt angående utredning om på vad sätt statens övertagande för egen drift av större egendomar i mellersta och södra Sverige skulle kunna ske. Med anledning av denna motion gjorde fjärde tillfälliga utskottet en hemställan »om och på vad sätt staten i ovan angivet syfte må kunna för egen drift övertaga ett visst antal kronoegendomar i mellersta och södra Sverige». Detta yrkande bifölls i andra kammaren med 66 röster mot 46, men avslogs i första kammaren. Jag skall tillåta mig citera några rader ur utskottets motivering och för övrigt hänvisa till utskottets yttrande i dess helhet.

Utskottet säger bland annat: »Utskottet håller före, att om det missförstånd som alltmera börjat utbreda sig mellan producenter och konsumenter får fortsätta, kommer det att utgöra en allvarlig fara för vårt lands jordbruks fortbestånd och utveckling. En sådan inblick i förhållandena, som här kräves, skall aldrig kunna vinnas genom tabeller, siffror och bokföringsresultat, utarbetade eller inhämtade av enskilda, där ej statens kontroll på alla punkter kan ske. Den misstro, som nu så gärna på många håll gör sig gällande, att den enskilde jordbrukaren icke gör sin plikt eller att han sticker undan något av sina inkomster, gör det nödvändigt för staten att här träda emellan, så att papperen komma på bordet.»

Så fortsätter utskottet: »I denna tid, då man ju söker gå till botten i alla möjliga problem, måste det anses påkallat att på ett praktiskt sätt söka tränga in i en fråga, som väl åtminstone kan sägas vara en av de viktigaste för vårt folk», o. s. v.

Nu har ju herr Larsson i Kroken erkänt, att han ändrat ståndpunkt sedan förlidet år, men jag skall ändå be att få citera vad han sade under debatten i fjol. Han yttrade då: »Det talas så mycket om socialisering och statsdrift av jordbruket, och det skulle vara icke

«endast av intresse utan av verkligt värde att få möjligheterna därtill på detta område undersökta och utexperimenterade.»

Nu har ju herr Larsson yrkat avslag på vår motion av sparsamhetsskäl.

Emellertid har det syntts oss motionärer i denna fråga nödvändigt att även i år framkomma med detta spörsmål: Kan staten genom egen drift på jordbrukets område i denna tid konkurrera med den enskilde jordbrukaren och få fram billigare livsmedel? Finns det möjligheter att i vårt land producera livsmedel, utan skydd mot utländsk konkurrens, så att de verkliga produktionskostnaderna täckas? Många tyckas tro detta. Det är därför nödvändigt, att svenska folket får klarhet om, vilken situation jordbruket nu befinner sig i. I denna tid, då man ständigt särskilt från socialdemokratiskt håll påstår, att vi jordbrukare äro missbelättna, synes det rent av nödvändigt att staten genom egen drift övertager några av sina egna jordbruk.

Dessa jordbruk böra då vara av medelgod beskaffenhet samt möjligheterna för jordbruksdrift i övrigt normala. Lämpligt vore, att staten övertog ett större och ett mindre jordbruk av sina egna i varje del av landet, alltså i södra, mellersta och norra Sverige. Skillnaden bleve då den, jämfört med fjärde tillfälliga utskottets förslag i fjol, att även norra Sverige komme med. Kostnaden härför borde bliva relativt ringa för staten. Eller också skulle det av sparsamhetsskäl räcka med att staten endast övertog en större och en mindre kronoegendom i mellersta Sverige, således endast ett par jordbruk av medelgod beskaffenhet. Detta borde för staten bliva en ringa utgift i jämförelse med vad man skulle vinna genom att, på ett opartiskt sätt, i praktiken få klara bevis på jordbrukets produkters produktionskostnader. Tvivelsutan vore det för konsumenterna värdefullt att opartiskt få klarhet om, hur mycket jordbruket kan betala sina arbetare, och hur stor procentuell vinst vi jordbrukare på det nedlagda kapitalet erhålla, samt vad en lagstadgad arbetstid åstadkommit och betyder för jordbruket.

Väl förstå vi jordbrukare att ur vår egen synpunkt det skulle vara onödigt, att staten prövade jordbrukets bärighet. Men då man icke tror oss, när vi säga vilken ställning vi befinna oss i, blir det ingen annan råd än att gå med på ett experiment och opartiskt få förhållandet bedömt. Detta bör göras innan man kritiserar våra anspråk.

Hur skall det för övrigt gå med det svenska jordbruket i framtiden, om man, som nu sker, pressar ned dess produkters pris utan hänsyn till vad jordbrukaren fått och får kosta på detsamma? Såvitt, det vågar jag säga, man icke vill det svenska jordbrukets ruin, måste alla ansvarskännande konsumenter i detta land tänka på att jordbruket är dock huvudnäringen, vilken måste löna sig åtminstone så pass, att jordbrukaren får skälig ersättning för sitt mången gång hårda arbete.

Utskottet har nu, trots att ett enahanda förslag förlidet år gick igenom i andra kammaren, knappast ägnat något intresse åt frågan, utan helt enkelt sagt i motiveringen i utlåtandet, att det ingenting

*Ang. statens
övertagande av
jordbruket å
ett visst antal
kronoegen-
domar.
(Forts.)*

*Ang. statens
övertagande av
jordbruket å
ett visst antal
kronoegen-
domar.
(Forts.)*

tjänar till att undersöka saken och att det endast bleve en onödig kostnad för staten. Kanhända man ej heller vill få praktisk kännedom om vad det kostar att producera livsmedel i detta land. Icke ens socialdemokraterna vilja på detta sätt få reda på produktionskostnaderna för jordbruket. Men kanhända man efteråt, sedan man först avslagit jordbrukarnas krav på full täckning av jordbrukets produkters produktionskostnader, kommer att bli missbelåten för att vi jordbrukare bli nödsakade att pressa ned våra arbetares löner. Då böra lantarbetarna tänka på, vem som förorsakat lönesänkningen.

För att nu i någon mån kunna minska misstroendet mellan konsumenter och producenter, ha vi tänkt att det vore lämpligt med ett experiment med staten som arbetsgivare på jordbrukets område. Detta vore också ett försök att kunna åstadkomma förståelse mellan arbetare och jordbrukare. Detta är den viktigaste sidan av frågan.

En annan sida av frågan är också av stor vikt, nämligen socialiseringen. Som bekant är ju socialismens program, att samhället skall övertaga produktionsmedlen. Vid debatten här i andra kammaren om kooperativt jordbruk sade herr Nilsson i Tånga, att utskottets förslag stod fullkomligt i samklang med det socialdemokratiska programmet i jordfrågan. Innan man nu slår in på den vägen att bilda kooperativa jordbruk, bör man ha fullt klart för sig, vilka betingelser jordbruket fordrar. När man nu på visst håll ständigt klagar på för dyra jordbruksprodukter, visar det, att man icke förstår jordbrukets ställning i vårt land. Så mycket nödvändigare blir det då att, innan kooperativt jordbruk bildas, opartiskt pröva jordbrukets bärighet och produktionskostnader. Nu har ju den 22 juni 1920 tillsatts en socialiseringsnämnd med uppdrag att verkställa eller att låta verkställa utredning angående lämpligheten av och betingelserna för ett överförande i samhällets ägo eller under samhällelig kontroll av naturtillgångar och produktionsmedel, som äro för landets ekonomi och befolkningens välförstånd av större vikt eller eljest provas böra omhänderhavas av samhälleliga organ.

Allt som allt, det svenska folket fordrar ett bestämt svar på frågan: hur skall det tillgå att överföra produktionsmedlen i samhällets ägo, innan man satt sig fullständigt in i produktionsförhållandena i vårt land. För övrigt, kan det i verkligheten någon gång ske, att samhället övertager produktionsmedlen? Vilken det än blir i framtiden, som brukar jorden, den enskilde eller samhället, lär väl i varje fall produkternas framskaffande bli enahanda. Jordbruket måste i varje fall bära sig.

Då nu många konsumenter äro missbelåtna med för dyra livsmedel, gäller det att på något sätt åstadkomma förståelse gent emot jordbrukaren, och därför tillåter jag mig, herr talman, att såsom en väg till det målet yrka bifall till motionen.

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner å de under överläggningen framställda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av återremiss till utskottet av dess utlåtande nr 1 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av en grundplåt till en förbättrad sjömanspensionering.

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en
förbättrad
sjömans-
pensionering.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 222, hade herrar *Thore* och *Olsson* i Kullenbergstorp föreslagit, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, huruvida vid den slutliga avvecklingen av krigsförsäkringskommissionens verksamhet ett lämpligt belopp måtte reserveras som grundplåt till en förbättrad sjömanspensionering».

Sedan utskottet i anledning av nämnda motion avgivit utlåtande, men kammaren vid ärendets föredragning den 26 nästlidna februari återremitterat detsamma till utskottet för ny behandling, hemställde nu utskottet i föreliggande utlåtande, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes. Därefter anförde:

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Då detta ärende förelåg till behandling förra gången i kammaren, tillät jag mig att på av mig då anförda skäl yrka visserligen bifall till utskottets hemställan men med uteslutande av viss del av motiveringen. Kammaren beslöt emellertid att återremittera ärendet till utskottet, och nu har man utlåtandet här. Då utlåtandet nu ligger här på kammarens bord, så finner jag, att utskottet ingalunda har beaktat den anmärkning, som jag då tillät mig göra mot utskottets motivering. Utskottet anser sig icke kunna biträda motionärernas hemställan, men däremot gör utskottet vissa uttalanden ur ren budgetär synpunkt, som, om man noga undersöker dem, avse ingenting mer och ingenting mindre, än att vi med avseende på statsregleringen skola återgå till 1600-talets för länge sedan övergivna naturahushållning. Det är ett sådant uttalande, som jag icke anser vara av behovet påkallat. För att nu visa, varthän det kommer att leda, om man här inom riksdagen skall börja på att införa den grundsatsen, att man skall kämpa om medel från vissa håll, som stå till statsverkets förfogande för statsverkets gemensamma behov, så skall jag endast erinra om, att det föreligger inte mindre än tre motioner i denna kammare, som alla avse att få disponera medel av krigsförsäkringskommissionens tillgångar, som nu utskottet här yttrat sig om. En sådan är den motion, som är väckt av herr *Thore* och som nu föreligger. En annan föreligger av herr *Alexandersson*, nr 136, i vilken han begär användning av ett visst belopp av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel till avsättning till en fond för främjande av försäkring av fiskarnas båtar

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en
förbättrad
sjömans-
pensionering.
(Forts.)

och redskap. Och slutligen är en *tredje* motion avgiven av herr Broander med flera gottlänningar, som begära anslag till upprensning av farleden genom Fårösunds norra inlopp att utgå av vinsten å statens krigsförsäkringsrörelse. Har inte kammaren då en känsla av att om vi på detta sätt på förhand skola börja på att göra uttalanden om att *det* behovet skall tillgodoses från *det* hållet och *det* behovet skall tillgodoses från *det* hållet, så leder det till ett fullkomligt söndertrasande och sönderryckande av budgetbehandlingen? Nej, är det ett behov eller ett ändamål, som riksdagen vill tillgodose, då må riksdagen anmäla denna sin önskan för Kungl. Maj:t. Men när Kungl. Maj:t skall pröva statsverkets behov, så skall Kungl. Maj:t se detta allt i ett sammanhang, och Kungl. Maj:t kan inte heller göra på annat sätt. Alla statsinkomster måste ses i en enda slutsumma, liksom också statens samtliga utgifter i en annan slutsumma.

Jag sade förra gången jag yttrade mig i denna fråga, att Kungl. Maj:t beklagligt nog i år har sökt tillämpa den där andra principen, den oriktiga principen, den för länge sedan övergivna principen. Mot detta tillvägagående från regeringens sida inlades från flera håll under remissdebatten här i denna kammare en erinran. Och om kammaren har någon bestämd mening med de erinringar, som då gjordes, så synes det mig, att kammaren också skall konsekvent vidhålla och vidbliva den riktiga ståndpunkten i föreliggande spörsmål.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan men med uteslutande av dess motivering.

Herr Thore: Herr talman! Efter den diskussion, som fördes i denna kammare, då detta ärende sist var före, då man så kraftigt underströk sjömannens gärning under krigsåren, det mod och den plikt-trohet, som de visat, så hade man kunnat förvänta — åtminstone väntade jag mig det — att man skulle gått på bifall till motionen. Nu har man emellertid inte gjort detta. Anledningen därtill kan jag knappast förklara. Om man läser igenom motiveringen, så skulle den konsekvent leda till vad vi yrkat, nämligen att ett lämpligt belopp av överskottet av krigsförsäkringskommissionens verksamhet skulle ställas till förfogande såsom en grundplåt för sjömanspensioneringen. Emellertid har jag efter närmare övervägande av utskottets utlåtande kommit till det resultatet, att det för närvarande är bäst att gå med på utskottets hemställan. Jag kan inte tänka annat, än att den motivering, som här förekommer i utskottets utlåtande, är i viss mån förpliktande, så att, när sjömanspensioneringsfrågan om ett eller annat år kommer före, den måste bli tillgodosedd i ett eller annat avseende.

Nu kommer herr Nilson i Örebro och säger, att vi genom att gå med på denna motivering sönderbryta vår budget. Och det är en hel mängd anmärkningar, som kommit fram, såsom att vi skulle gå tillbaka till 1600-talets förhållanden. Jag känner inte närmare till, hur det var på 1600-talet; det kanske var lika bra då, som det är nu. Inte

i det anförande, som herr Nilson i Örebro nyss hade, men i ett föregående anförande, som gällde ett ärende från bankoutskottet, framkom herr Nilson i Örebro med ett ord, att människorna ha så lätt att glömma. Och jag får verkligen lov att säga, att det förefaller, som om man hade lätt att glömma de händelser, som ligga endast 3, 4 år tillbaka i tiden. Det är nu omkring 4 år sedan, nämligen 1917 i februari månad, som det oinskränkta u-båtskriget tog vid och vår sjöfart stoppade. Vi voro då i ett nödläge. Det var absolut nödvändigt, att sjöfarten var i gång. Men det hade icke lyckats, om inte de sjöfarande hade tagit risken att gå ut på det farofyllda havet. Detta var ett tillfälle. Men det var också andra tillfällen, som kommo senare. Jag vill påminna om modus-vivendi-avtalet, och jag vill påminna om det stora avtalet, som för oss hade så utomordentligt stor betydelse. Men vart hade vi kommit, om inte sjömännen ställt sig i spetsen, tagit risken och gått ut på havet?

Nu menar herr Nilson i Örebro, att vi skulle bryta sönder budgeten genom att godkänna den motivering, som förekommer i utskottets utlåtande. Jag får till att börja med säga, att vi sikta inte på den budget, som föreligger innevarande år. Skola vi tala om något sönderbrytande av denna budget, så kanske jag bör föra tankarna tillbaka till en händelse, som ligger endast någon månad tillbaka i tiden, då det gällde en inkomst i budgeten på bortemot 30 miljoner kronor. Men man lyckades då få det därhän, att statsverket icke fick denna inkomst. Där kan man säga, att det verkligen gällde ett sönderbrytande av budgeten.

Saken ligger ju för närvarande så, med dessa medel från krigsförsäkringskommissionen, att det är 20 miljoner kronor, som allaredan äro tagna i anspråk och som skola användas till täckning av förlusten på bränslekommissionen. Utom dessa 20 miljoner kronor ha vi ytterligare ett överskott på 10 miljoner kronor, som man kan påräkna. Men därjämte finnas kanske en 3 eller 4 miljoner kronor, som man ligger i process med engelska myndigheter om. Det är fråga om beslag och konfiskeringar, som ha blivit gjorda under kriget, men som icke blivit godkända av den svenska krigsförsäkringskommissionen. Nu föres det ena efter det andra av dessa ärenden inför den engelska överprisdomearen, och det är goda utsikter till att man skall få åtminstone en del av detta tillbaka. Antar man nu t. ex., att det går åt det motsatta hållet, så skulle vi, enligt den motivering, som herr Nilson i Örebro kom med, kunna säga, att det faktiskt är domearen i den engelska överprisdomstolen, som bryter sönder vår budget. Det synes mig, som om herr Nilson i Örebro inte hade något som helst sinne för proportioner i denna sak. Vi måste väl dock visa någon tacksamhet, någon ridderlighet mot våra sjömän.

Herr talman, jag anser mig böra yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr J e n s e n: Herr talman, mina herrar! Vid det föregående tillfälle vi behandlade denna fråga gav jag den ärade talaren på Örebrobanken rätt i, att man icke borde gå åstad att så att säga

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en
förbättrad
sjömans-
pensionering.*
(Forts.)

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en
förbättrad
sjömans-
pensionering.
(Forts.)*

sönderbryta uppbyggandet av en budget, något som herr Nilson då pekade på skulle bliva fallet med det tillämnade ordnandet av frågan. Jag vill emellertid nu liksom då understryka, att för den händelse kammaren bifaller utskottets förslag, kammaren icke därmed bryter sönder budgetbyggandet.

Utskottet önskar, att Kungl. Maj:t vid den slutliga avvecklingen av krigsförsäkringskommissionens verksamhet måtte taga under övervägande, huruvida någon del av kommissionens vinst bör avsättas till en förbättring av sjömanspensioneringen. Utskottet vill därmed hava sagt ifrån att, i den händelse man icke skulle kunna överblicka det nu pågående utredningsarbetet om förbättrad sjömanspensionering, så har naturligtvis — om Kungl. Maj:t har behov för budgetbyggandet av det överskott, som denna kommission lämnat — när denna fråga en gång föres på tal här i kammaren, den då sittande regeringen fasta och bärande skäl att exempelvis säga, att den tagit under övervägande, huruvida dessa medel skola kunna användas, men att dels på grund av utredningsfrågans läge och dels på grund av andra orsaker dessa vinstmedel icke kunnat reserveras för detta ändamål.

Frågan blev emellertid återremitterad till utskottet huvudsakligen icke av den utav herr E. A. Nilson nu påpekade anledningen utan därför, att man ville hava klarhet beträffande ett ord i utskottets förra motivering, nämligen ordet »nuvarande sjömanspensioneringen». Utskottet har här lämnat en mera uttömmande och utredande förklaring beträffande detta ord.

Jag skall med dessa korta ord, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag sådant det här föreligger.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag ber, herr talman, att med några få ord få vända mig mot den ärade talaren på Göteborgsbänken.

Denne började sitt anförande med att säga, att här var icke fråga om den budget, vi skulle reglera innevarande år, utan om en budget i framtiden. Ja, mina herrar, om det hade varit fråga om den budget som vi reglera innevarande år, hade jag icke gjort någon som helst erinran. Det ligger i sakens natur, att varje riksdagsman jämlikt grundlagens bestämmelser äger att göra vilken framställning som helst, som avser den budget vi i år skola reglera. Men här är det fråga om, att denna kammare skall uttala sig för — ty något uttalande från riksdagens sida kan det ej bli, då ett avslagsyrkande på motionen aldrig kan föra ärendet över till första kammaren, vilken motivering som här än kan föreligga — hur Kungl. Maj:t skall komma att reglera de budgeter, som ännu icke lagts på riksdagens bord. Det är denna förhandsdisposition av medel, som jag anser måste vara — och ingen, som känner till den budgetära behandlingen, kan bestrida det — ett sönderbrytande av budgeten.

Den ärade talaren sade vidare det, att det kommer att finnas 10 miljoner kronor över av krigsförsäkringskommissionens medel.

Det är kanhända möjligt. Han nämnde också om 3 miljoner, som möjligen skulle komma, men han sade, att det vore beroende på domstolsutslag i England. Ja, skillnaden mellan den ärade talaren och mig i fråga om statens medelstillgångar är den, att dessa 3 miljoner existera icke för mig som en statens tillgång förrän domstolens utslag har fallit, medan de för den ärade talaren allaredan finnas. Då måste han säga, att om domstolens utslag skulle gå staten emot, så är det domstolen som bryter sönder svenska budgeten. Det resonemanget vittnar om, hur främmande den ärade talaren i allt fall är för varje sund behandling av en statsreglering.

Jag har icke någonting alls emot, om det kommer fram ett yrkande om framställning till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville påskynda den pågående utredningen av sjömanspensioneringsfrågan. Ingen har bestritt att utredning pågår hos Kungl. Maj:t. En framställning till Kungl. Maj:t om själva den saken behövs således icke. Men om, som sagt, utskottet skulle ha stannat vid att anse sig kunna formellt göra framställning om, att Kungl. Maj:t skulle påskynda behandlingen av den saken, så hade jag heller icke haft någonting mot detta. Men här är det fråga om något annat. Kärnpunkten i motionen är, att kammaren nu skall uttala sig för, att vissa medel skola användas till vissa ändamål. Och det är det, som är stridande mot varje sund budgetbehandling. Det vidbliver jag, och därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! När vi förra gången diskuterade detta ärende, uttalade jag mina tvivel om, att en återremiss över huvud taget skulle kunna tjäna själva det ändamål motionärerna hade åsyftat, detta på grund av de skiftande uppfattningar som redan då lades in i respektive yrkanden på återremiss. Det nu föreliggande utskottsutlåtandet visar ju också, att utskottet över huvud ej kommit till någon annan ståndpunkt än den detsamma hade intagit i sitt första utlåtande.

Jag riktar ingen förebräelse mot utskottet, ty jag förutsätter, att utskottet redan vid den första behandlingen prövat innebörden av motionen och därpå grundat sitt utlåtande. Emellertid hade utskottets ordförande här ett yttrande, som gjorde mig betänksam mot att bifalla utskottets förslag till motivering. Utskottets ordförande sade, såvitt jag förstod honom rätt, att här hade kammaren att göra ett uttalande, men den slutliga prövningen skulle överlämnas åt Kungl. Maj:t. Om Kungl. Maj:t skulle föreslå riksdagen att använda något av krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel för sjömanspensionering finge vara avhängigt av den vid tidpunkten rådande ekonomiska situationen. Om Kungl. Maj:t komme till den uppfattningen, att medlen inte kunde användas för detta ändamål, hade Kungl. Maj:t rätt att disponera dem på annat sätt än riksdagen tänkt sig.

Om jag känner förhållandena rätt, så brukar det vara så, att när riksdagen gjort ett uttalande, som icke är tillräckligt tydligt formulerat, så söker var och en läsa ut av detta uttalande det han

Ang.
beredande av
en grundplåt
i en
förbättrad
sjömans-
pensionering-
(Forts.)

Ang.
beredande av
en grundplåt
till en
förbättrad
sjömans-
pensionering.
(Forts.)

helst vill. Om vi nu fatta ett beslut, enligt vilket en viss prövningsrätt lägges hos Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t ser på saken på sitt sätt, så blir det många av riksdagens ledamöter, som se på saken med sina glasögon. Det kan då bli en långvarig överläggning om, huruvida Kungl. Maj:t över huvud taget handlat så som riksdagen tänkt sig. Om i ett ämne av så ömtålig natur som detta kan bli ett sådant resultat, då tycker jag det är riktigare, att riksdagen redan nu tillkännagiver, att den ej binder sig vare sig i den ena eller den andra riktningen.

Vi äro ju alla av den uppfattningen, att sjömännen under kris-tiden ha nedlagt ett arbete av synnerligen krävande natur. När pensionsfrågan slutligen skall avgöras, uppstår den frågan, i vilken omfattning statsverket skall bidra till lösningen av frågan och i vilken omfattning rederinäringen såsom sådan, för den händelse den då äger tillgångar, skall anses både moraliskt och ur andra synpunkter skyldig att medverka. Men det blir ett spörsmål, om vars lösning det synes mig, att riksdagen icke på förhand behöver uttala någon bestämd uppfattning. Jag kan därför ur ren budget-synpunkt instämma med herr E. A. Nilsons uttalade mening, att vi ej skola göra några avsättningar på förhand, utan att vi hava riktigt klart för oss att dessa avsättningar verkligen komma att disponeras för det avsedda ändamålet. En av riksdagen platoniskt uttalad önskan, inlagd uti en motivering, har icke samma förbindande verkan, som om önskemålet ligger inlagt i en utformad kläm, som av riksdagen godkännes.

Då nu saken ligger på det sättet, ber jag, herr talman, att få instämma i herr E. A. Nilsons yrkande, att kammaren för sin del ville biträda utskottets yrkande men med uteslutande av den föreliggande motiveringen.

Herr Ljungberg: Herr talman! Jag skulle endast kort och gott vilja uttala den förhoppningen, att, oavsett på vilken grund den här förevarande motionen kommer att avslås, det blir fastslaget, att därmed inte något uttalande blivit gjort, som kan anses angå sjömanspensioneringen. Jag tror, att det kan vara värdefullt för sjöfolket, att det får tolka ett avslag på det sätt jag här tillåtit mig göra.

Herr Thore: Herr talman! Gentemot vad herr Thorsson nämnde, att man skulle kunna tänka sig, att staten bidroge till en blivande sjömanspensionering, får jag framhålla, att såvitt jag känner till den utredning, som i detta avseende pågår, man därvid icke har beräknat, att staten skulle bidra till sjöfolkets pensionering i annan mån, än att den måhända skulle bekosta själva organisationen — kanske skulle även detta anses onödigt. Man har hela tiden utgått ifrån, att sjöfolket självt skulle betala sina pensioner, så att staten icke skulle vidkännas några kostnader för de anordningar, som tillkommit på sådant sätt. Man måste emellertid å sjö-

folkets sida ovillkorligen ha förväntningar på, att få någon del i de medel, det här är fråga om. Man anser sig ha en viss rätt till detta, då saken ligger så, att 25,000 à 30,000 av våra sjömän varit med om de ohyggliga förhållandena till sjöss under kriget. Man kan inte utan att såra dessa gå på rent avslag av alltsamman och härmed liksom säga: nu ha vi glömt bort er, nu taga vi ingen notis om er, ni har gjort er plikt, och därmed är saken slut.

*Ang.
beredande av
en grundplåt
till en
förbättrad
sjömans-
pensionering-
(Forts.)*

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Jag är verkligen herr Thorsson mycken tack skyldig, för att han så skarpt poängterat, vad jag misstänkte låg under åtskilliga yttranden i den förra debatten i ärendet. Han har gått på rent och klart avslag rörande det hela. Därmed är naturligtvis den fördelen vunnen, att man vet, hur saken egentligen står, och sjömännen böra också veta det.

Man tror sig nu å utskottets sida ha gett oss litet mera ljus angående vad som menas med uttrycket »den nuvarande sjömanspensioneringen». Jag får bekänna, att jag inte förstår detta utskottsutlåtande bättre än det föregående, men när utskottet självt förklarar, att det är tydligare, så får det väl vara det enligt deras åsikt.

Jag vill ännu en gång understryka, att de flesta talare, som vid föregående tillfälle, då detta ärende behandlades, hade ordet, framhöllo, att det svenska sjöfolket hade uppträtt på ett sådant sätt under de kritiska tider vi genomlevat, att man icke borde taga fullt så snävt på saken, som utskottet gjort. Detta tar jag mera fasta på än på vad utskottet här säger i en motivering, vilken, såsom herr Nilson i Örebro och herr Thorsson mycket riktigt anmärkte, naturligtvis aldrig kommer fram till Kungl. Maj:t. Det är då möjligt, att de, som ha med det nya förslaget till sjömanspensionering att göra, kunna använda de uttalanden, som tidigare gjorts här i kammaren och gå direkt in till Kungl. Maj:t, och naturligtvis är väl icke heller oss motionärer en dylik väg betagen. Jag förstår alltför väl, att ju mera vi yttra oss i denna fråga här i kammaren, ju mera blandas korten bort. Man må över huvud tala vilka vackra ord som helst i dag igen, säkert är, att i sak är det tämligen klart konstaterat, att man icke vill göra synnerligen mycket för sjömännen.

Det är bara detta jag vill uttala, och jag har herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Thorsson: Herr talman! Herr Olsson i Kullenbergstorp, som syntes hissa seglen och for en politisk seglats, sökte visa, att de som i dag inte följa utskottets motivering, utan endast ville ansluta sig till dess kläm, ha gjort ett förhandsuttalande därom, att de ingenting vilja göra, när sjömanspensionsfrågan föreligger. Jag vill gentemot herr Olsson i Kullenbergstorp på det livligaste understryka, vad den ärade talaren från Lysekil nu för

Ang.
beredande av
en grundplåt
i till en
förbättrad
sjömans-
pensionering.
(Forts.)

några ögonblick sedan anförde, att när frågan om sjöfolkets pensionering föreligger, densamma skall provas och provas, vad på mig ankommer, med välvilja. Jag har följt med det arbete dessa människor utfört, och jag känner som riksdagsman mina förpliktelser mot dem, men förpliktelserna mot dem förbjuda mig inte att biträda ett beslut, som i och för sig inte har något som helst annat med denna fråga att göra, än att en motion är framlagd, vari man begär, att vi nu skola reservera vissa medel för att ordna sjömanspensionerna. Jag vill sålunda inte på något sätt ha gjort ett förhandsuttalande därom, att när sjömanspensionsfrågan kommer fram, man icke skall ha något att vänta i den saken från vårt håll, därför att vi nu icke vilja biträda utskottets motivering.

Herr J e n s e n: Herr talman! Det var en sak jag glömde omnämna i mitt anförande, en sak som kanske kan vara av en viss betydelse.

Enligt vad utskottet inhämtat från kommittén, lär man ha mycket stora utsikter att under höstens lopp få det stora pensionsförslaget färdigt. Detta har ytterligare stärkt utskottet i dess ståndpunkt att säga ifrån, att Kungl. Maj:t vid den sluliga avvecklingen av krigsförsäkringskommissionens verksamhet borde taga de synpunkter under övervägande, som utskottet framhållit. Jag skall, herr talman, be att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till det av herr E. A. Nilson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Thore begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det yrkande, som under överläggningen angående fjärde tillfälliga utskottets förevarande utlåtande nr 5 framstälts av herr E. A. Nilson i Örebro, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Voteringen utvisade 68 ja mot 50 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit det av herr E. A. Nilson i Örebro under överläggningen framställda yrkandet.

§ 10.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om avlägsnande av vissa missförhållanden beträffande avverknings- och flottningkontrakt m. m.

I fråga om missförhållanden beträffande avverknings- och flottningkontrakt m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 250, hade herrar *Vennerström* och *Johansson* i Sollefteå hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning på vad sätt missförhållanden beträffande avverknings- och flottningkontrakt m. m. till förfång för kontraktstagarnas berättigade intressen skulle kunna genom statsmakternas försorg avlägsnas samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att föreliggande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Vennerström*: Herr talman! Det var en talare här, som nyligen yttrade, att ju längre det lider på kvällen, dess mer personlig blir man i debatterna. För att avvända alla farhågor i den riktningen och för att inte bryta den stämning av frid och fröjd och försoning, som vilar över de få ledamöter, som finnas kvar i denna andra kammare i församlingen, ber jag att utan någon motivering få yrka bifall till min motion.

Då jag emellertid är viss om, att motionen självfallet kommer att avslås, anhåller jag att få understryka följande ord i utskottets motivering: »Man synes därför kunna förvänta, att om det skulle visa sig, att förhållandena inte kunna ordnas annorlunda än genom statens ingripande, socialstyrelsen kommer att hos Kungl. Maj:t göra framställning i ärendet.» Därmed må det vara punkt och slut.

Herr *Jensen*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 81, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för uppförande för telegrafverkets räkning av byggnader för vissa överdragsstationer.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag nr 79, till riksdagens förordnanden för kommitterade för tryckfrihetens vård.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner angående grundlagsändring i syfte att befästa publicitet i utrikespolitiska förhandlingar och avgöranden m. m.; och

nr 26, i anledning av väckt motion om de nuvarande grundlagarnas fullkomnande med en ny grundlag, innehållande andliga grundsatser att efterlevas i statslivet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet; och

nr 5 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker ävensom en i anledning av propositionen väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen, dels ock i proposition nr 2 om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar om kapitalökning för statens domäners fond, ävensom två i ämnet väckta motioner;

nr 26, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående rösträtten vid vägstämma; och

nr 27, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åläggande för vissa innehavare av lastautomobiler att bidra till underhåll av allmän väg;

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upplåtelse med äganderätt av skogstorp och odlingslägenheter i de sex nordligaste länen; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande genom statens försorg av tillverkning utav tegel m. m.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Vennerström</i>	under	2	dagar	fr. o. m.	den	14	mars,	
»	<i>Jensen</i>	»	3	»	»	»	14	»	
»	<i>Eliasson</i>	»	6	»	»	»	13	»	
»	<i>Nilsson i Antnäs</i>	»	14	»	»	»	15	»	
»	<i>Jönsson i Fridhill</i>	»	14	»	»	»	14	»	
»	<i>Bäckström</i>	»	10	»	»	»	17	»	
»	<i>Wikström</i>	»	14	»	»	»	14	»	
»	<i>Persson i Fritorp</i>	»	3	»	»	»	15	»	
»	<i>Bergström i Högsön</i>	»	14	»	»	»	16	»	
»	<i>Billqvist</i>	»	3	»	»	»	13	»	och
»	<i>Leander</i>	»	12	»	»	»	18	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.